

**UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA
CAWANGAN KELANTAN**

TRANSKRIP WAWANCARA BERSAMA
TUAN HAJI MOHAMED BIN JUSOH
PENGERUSI KELAB KHAT NEGERI TERENGGANU

OLEH:

NUR AQILAH BINTI RAHMAD

2011219476

NOR AINSAH BINTI ABDULLAH

2011225774

SITI MARIAM BINTI MD NOOR

2011294732

PROJEK INI DIMAJUKAN KEPADA
FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT CAWANGAN KELANTAN

BAGI MEMENUHI KEPERLUAN KURSUS
IMR 604 – PENDOKUMENTASIAN SEJARAH LISAN
SEMESTER 05 (SEPT 2013 – JAN 2014)

TRANSKRIP WAWANCARA BERSAMA
TUAN HAJI MOHAMED BIN JUSOH
PENGERUSI KELAB KHAT NEGERI TERENGGANU

OLEH:

NUR AQILAH BINTI RAHMAD

2011219476

NOR AINSAH BINTI ABDULLAH

2011225774

SITI MARIAM BINTI MD NOOR

2011294732

PROJEK INI DIMAJUKAN KEPADA
FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT CAWANGAN KELANTAN

BAGI MEMENUHI KEPERLUAN KURSUS
IMR 604 – PENDOKUMENTASIAN SEJARAH LISAN
SEMESTER 05 (SEPT 2013 – JAN 2014)

PENGHARGAAN

Assalamualaikum Warahmatullahiwabarakatuh. Terlebih dahulu kami ingin mengucapkan syukur ke hadrat Illahi kerana dengan rahmat dan hidayah-Nya kami dapat menyiapkan Projek Sejarah Lisan ini dengan jayanya. Kami tidak dapat menafikan bahawa berbagai masalah yang kami hadapi sebelum dan selepas sesi temubual bersama tokoh, namun dengan berkat kesabaran dan pertolongan-Nya, kami dapat mengatasi masalah yang melanda.

Selain itu, kami juga ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada pensyarah kami untuk subjek Pendokumentasian Lisan, Puan Nor Kamariah Binti Chik kerana telah banyak membantu dan memberi tunjuk ajar kepada kami dalam menyiapkan tugas ini. Beliau juga telah banyak memberi komen dan nasihat yang berguna kepada kami bagi memastikan tugas ini lengkap dan memenuhi ciri-ciri yang diperlukan. Kami juga mengucapkan setinggi-tinggi terima kasih kepada tokoh sejarah lisan iaitu Tuan Haji Mohamed bin Jusoh kerana sudi member kerjasama dan perkongsian ilmu yang sangat bermakna buat kami.

Jutaan terima kasih juga kami ucapkan kepada kedua-dua ibu bapa kami kerana telah banyak memberi sokongan kepada kami sama ada dari segi kewangan ataupun semangat dalam menyiapkan tugas ini. Akhir sekali, kami ingin mengucapkan terima kasih kepada rakan-rakan perjuangan yang banyak memberikan tunjuk ajar dan dorongan sepanjang proses menghasilkan projek transkrip temubual ini.

Sekian terima kasih.

ISI KANDUNGAN

Penghargaan	i
Isi kandungan.....	ii
Abstrak	iii
Biodata tokoh	iv
Transkrip Wawancara	1 - 108
Senarai soalan	109-113
Log Wawancara	103-106
Indeks	107-108
Rujukan	109-110
Lampiran	

ABSTRAK

Abstrak: Transkrip ini mengandungi temubual bersama Tuan Haji Mohamed bin Jusoh mengenai kerjaya beliau dalam bidang kewartawanan dan seni khat. Transkrip temubual ini dijalankan di dalam bilik kerja beliau di kediaman beliau, Kuala Terengganu pada 25 Oktober 2013 bermula pada jam 9.00 pagi. Beliau merupakan salah seorang tokoh kewartawanan dan seni khat yang terkenal bukan sahaja di Kuala Terengganu bahkan di peringkat antarabangsa. Beliau telah menceburkan diri dalam bidang seni khat semenjak berumur dua puluh empat tahun sehingga ke hari ini. Transkrip ini menyentuh serba sedikit mengenai latar belakang dan pengalaman beliau sepanjang penglibatan dalam bidang kewartawanan dan seni khat. Temubual ini menumpukan tentang pengalaman beliau sepanjang menjadi pengerusi persatuan kelab khat Kuala Terengganu dan pengalaman sebagai wartawan. Selain itu, beliau turut memberikan pendapat dalam usaha memperkasakan lagi seni khat khususnya di Kuala Terengganu.

Kata kunci: Tuan Haji Mohamed bin Jusoh, kewartawanan, senikhat, pengerusi, Kuala Terengganu.

BIODATA TOKOH

Biodata Tokoh

MAKLUMAT DIRI

Nama	:	Mohamed bin Jusoh
Asal	:	Marang, Terengganu
Status	:	Sudah berkahwin
Jawatan	:	Presiden Kelab Khat Negeri Terengganu
Bidang	:	Kewartawanan, Universiti Filipina
Email	:	matnangka2004@gmail.com
No. Tel	:	019-9349424

TAHAP PENDIDIKAN

Diploma Jurusan Kewartawanan, Universiti Filipina

JAWATAN LAIN

Editor Perunding, Pengaran, Penerbit & Penedar Buku

(Pengerusi Eksekutif MEH MEDIA ENTERPRISE & SEMUDERA DIDIK)

Setiausaha Persatuan Karya Terengganu (KARYA)

Setiausaha Majlis Pengarang & Sastera Terengganu (MASTER)

Setiausaha Persatuan Daruttarbiyyah Penempatan Anak-anak Yatim Puteri, Kuala Terengganu (PEDATI)

AJK Kelab Veteran Utusan Melayu Malaysia (KVUM)

AJK Majlis Kebudayaan Negeri Terengganu (MKN)

AJK Majlis Teater Negeri Terengganu (MTN)

Ahli Seumur Hidup Persatuan Pelancong Negeri Terengganu (PPNT)

Bahagian A : Latar belakang

Aqilah : Bismillahirrahmanirrahim, Assalamualaikum dan selamat pagi saya ucapkan kepada Tuan Haji Mohamed kerana sudi meluangkan masa bersama kami dalam sesi temuramah ini. Sebelum kita pergi dengan lebih mendalam, izinkan saya memperkenalkan diri saya terlebih dahulu. Saya, Nur Aqilah binti Rahmad bersama kawan - kawan saya, Siti Mariam binti Md. Noor dan Nor Ainsah binti Abdullah akan menemuramah Tuan Haji Mohamed tentang pengalaman - pengalaman dalam hidup beliau sebagai pengerusi Kelab Khat Negeri Terengganu dan sebagai seorang bekas wartawan. Kami merupakan pelajar tahun akhir Izajah Sarjana Muda Pengurusan Sistem Maklumat di Universiti Teknologi Mara, Machang, Kelantan. Sesi temuramah ini diadakan bagi memenuhi tugas subjek Pendokumentasian Sejarah Lisan (IMR604) yang diberikan oleh Pensyarah Kami, Puan Nor Kamariah binti Chik. Kami telah memilih Tuan Haji Mohamed sebagai tokoh yang kami ingin wawancara kerana kami ingin mengetahui lebih lanjut tentang bidang kewartawan dan juga bidang seni khat. Kami amat mengagumi Tuan Haji Mohamed kerana telah terlibat dalam dua bidang yang berbeza.

Tuan Haji : Wa'alaikumussalam warahmatullahi wabarakatuh. Saya sebenarnya bermula dengan karier saya dengan seorang guru. Saya *tiga* [3] tahun mengajar, *lepas tu* [selepas itu], saya berhenti. *Tak* [tidak], saya *tak* [tidak] berhenti, saya ditawarkan untuk bekerja di lembaga peperiksaan kementerian pelajaran itu. Kebetulan, *jabat* [pejabat] lembaga peperiksaan di kementerian Kuala Lumpur itu berhampiran dengan apa *ni* [ini] radio siaran untuk sekolah masa *tu* [itu]. Jadi kebetulan masa *tu* [itu], Malungun jadi pegawai bahagian pendidikan itu, dia *mintak* [minta] saya tulis

mengenai sejarah, sejarah tokoh-tokoh seluruh dunia lah, seperti pendidikan apa semua *tu* [itu]. Jadi, saya masa *tu* [itu] digelar guru sejarah. Tiap-tiap minggu saya buat *crita-crita* [cerita-cerita] sejarah lah sebab mat sulong tu, dia tahu saya terlibat dalam bidang penulisan, saya banyak menulis masa *tu* [itu], masa sekolah lagi saya menulis, saya jadi *editor* [pengarang] majalah Sekolah Sultan Sulaiman *dulu* [dahulu], saya *SS* [SMK Sultan Sulaiman] *jugok dulu* [juga dahulu]. *Lepah tu* [selepas itu] lama-kelamaan bermula saya jadi guru sejarah, guru sejarah dekat radio sekolah sekolah *tu* [itu]. Kemudian, utusan melayu *nak* [mahu] terbitkan akhbar mingguan, Utusan Pelajar nama, mula-mula sekali Utusan Pelajar. Jadi bila dah terbit Utusan Pelajar *tu* [itu], kebetulan dia lantik Malungun sebagai pengarang. Jadi Malungun tawar saya *kerja* [bekerja] *sama* [bersama] dia, sebagai salah *sorang* [seorang] *editor* [pengarang] sidang pengarang di utusan melayu lah, dibawah utusan baru, Utusan Pelajar. Selepas saya terlibat, saya baru berhenti dengan lembaga peperiksaan, terus bertugas sebagai salah seorang *editor* [pengarang] sidang keluaran Utusan Pelajar dibawah syarikat besar kumpulan utusan melayu malaysia berhad. *Tu* [itu] sejarah dulu. Kemudian, - - -

Ainsah : **Baiklah, sekarang saya akan mulakan dengan biodata tuan haji. Apakah nama sebenar tuan haji?**

Tuan Haji : Saya nama saya Mohamed bin Jusoh.

Ainsah : **Apakah nama panggilan tuan haji?**

Tuan Haji : Banyak nama yang saya gunakan dalam penulisan saya terutama dalam bidang kewartawanan, berita lah, rencana, cerpen, sajak, drama, skrip-skrip drama yang saya buat. Saya masa di sekolah pun saya buat skrip drama. Skrip drama *tu* [itu],

kalau orang sekolah sultan sulaiman, dia tahu,- -Barangkali masa saya tingkatan *empat* [4], tingkatan *lima* [5], saya terlibat dalam pengerusi, saya sebagai pengerusi persatuan budaya dan sastera terengganu, persatuan debat bahasa, jadi, saya terlibat masa *tu* [itu] saya ditugaskan di sekolah *masa* [semasa] menyambut hari guru sekolah saya masih ingat lagi, *masa* [semasa] saya tingkatan *empat* [4] *tu* [itu], seorang guru nama Cikgu Abu Bakar, cikgu bahasa BM, dia *mintak* [minta] saya jadi penulis skrip drama, dia tahu saya ada drama-drama saya ada terbit *kat* [di] radio, penulis skrip drama dan pengarah, arah skali drama. Daripada situ lah saya bermula, mengenali diberi tugas saya sebagai salah *sorang* [seorang] sidang pengarang di majalah sekolah lah. Di situlah bermulanya saya terlibat dalam bidang kewartawanan dengan berbagai-bagai nama. Saya *buh* [meletakkan] nama Mohd Jahali, Mohd Zamri, Mohd, *tapi* [tetapi] Mohd lah, Mohd Amin, ataupun Mohd Zaharmin. Itulah *empat* [4] nama yang popular lah masa *tu* [itu].

Ainsah : **Tahun bilakah tuan haji pergi ke mekah?**

Tuan Haji : Saya nak cerita pergi mekah ni, *empat* [4], *lima* [5] kali *jugok* [juga] lah. Saya buat haji besar tahun *sembilan belas lapan puluh* [1980]. Kemudian, *sembilan puluh* [90-an] dan akhir skali masa saya, *lepas* [selepas] saya bersara, *dua* [2] tahun, 2006 begitu lah. 2006, 2008. *Dok* [tidak], 2006. Kemudian, umrah *tu* [itu], selalu saya *bawak* [membawa] semua. Saya masih ingat lagi masa saya pergi umrah *tu* [itu], saya dengan isteri saya dan semua anak-anak saya *tujuh* [7] orang, masa *tu* [itu] *enam* [6] orang anak. *Lepas* [selepas] anak saya yang sulong *ambik* [menduduki] peperiksaan SPM, hari ni [in] dia habis *periksa* [peperiksaan] esok, saya terus berlepas *gi* [pergi] umrah bersama *satu* [1] keluarga. *Masa tu* [pada masa itu] pengalamannya mudah sangat. *Masa tu* [pada masa itu] tahun *sembilan belas* [19],

masa perang Iraq *dulu* [dahulu], *sembilan belas, lapan puluh sembilan* [1989]. *Masa tu* [pada masa itu] tidak ada orang yang *nak* [hendak] takut, orang takut semua *nak* [hendak] *gi* [pergi ke] mekah. *Mak* [emak] saya, ayah saya, masa ayah saya ada, dia larang saya pergi mekah. Jangan pergi mekah, jangan pergi dik, umrah. *Masa tu* [pada masa itu] takut perang. Saya sendiri berani sebab saya *dah* [sudah] pernah, pengalaman sebagai *sorang* [seorang] wartawan, saya pergi hampir ke seluruh dunia lah. Buat liputan ikut menteri-menteri, saya tahu apa yang jadi reaksi yang akan takut anak-anak- -Saya *bawak* [membawa] anak-anak saya, *kecik-kecik* [kecil-kecil] saya *bawak* [membawa]. Yang *kecik* [kecil] skali yang umur anak saya dalam tiga [3] tahun. Yang *nam* [anak yang ke-6]. Semua pergi mekah, buat umrah. Saya naik kapal terbang, saya ingat, *sdare-sdare* [saudara-saudara] saya *nangis* [menangis] *blake* [semua], jangan pergi lah, katanya orang perang, *masa tu* [pada masa itu] memang betul perang. Saya rasa masa *flight* [penerbangan] *tu* [itu], orang kata, saya naik atas *flight* [kapal terbang] *tu* [itu], orang bagitahu sedang berperang di bawah, Iraq. *Lalu kut itu* [melalui kawasan itu]. Kita berhenti di Dubai sebagainya, itu pengalaman paling saya suka, *tapi* [tetapi] anak-anak saya *takda* [tidak ada] apa-apa. Isteri saya pun, dia_saya ikut, saya kata *takpa* [tidak apa], kita pergi *je* [sahaja]. Sebab nak *bawak* [membawa] anak-anak. Niat nak pergi *bawak* [bawa] semua skali kan, anak-anak. Pergi lah. Tu kali yang *kedua* [2], yang *ketiga* [3], umrah ada *tiga* [3] kali, haji ada baru *dua* [2], *tiga* [3] kali *jugok* [juga] lah. *Gitulah* [begitu lah] rasanya.

Ainsah : Berapakah umur tuan haji sekarang?

Tuan Haji : Sekarang, *tujuh belas* [17] november ni, genab *enam puluh tujuh* [67] tahun. *Tujuh belas* [17] november, *tujuh belas* [17] november ni- - (sambil berfikir).

Ainsah :   **Apakah hobi tuan haji?**

Tuan Haji :   Hobi saya memang melancong lah. Masa saya tugas *tu* [itu], memang banyak tempat saya *gi* [pergi] melancong, ada masa saya *bawak* [membawa] anak, *bawak* [membawa] isteri, kadang saya *gi* [pergi] *sorang* [seorang]. Macam- - -sebagai contoh, sampai sekarang pun hobi saya memang melancong. Sejak saya_ _ . Isteri saya pun *enam* [6] tahun *ni* [ini] boleh dikatakan dia belajar di, isteri saya belajar di_ universiti_ pendidikan, di *UK* [United Kingdom] lah. Dia *tak* [tidak] pernah pergi *sebelah alik* [bahagian] Australia, Indonesia, *ye* [dia] main alik *europa je* [sahaja]. Kita *dah* [sudah] pergi dah. Dan saya *ok* [baik]. Boleh kata hampir, setahun *tu* [itu] *dua* [2] kali saya pergi *oversea* [luar negara]. Saya pergi ke New Zealand baru *ni* [ini], saya pergi “Haik”. Saya pergi *tu* [itu] *pakai* [dengan] *hand carry* [tangan kosong] *je* [sahaja], *dua* [2] orang. Pergi Melbourne, daripada Melbourne, *dua* [2] *tiga* [3] malam pergi ke New Zealand, *pahtu* [selepas itu] *balik* [pulang]. Sewa_ _jugak [juga] lah. Di New Zealand, saya jumpa pelajar-pelajar sana, saya suka pergi jumpa *member-member* [kawan-kawan] yang ada kenal *tu* [itu], *gi* [pergi] jumpa pelajar. Kita jumpa dengan pelajar-pelajar, *lecturer* [pensyarah] sana, kita *discuss* [berbincang] dialog dengan dia. Saya suka mengambil pengalaman daripada *lecturer-lecturer* [pensyarah-pensyarah] di luar negeri lah. Dan saya ramai jumpa pelajar-pelajar Terengganu di sana, seronok *ambik-ambik* [mengambil] gambar semua sekali, semasa di Universiti Melbourne ada, Universiti New Zealand, *apa ni* (sambil berfikir nama universiti) universiti tertua di New Zealand.

Ainsah :   **Apakah makanan dan minuman kegemaran tuan haji?**

Tuan Haji :   Minuman, memang milo lah, dari *dulu* [dahulu] milo *je* [sahaja] minum. Makan tu

[itu], biasa lah saya makan, macam buah, saya suka buah nangka lah. Nasi, biasanya nasi dagang lah, *kepok* [keropok lekor] *gitu lah* [begitulah]. Sebab tu email saya, nama mat nangka saya guna dulu. Sebab dalam penulisan saya pun, saya ada *column* [ruang] di utusan *tu* [itu], mat nangka, bergetah sikit lah, jadi orang takut lah. Sampai sekarang saya pakai email. Gmail pun mat nangka. *Ni* [ini] pun yahoo, mat nangka *gok* [juga]. *Saja nak cerita la* [Cuma mahu bercerita]. (Tuan Haji ketawa).

Ainsah : **Apakah warna kegemaran tuan haji?**

Tuan Haji : Saya sebenarnya, terus terang, saya suka semua. *Tapi* [tetapi] saya *nak* [mahu] *colour* [warna] yang *bright-bright* [terang-terang]. Kalau biru yang *bright* [terang]. Hijau pun *bright* [terang]. Saya suka yang terang-terang. Biasanya putih lah yang saya suka.

Ainsah : **Apakah lagu kegemaran tuan haji?**

Tuan Haji : Lagu banyak *ar* [lah] lagunya. Macam-macam. Terutama, saya suka lagu-lagu nasyid *ar* [lah].

Ainsah : **Siapakah idola tuan haji dari kecil hingga sekarang?**

Tuan Haji : Idola ni, saya sebenarnya ramai *jugok* [jaga] *tapi* [tetapi] saya sebenarnya saya minat dalam bidang kewartawanan, jadi, saya, kalau tokoh wartawan dulu, macam Aziz Ishak, apa ni (sambil berfikir), Ishak bin Muhammad. *Masa* [semasa] saya *belum* [sebelum] masuk bidang kewartawanan *ni* [ini], *masa* [semasa] saya jadi [menjadi] *cikgu* [guru], saya *dah* [sudah] pergi dah ke rumah Dato' Ishak Muhammad ni, di Hulu Langat. Saya minat sangat dia.

Ainsah : **Bilakah tuan haji dilahirkan?**

Tuan Haji : Saya *tujuh belas* [17] november *sembilan belas empat puluh enam* [1946].

Ainsah : **Dimanakah tuan haji dilahirkan?**

Tuan Haji : Saya sebenarnya dilahirkan dalam daerah Marang lah, di Kijing, kemudian saya dibesarkan di Rusila.

Ainsah : **Apakah nama bapa dan ibu tuan haji?**

Tuan Haji : Nama emak Timah binti Ahmad, bapa, Jusoh bin Musa, Haji Jusoh.

Ainsah : **Berapakah bilangan adik-beradik tuan haji?**

Tuan Haji : Saya ada *tujuh* [7] orang adik-beradik. Eh, *enam* [6] orang adik-beradik sebab kematian. Saya yang tengah sekali. Sekarang, abang saya *dua* [2] orang telah meninggal, tinggal saya lah, dan kemudian, ada adik *je* [sahaja] *dua* [2] orang lagi.

Ainsah : **Adakah semua adik-beradik tuan haji sudah berkeluarga?**

Tuan Haji : Semua berkeluarga *dah* [sudah]. Anak-anak pinak semua *dah* [sudah].

Ainsah : **Dimanakah adik-beradik tuan haji sekarang?**

Tuan Haji : *Sorang* [seorang] ada di Kuantan, yang bongsu. Dia memang menetap disana sebab dia kahwin orang Rhu Dua, *tapi* [tetapi] *dah* [sudah] lama bertugas di Lembaga Eletrik Negara. Masa dia sekolah dulu pun, dia *dah* [sudah] bersama saya di *KL* [Kuala Lumpur] dulu. Saya yang *beri* [memberi] pelajaran semua sekali kan. Kemudian, dia dapat kerja di Kuantan. Terus dia menetap di Kuantan sekarang *ni* [ini]. Yang *sorang* [seorang] lagi ada di rusila.

Ainsah : Bolehkah tuan haji menceritakan sedikit tentang zaman kanak kanak tuan haji?

Tuan Haji : Zaman kanak-kanak *ni* [ini], bukan *nak* [hendak] kata, saya nakal *jugok* [juga] lah. Maknanya, *crita* [cerita] terus terang lah, saya ni suka sukan. Sukan ni kadang-kadang dalam bendang padi pun saya *gi* [pergi] masa-masa, ikut ibu saya *gi* [pergi] bendang sawah pun, saya berlari dalam bendang. Kadang hadis kotor *skali* [semua]. *Mok* [emak] *maroh* [marah] lah kan. Kemudian bila balik petang saya pergi pantai, saya berlari tepi *pata* [pantai]. Tepi pata *tu* [itu] ramai *budok-budok* [budak-budak] *puan* [perempuan] lah. Saya masa tu *paka* [memakai] *minyok* [minyak] kuda kan. *Minyok minyok* [minyak-minyak] kuda *nak* [hendak] lari, *nak* [hendak] *tahan*, *minyak kuda* [guna minyak kuda untuk tahan untuk berlari]. Jadi, *budok-budok* [budak-budak] perempuan anak dara *hok kecil-kecil tu* [yang kecil-kecil itu], *ye* [dia] seronok lah. Dia kata, apa ni (sambil berfikir)- - *Masa tu* [semasa itu], *nak* [hendak] *cakap* [bercakap] terus terang lah, kat kampung saya, Rusila tu jarang orang masuk sekolah Inggeris sebab pakai seluar pendek. *Tak ada* [tiada] pakai seluar panjang. Orang kata saya ni sekolah *kafir* [kafir]. Semua orang kata saya sekolah *kafir* [kafir] *lake* [semua]. *Tapi* [tetapi] *tak de* [tiada] seorang pun tahu kayuh basikal dari Rusila *lapan* [8] batu masa tu darjah *empat* [4] dalam *standard* [darjah] *empat* [4], jadi maknanya umur dalam *sembilan* [9] tahun kayuh basikal *lapan* [8] batu dari Rusila tiap-tiap hari. Balik, belajar *ugama* [agama] di sekolah agama petang di Rusila. Bahasa Arab blajar. Kadang situ sekolah Inggeris dulu. Masa balik tu orang cakap ni orang sekolah kafir *balik doh* [sudah pulang]. Semua orang cakap. *Tak dop* [tiada] orang sekolah tu. *Masa tu* [pada masa itu], saya *dok tahu* [tidak tahu] lah macam mana keluarga saya benarkan saya sekolah tu.

Mungkin sebab saya terpilih diantara banyak banyak tu masuk ke Special Malay Class, jadi saya yang dapat masuk. *Masa tu* [pada masa itu] darjah *empat* [4], *periksa tu* [peperiksaan itu], *Special Malay Class* [SMC] dia panggil kan, SMC, jadi dia darjah *empat* [4], boleh masuk sekolah pilihan. Saya lulus dengan cemerlang. Saya *dua* [2] orang. Sorang *tu* [itu] masuk di sm federal_. *Dah* [sudah] meninggal, namanya Ismail Mamat pernah menjadi setiausaha politik Datuk Manan dulu. Kemudian belajar di Australia. Kemudian, saya sendiri sebenarnya dapat peluang dapat ke MCKK. *Tapi* [tetapi] oleh kerana keluarga tak benar saya pun malas *nak* [hendak] terima, lagipun orang situ fikiran dia macam sempit sikit. Dia tak benar anak-anak dia belajar luar negeri. Saya tak pergi lah di MCKK, saya belajar di *SS* [Sultan Sulaiman English School]. Sampai ke kadang-kadang- - -Kalau *nak* [hendak] ceritanya, kalau saya *tak* [tidak] pergi *SS* [SMK Sultan Sulaiman], mungkin saya jumpa dengan Anwar Ibrahim dengan Yahaya Ahmad. Tan sri Yahaya Ahmad yang meninggal *tu* [itu]. Belajar sini sekejap lepas itu dia pergi SMKK, masa dia bertugas pun dia pernah *ambik* [ambil] saya. Dia kata Mat, *you* [awak] kerja dengan utusan petang, pagi *you* [awak] kerja *kat* [di] sini. Saya tolong-tolong lah bantu dia buat majalah dan sebagainya masa dia hidup.

Ainsah : **Bilakah tuan haji berkahwin?**

Tuan Haji : Saya kahwin tahun *tujuh puluh satu* [71] selepas *tiga* [3] tahun bertugas di utusan Melayu. *Masa itu* [pada masa itu], Utusan Pelajar, di Utusan Melayu lah, Utusan Melayu ni boleh *jugok* [juga] lah, apa apa hal pelajaran pendek kata di utusan Melayu kebanyakan cerita-cerita sampai pendidikan saya lah yang masa *tu* [itu] *tak ada* [tiada] major pendidikan lagi kan, bahan-bahan pendidikan, macam saya *tu* [itu] rapat dengan Hussein Onn, boleh *gi* [pergi] masuk bilik dia, *pegawai* [sebagai

pegawai]. Jadi, *benda-benda* [hal-hal] hal pembelajaran, pendidikan, hal universiti, universiti malaya ke apa ke, saya dapat *tip* [bahan] *dulu* [dahulu]. Saya yang menulis *dulu* [dahulu], saya yang menulis *kat* [di] Utusan Pelajar. Kemudian, Utusan Melayu, Utusan Malaysia, dia petik apa yang saya tulis dalam Utusan Pelajar *tu* [itu], masuk dalam Utusan Melayu balik. Maknanya besarnya bidang pendidikan. *Masa tu* [pada masa itu] pendidikan kurang orang ceburi kan. Dan *cikgu-cikgu* [guru-guru] pun mungkin *tidak ada* [tiada] dalam Utusan Melayu. _macam Malungu tu, dia bekas *cikgu* [guru] kan. *Lepah tu* [selepas itu] baru *kedian* [kemudian] lepas saya tu baru lah Salleh Hamzah, *ye* [dia] *ambik* [mengambil] Matluk pun, Matluk yang baru meninggal *baru ni* [baru-baru ini]. *Pok* [pak] Matluk *ni* [ini] *duduk* [berada] di bahagian jawi *tu* [itu]. *Tu* [itu] *critanya* [ceritanya] *sikit* [sedikit].

Ainsah : **Jika tuan haji tidak kisah, bolehkah kami bertanya tentang arwah isteri tuan haji?**

Tuan Haji : Isteri saya *ni* [ini] memang- - -Dia *ni* [ini] *nak* [hendak] kata *sedare-sedare* [bersaudara] *jugok* [juga] lah. *Dekat* [berhampiran] rumah, jiran sekampung lah. *Nak* [hendak] *tahu* [mengetahui] nama dia, orang kampung panggil Mek Wok. Dia _
_lah. *Tapi* [tetapi] nama dia Khatijah binti Mat Ali. Dia orang kampung panggil Mek Wok *ni* [ini] sebab dia *ni* [ini] antara yang boleh jadi *nak* [hendak] kata, *comel* [cantik] lah. Orang ramai *nak* [minat] kat dia. *Tackle* [cuba dapatkan] dia. Memang *comel* [cantik] lah dia *ni* [ini]. Jadi, ramai orang *mintak* [meminta mahu dijadikan isteri]. Saya *tak* [tidak] tahu. _ _ _ Saya *dok* [tidak] kisah. Saya *dok* [tidak] kisah *sape-sape* [siapa-siapa] pun. *Masa tu* [pada masa itu] saya *tak* [tidak] kisah *pempuan* [perempuan-perempuan] *ni* [ini], ramai *girlfriend* [kawan wanita] saya,

kawan-kawan pun. Ramai orang minat. Betul, cakap terus terang. Bukan kata saya comel, *dok* [tidak]. *Tapi* [tetapi] orang minat kita. *Dok* [tidak] tahu lah macam mana __Jadi orang minat kita. Saya pun *dok* [tidak] kisah lah. Di kampung, gitu *gok* [begitu juga]. Jadi mungkin dia pun, keluarga dia *dah* [sudah] *pakat* [berpakat] dengan keluarga saya lah. *Masa* [semasa] saya kerja tu, tiba-tiba dia *kabor saya* [bagitahu kepada saya]. Kita pun *takde* [tiada] apa lah. Kita *girlfriend* [kawan wanita] ramai *masa tu* [pada masa itu]. Yang minat-minat tu ada lah, *tapi* [tetapi] *dah* [sudah] pilihan keluarga, saya kahwin je lah dengan dia. *Tu je lah* [begitu sahaja lah]. Pilihan keluarga kan.

Ainsah : **Bilakah arwah isteri tuan haji meninggal dunia?**

Tuan Haji : Dia meninggal tu *masa* [semasa] saya bersara *dua* [2] tahun. *Dua ribu tujuh* [tahun 2007]. Ada surat kematian *tu* [itu]. Ada dalam tu (sambil menunjukkan ke arah satu album gambar) kalau *nak* [mahu] *tengok* [lihat].

Ainsah : **Apakah pekerjaan arwah isteri tuan haji?**

Tuan Haji : Dia sebenarnya, pada mulanya, saya difahamkan dia *ni* [ini] kerja *jugok* [juga] lah. Dia belajar arab. Jadi mungkin keluarga dia *tak bagi* [tidak mengizinkan] dia bekerja. Ada jugok [juga] tawaran untuk jadi ustazah, tapi [tetapi] dia tolak. Dia *tak nak* [tidak mahu]. Dia mengajar kampung-kampung *gitu lah* [begitulah]. Ajar mengaji, *ajar agama* [ilmu Agama Islam] *geng-geng* [kawan-kawan], *budok-budok* [budak-budak] *gitu lah* [begitulah]. Sebab tepi kampung saya *tu* [itu], di Rusila, ada balai raya. Balai raya *tu* [itu] dekat dengan rumah saya lah. Dekat dengan rumah dia *gok* [juga]. Sebab *jiran* [berjiran] kan. Saya boleh kata tiap-tiap hari, bermalam. Saya memang berminat. Orang lain tidak ada yang berminat pergi ke balai raya *tu*

[itu] kan. Jadi sambil-sambil *tu* [itu] saya- - jadi dia pun kadang-kadang dia pergi jemur padi, pada masa *tu* [itu], *takde* [tiada] apa-apa. Saya gurau-gurau dengan dia. Saya *tak* [tidak] tahu mungkin dia *tak ade* [tiada] minat *kat* [kepada] saya. Saya pun *takde* [tiada] minat-minat *kat* [kepada] dia. Saya *gi* [pergi] belajar situ. Saya petang-petang, saya pergi belajar situ, *sorang diri* [bersendirian]. Saya buka pintu, sebab balai raya *tu* [itu], orang *mintak* [meminta] saya yang jaga semua sekali buku-buku disitu. Orang *nak* [hendak] pinjam, saya yang *catit* [catat]. *Masa tu* [pada masa itu] saya tingkatan *dua* [2] atau tingkatan *tiga* [3]. Jadi kita *dah* [sudah] boleh, *dah* [sudah] berbudi dengan masyarakat. *Sebab tu* [itu]- - -Kemudian, saya tubuhkan persatuan belia *kat* [di] situ. *Masa tu* [pada masa itu] saya *form four* [tingkatan 4] lagi. Saya jadi pengerusi ragbi peringkat kebangsaan. Dan pengerusi bahagian ragbi Daerah Marang, Rusila. Kemudian, masa- - -saya yang *bawak* [membawa] persatuan belia ragbi di *KL* [Kuala Lumpur], sebab saya *sorang* [seorang] jawatankuasa ragbi Malaysia. Orang pertama jawatankuasa ragbi di Malaysia, wakil Terengganu lah. Saya yang ajak Dato' Abu Bakar Daud, Dato' Syed Ahmad, arwah Dato' Bakar, dia jadi pengerusi. Saya ingat masa *tu* [itu] dia Daerah Marang. Saya balik, saya kata *mintaklah* [minta], pada masa *tu* [itu] *dok Dato' lagi* [tidak bergelar Dato' lagi], En. Bakar jadi pengerusi. *Form five* [tingkatan 5] *tu* [itu] saya tinggallah. Saya *gi* [pergi] belajar di *KL* [Kuala Lumpur].

Ainsah : **Apakah nama isteri tuan haji yang sekarang?**

Tuan Haji : Wan Aminah Wan Endut. Dia *ni* [ini] generasi yang *keempat* [4] lah. Sheikh di Bukit Bayas lah. Tokoh Ulama', mufti pertama di Terengganu masa *sembilan belas lapan puluhan* [1980-an]. Sekejap ye (tuan haji meminta diri untuk mencari buku). (bunyi tuan haji mencari buku). Generasi *keempat* [4]. Sheikh Kadir Bukit Bayas,

kenal dok [kenal tak]? Ni, Sheikh Kadir Bukit Bayas (sambil menunjukkan sebuah buku) *tujuh belas lapan puluh empat* [1784] hingga_. Generasi *keempat* [4] lah sebab ayah dia *tu* [itu] generasi yang *ketiga* [3]. Ayah dia baru meninggal umur *sembilan puluh lapan* [98] tahun. Jadi guru. *Masa* [semasa]_ _ _, *dua* [2] tahun lepas lah. Ramai mari anak-anak murid dia, guru. *Budok-budok* [pelajar] *sekolah ugama Marang* [SMA Marang], yang *Zainal Abidin* [SMAAZA] dulu, guru besar, mari belajar sini. Mari belajar Bahasa Arab, bagus. Saya pun sempat belajar dengan dia lah. Dalam *lima* [5] tahun dia mengajar saya, belajar *ugama* [agama] dalam *ugama* [agama] belajar kitab-kitab ada banyak lah sampai sekarang. *Tapi dia tak ada* [tetapi bila dia sudah tiada], hilang lah. *Tu* [itu] yang alim ulama' lah, dia dapat tokoh, ayah dia. Tokoh- - -

Ainsah : Berapakah umur isteri tuan haji yang sekarang?

Tuan Haji : *Fifty-seven* [57] lah. Dia *lima puluh enam* [56], dia bersara awal. Dia guru Bahasa Inggeris lah. Mengajar tingkatan *enam* [6], mula di SESMA [Sekolah Menengah Sains Sultan Mahmud], Gong Badak. Kemudian, saya kata kesian kat dia *duk berulang* [asyik berulang-alik], *dah* [sudah] semakin tua *ni* [ini], saya ikhtiar tukar di *sekolah menengah Dato' Razali* [SMK Dato' Razali Ismail] *ni* [ini]. Jadi panjang lah ceritanya *nak* [hendak] boleh ke tukar *tu* [itu]. *Payah* [susah] *nak* [hendak] tukar *tu* [itu] sebab dia guru Sains. Guru sains *dok* [tidak] cukup orang. Jadi *tak* [tidak] lepas. Jadi terpaksa lah dia berulang, kesian *gi mari, gi mari* [berulang-alik], kadang-kadang malam, waktu tuyen, *saya nak* [hendak] *gi* [pergi] hantar, letih *ngat* [sangat], tukar sini. Senang lah dekat sikit. Sekolah Menengah Bandar, Dato' Razali.

Ainsah : Berapakah bilangan anak lelaki dan perempuan tuan haji?

Tuan Haji : Saya *empat* [4] perempuan, *tiga* [3] lelaki.

Ainsah : Apakah status anak-anak tuan haji?

Tuan Haji : Status *ni* [ini], *dua* [2] orang jadi *lecturer* [pensyarah], *lecturer* [pensyarah] UiTM *sorang* [seorang], USM *sorang* [seorang], kemudian, guru penolong di Gombak *sorang* [seorang], Sekolah Menengah Sungai Pusu, kemudian yang lain *tu* [itu], pengurus, pengarah- - yang *sorang* [seorang] lagi, Maizura *tu* [itu], kemudian, yang akhir, yang lelaki *tu* [itu], --- lelaki *tu dah* [sudah] bekerja dekat *airport tu* [lapangan terbang itu], kemudian, yang bongsu sekali, baru habis diploma, kemudian, mungkin dia sambung dan sibuk *nak* [mahu] kahwin *dah* [sudah]. *Teruk hok laki sorang ni* [teruk yang lelaki seorang ini], yang bongsu (sambil ketawa). Kata jangan kahwin lagi, belajar betul-betul dulu, belajar *dulu* [dahulu] lah, biar masuk universiti. Sebelum *ni* [ini], politeknik di Shah Alam.

Ainsah : Adakah anak-anak tuan haji sudah berkahwin?

Tuan Haji : Semua *dah* [sudah] berkahwin, jadi *sorang* [seorang] *je lah* [sahajalah], yang bongsu *sorang* [seorang] *tu* [itu], tengah cari isteri (sambil ketawa).

Ainsah : Adakah tuan haji sudah mempunyai cucu?

Tuan Haji : Cucu *dua belas* [12] orang *dah* [sudah], ramai. Yang anak yang sulong, laki, perempuan, laki perempuan (sambil mengira) *lima* [5] orang. Anak sulong, yang perempuan, yang kata guru besar di sekolah_ _ . Semua anak-anak saya di *KL* [Kuala Lumpur] *belaka* [semua]. Cuma *dua* [2] orang *je* [sahaja] balik sini.

Ainsah : Bagaimana pula dengan cicit?

Tuan Haji : Cicit belum lagi. Yang sulong *tu* [itu], anak lelaki *tu* [itu], tingkatan *empat* [4].

Ainsah : Pada umur berapakah tuan haji mula bersekolah?

Tuan Haji : Saya sekolah masa *tujuh* [7] tahun, *lapan* [8] tahun biasa lah. Sekolah Kebangsaan Rusila lah saya.

Ainsah : Dimanakah sekolah menengah tuan haji?

Tuan Haji : Sekolah Menengah Sultan Sulaiman, Kuala Terengganu. Sekolah Menengah Kebangsaan Rusila, kemudian, __ masuk ke sekolah sultan sulaiman, *premier school* [sekolah menengah], *masa tu* [pada masa itu], aliran inggeris.

Ainsah : Semasa belajar, apakah mata pelajaran yang paling tuan haji minati?

Tuan Haji : Saya *nak* [hendak] bercakap terus terang, saya memang minat sastera, dalam persatuan-persatuan pun, *tapi* [tetapi] *masa-masa* [sewaktu] *periksa* [peperiksaan] SPM, saya masuk kelas __. Saya suka akaun, kira-kira. Sebab saya lemah dalam kira-kira, saya *nak* [hendak] *cuba* [mencuba] masuk dalam bidang *tu* [itu]. Saya masuk __. Saya *shocked hands* [kejutan] . Saya *shocked hands* [kejutan] dalam bahasa inggeris, *we are sorry* [saya minta maaf], __ saya ingat lagi, sampai sekarang *ni* [ini], jadi, *ambik* [mengambil] *periksa* [peperiksaan] SPM, dia *tak* [tidak] benar saya *ambik* [mengambil] bidang sastera, saya *tak* [tidak] belajar langsung sastera. Ikhlas cakap, bahasa-bahasa sastera *masa tu* [pada masa itu], *tak* [tidak] belajar langsung, di kelas lah. *Tapi* [tetapi], saya *nak* [mahu] *ambik* [mengambil] sastera, saya *nak* [hendak] *mintak* [minta] *jugok* [juga]. *Mintak* [minta], saya *sorang saje*

[seorang sahaja], daripada kelas saya, saya *mintak* [meminta] *nak* [hendak] *ambik* [menggambil] mata pelajaran kesusasteraan melayu. Saya *tak* [tidak] belajar *masa* [semasa] tingkatan *empat* [4], tingkatan *lima* [5], *tak* [tidak] belajar. *Tapi* [tetapi] saya dapat A2 *dah* [sudah]. *Satu* [1] orang *cikgu tu* [guru itu], dia tahu saya minat sastera. *Tapi* [tetapi] saya *tidak* [tiada] peluang *nak* [hendak] *ambik* [menggambil] sastera-sastera. Sebab tu saya kata *shocked hands* [bidang terjun]. Saya suka belajar *shocked hands* [bidang terjun], *taip-taip* [menaip] *ni* [ini], saya suka. Sebab *tu* [itu] saya dalam kelas komas, *tak* [tidak] boleh, bidang sastera *dok leh* [tidak boleh]. Jadi saya *drop* [buang], lukisan saya minat *gok* [juga]. Saya *drop* [buang], saya *dok* [tidak] *ambik* [menggambil] mata pelajaran lukisan, saya ganti dengan sastera. Tidak ada orang kelas komas *ambik* [menggambil] sastera, *tapi* [tetapi], mungkin saya *sorang* [seorang] sahaja. *Tapi* [tetapi] saya, bukan *nak kata* [hendak dikata], saya seronok lah, dapat bagus lah sastera *tu* [itu], jadi cikgu *appreciate* [menghargai] lah. Dia kata kenapa *tak nak* [tidak mahu] masuk art-slim, sebab saya *dari* [daripada] kelas kormas.

Ainsah : **Dimanakah tuan haji menyambung pelajaran selepas sekolah menengah?**

Tuan Haji : Saya banyak sebenarnya. Sebab tu saya- -belajar, masuk maktab perguruan, *pahtu* [selepas itu], *ITM* [Institut Tinggi Mara] sekejap, diploma *je* [sahaja]. Selepas itu saya pergi sambung ke *Philipine* [Filipina], *Universiti Philipine* [Universiti Filipina], bidang kewartawanan *tu lah* [itulah].

Ainsah : **Apakah jawatan yang pernah disandang oleh tuan haji semasa di IPT?**

Tuan Haji : Saya banyak lah dalam bidang-bidang sosial. Kebanyakannya *masa* [semasa] saya bertugas lah banyak *tu* [itu].

Ainsah : Bolehkah tuan haji menceritakan pengalaman pahit dan manis tuan haji semasa bergelar pelajar?

Tuan Haji : Saya sebenarnya *masa* [semasa] belajar *ni* [ini], saya paling - -ada ramai yang suka, ada *jugok* [juga] yang *tak* [tidak] suka. *Masa* [semasa] *dulu* [dahulu], saya pengawas sekolah kan, pengawas sekolah *ni* [ini], sebenarnya cakap terus terang, saya hisap rokok, *tapi* [tetapi] saya *tak* [tidak] hisap rokok di sekolah. Saya main-main, suka-suka lah. Saya hisap rokok *tu* [itu], sebab *nak* [hendak] tahu siapa yang hisap rokok. Bila saya hisap rokok, buat-buat main sembur *skali* [sekali] *tu* [itu], saya tahu orang-orang *ni* [ini] hisap rokok. *Geng-geng* [kumpulan-kumpulan] *ni* [ini] hisap rokok, saya *report* [lapor] lah. *Report* [lapor], masuk dalam tandas, saya pegang, *tapi* [tetapi] *masa tu* [pada masa itu] mungkin saya *form five* [tingkatan 5], mungkin saya ada *dah* [sudah] jambang-jambang sikit kan, jadi orang takut. Dia kata anak pendekar. Saya memang betul ayah saya pendekar *dulu* [dahulu]. *Tokki* [aki] saya tok bomoh, guru-guru pendekar gayung lah. Dia kata, orang Rusila, anak pendekar ni, *dokleh tebeng main ni* [tidak boleh dibuat main-main]. Saya *tak* [tidak] kisah siapa - -masa tingkatan *empat* [4] lagi, budak tingkatan *lima* [5] pun takut *kat* [pada] saya, *masa tu* [pada masa itu]. Cakap terus terang, saya *report* [lapor] terus hisap rokok *atas bas* [dalam bas], nama. Kadang-kadang itulah saya dipanggil di cikgu. Dia *tak* [tidak] menagku. Akhirnya panggil kawan-kawan dia, kawan-kawan dia mengaku. *Tapi* [tetapi] maknanya, seolah-olah apa yang saya buat *tu* [itu], sebab saya *dok* [tidak] suka budak-budak *ni* [ini] hisap rokok di sekolah. Di luar, *tak* [tidak] kisah lah. Saya tahu geng-geng tu pun. Saya pun bukan hisap rokok sangat pun. *Tapi* [tetapi] main *nak* [hendak] tahu, *nak* [hendak] berkawan dengan dia *tu* [itu], saya *nak* [hendak] tahu dia *tu* [itu] budak baik ke budak jahat. Kita cari pengalaman. Dalam pengalaman *tu* [itu], saya buat cerita lah, drama lah, saya buat

cerpen lah, itu, *masa* [semasa] sekolah lagi saya mula menulis.

Ainsah : **Siapakah yang banyak memberi dorongan kepada tuan haji semasa belajar?**

Tuan Haji : Senang cerita, kira *mak* [emak] lah. Adik-beradik *ni* [ini] dia *tak* [tidak] *cara* [ambil tahu] mana. Ayah, boleh dikatakan kurang *sikit* [sedikit] lah. *Mak* [emak] yang banyak *beri tu* [dorongan]. Yang saya ingat, (gangguan). Saya *nak* [hendak] cerita *mak* [emak] saya sampai tergadai. (sambil menangis) Saya ingat, sedih- - -. *Takpelah* [tiada apalah], saya teringat, panjang ceritanya.

Ainsah : **Apakah cita-cita tuan haji semasa bergelar pelajar?**

Tuan Haji : Saya memang betul-betul nak jadi- - *Masa tu* [pada masa itu] *nak* [hendak] jadi penulis. _ _ _ _ _ Saya suka menulis rencana, macam-macam saya tulis. Saya suka membaca kan, hobi saya membaca, jadi orang kata, _ _ saya pun jadi cikgu lah. Saya *tak* [tidak] minat pun jadi cikgu. Sampai saya sendiri *gelar* [mengelarkan] saya *ni* [ini] cikgu *bodo* [bodoh]. Saya ikut *saja* [sahaja], cikgu *bodo* [bodoh]. Saya masih ingat lagi sekarang *ni* [ini]. Sebab *tu* [itu] saya tinggalkan jawatan cikgu tu. Saya pergi ke, kebetulan dapat tawaran ke lembaga peperiksaan, bertugas sana selama setahun, jadi boleh terus. Saya *tak* [tidak] kisah pun, kerja-kerja, cikgu pun cikgu *gok* [juga]. Saya *ngajor* [mengajar] Bahasa Inggeris *masa tu* [pada masa itu]. Guru Bahasa Inggeris lah. Kemudian, buat kerja di Kementerian Lembaga Peperiksaan pun, adalah Bahasa Inggeris, buat terjemahan dari inggeris ke melayu, lebih kurang *gitulah* [begitulah] ceritanya. *Pastu* [selepas itu] boleh, guru sejarah pun, saya *ambik* [mengambil] bahan-bahan dalam bahasa inggeris. Baca buku tebal bahasa inggeris. Kita macam_ Saya baca *dua* [2] para *je* [sahaja] *ambik* [ambil]. *Dua* [2] para kalau saya ulas balik dalam *dua puluh* [20] para boleh *gitulah* [begitulah]. Cerita pendek je, _ polo, dalam buku inggeris *tu* [itu] *dua* [2] para, saya ulas balik

apa cerita dalam *dua* [2] para *tu* [itu] jadi *dua puluh* [20] para. Saya buat *hok tu* [yang itu] lah. Saya minat benda-benda *gitu* [begitu]. Menulis, *tu* [itu] yang tinggal bidang perguruan *tu* [itu].

Ainsah : Apakah prinsip hidup tuan haji?

Tuan Haji : Saya dari *dulu* [dahulu] *dah* [sudah], cakap terus terang *ni* [ini], saya suka bantu orang susah. Kita daripada orang susah (sambil menangis). Termasuklah kebajikan, sebab *tu* [itu] daripada awal, saya masuk persatuan belia, masuk dalam bidang politik *sikit-sikit* [sedikit], kemudian, di sekolah pun begitu *jugok* [juga]. Daripada awal pun, kita kebajikan banyak, banyak kerja. Macam di sekolah, sekolah *SS* [Sultan Sulaiman], masuk pertandingan bahas, *debeat* [debat], ada menang, ada kalah, dalam drama *gitu gok* [begitu juga]. Macam-macam sekali. Saya campur dengan orang ramai, dengan masyarakat, *nak* [hendak] tahu macam mana keadaan masyarakat. Dan kita dapat bantuan, *collection* [pengumpulan dana] macam saya dapat *masa* [semasa] persatuan belia *dulu* [dahulu], saya jadi pengerusi persatuan belia, di Rusila, Marang, kumpul duit, kita *bagi* [bahagikan] orang-orang susah. Banyak. Sebagai contoh, pertama sekali sebelum *tu* [itu], saya jadi guru sementara di Pulau Redang, setahun saya *ngajar* [mengajar]. Setahun, saya buat macam-macam sekali. *Budok-budok* [budak-budak] lama suka lah, mengajar, mengajar lah. _ _ _ mengajar seminggu, balik kampung seminggu. *Tapi* [tetapi] di salah sebuah _ _ _ _ dan budak-budak di Sekolah Kebangsaan Pulau Redang *ni* [ini] boleh kata, tidak ada [tiada] yang masuk sekolah seberang marang. *Tidak ada* [tiada]

Ainsah : Apakah impian tuan haji yang belum tercapai?

Tuan Haji : Saya ingat, apabila saya *dah* [sudah] tua *ni* [ini], memanglah kita *nak* [hendak] buat kebajikan, duit kita bagilah kepada orang susah lah. Yang saya *nak* [hendak] dalam bidang *ugama* [agama] pun, mungkin saya ____. Saya *duduk* [tinggal] di Rusila *dulu* [dahulu] pun, buat kebajikan hal-hal *ugama* [agama] kan. Bila disini, orang bagi saya peluang lah. Lebih kurang *dua* [2] *tiga* [3] tahun *duduk* [tinggal] sini, (gangguan motor) orang bagi jawatankuasa masjid kan, dia orang bagi saya tugas sebagai jawatankuasa masjid, *ni* [ini] dilantik oleh *jabatan ugama* [Jabatan Agama Islam] sebagai biro *ugama* [agama] dan dakwah. Jadi start [bermula] *satu haribulan sembilan ni* [1 september ini], *tiga* [3] tahun *ni* [ini], *nak* [hendak] jadi pengerusi *pulok doh* [pula]. Baru *nak* [hendak] start [mula] *gak* [juga] *ni* [ini]. Surat baru sampai. InsyaAllah lah saya *nak* [hendak] buat betul-betul, *nak* [hendak] tarikkan *muda-muda* [pemuda-pemuda], golongan belia *ni* [ini], supaya jinak dengan masjid. Mungkin saya akan buat pelik daripada orang. Sebab saya pernah jadi pengerusi masjid *masa* [semasa] *duduk* [tinggal] di *KL* [Kuala Lumpur] *dulu* [dahulu], *masa* [semasa] saya bekerja *hari tu* [dahulu]. Kemudian, saya bercadangkan, *ni* [ini] saya fikir baru, saya nak tarik, budak muda-muda tidak ada sekarang ke masjid. Jadi, itulah, selain ceramah-ceramah, kuliah maghrib ke, saya *nak* [hendak] buat futsal, *nak* [hendak] buat macam-macam ____. *Nak* [hendak] buka perpustakaan di sekolah, saya di rumah *dekat* [di] Rusila, ada bilik macam *ni* [ini] *jugak* [juga] (sambil melihat ke sekeliling). Sebab saya ingt, semasa say balim dari *KL* [Kuala Lumpur] *dulu* [dahulu], satu lori, khusus, buku *je* [sahaja] *bawak* [yang dibawa]. Berstambun [berimbun] buku saya, bersepah. Yang ada di sini, yang baru-baru *je* [sahaja]. Di rumah saya di Rusila, orang *dok* [tidak] ganggu, kunci *je* [sahaja] bilik *tu* [itu]. Banyak buku ____. Guru-guru sekolah menengah Rusila, guru-guru sekolah, banyak sekolah-sekolah disitu, pergi buat rujukan di rumah saya. *Masa* [semasa]

saya *dua* [2] tahun *duduk dinung* [tinggal disana]. Dia orang suka sewe, beli. Komputer *lima* [5], *enam* [6] *butir* [buah] suruh budak-budak belajar. *Masa* [semasa] saya baru tulah. Jadi, tercapailah hasrat saya. Saya *nak* [hendak] perkenalkan komputer. Saya tahu di kampung *tu* [itu], susah kan. Budak-budak *tak dok* [tiada] komputer. Saya beli lah, *enam* [6] *utir* [buah] saya beli, *leni* [sekarang ini], *tiga* [3] *butir* [buah] saya letak di Perpustakaan Khat. Kalau-kalau ada orang *nak* [hendak] guna, ada *dua* [2] *utir* [buah], *dumoh* [dirumah] ada lah _____ Jadi buku-buku sejarah apa, banyak di rumah saya. Saya kalau boleh, saya *nak* [hendak] buat, impian saya *nak* [hendak] galakkan *budok-budok* [budak-budak] muda, *ye* [mereka] *nak* [hendak] membaca, saya *nak* [hendak] buat perpustakaan *se* [1]. Itu impian saya. *Dok* [tidak] kira lah budak-budak mana pun _____ Saya *nak* [hendak] buat lah. Rancangan belum mesyuarat lagi ni. InsyaAllah, saya akan buat lah.

Ainsah : **Baiklah, itu sahaja soalan tentang biodata tuan haji.**

Tamat Bahagian A

- Mariam : (sambil Tuan Haji membelek kertas) Sekarang saya akan sambung dalam bidang kerjaya Tuan Haji. Apakah bidang pekerjaan yang pertama Tuan Haji selepas tamat belajar?
- Haji : Selepas tamat belajar saya cebur dalam bidang pekerjaan sejak dalam lebih kurang dalam cerai sementaramalah enam [6] tujuh [7] bulanlah sementara dapat tawaran untuk maktabla perguruan masa tu [itu] kan kemudian saya mengajar tiga [3] tahun lepah tu [selepas itu] di mula-mula di di Pulau Redang [Terengganu] (sambil membelek kertas). Kita Pulau Redang orang tak nak [tidak mahu] pergi saya mintak [meminta] saya mintak [meminta] nak [hendak] pergi ngajar [mengajar] Pulau Redang saya suka ambik [menggambil] pressure [tekanan] kan apa ni [ini] untuk potential [potensi]__ salah. Saya dapat tahu Pulau Redang ni [ini] memang sebuah kawasan yang--- yang orang orang miskin budak budak pelajar yang lemah belajar saya dapat tahu daripada kawan kawan saya tidak ada orang nak [mahu] pergi mengajar Pulau Redang. Saya mintak [meminta] lah mengajar di Pulau Redang. Hari tu [itu] saya memang__ _ saya di Pulau Redang mengajar mengajar jugak [juga] tapi saya baik rapat ngan [dengan] budak budak macam kawan gak [juga] kawan. Saya hari mancing [memancing] ngan [dengan] dia_ apa ni [ini](bunyi kertas) ngail [memancing] ikang [ikan] giri [tenggiri] ajok [mengajak] gi [pergi] budak budak sekolah [sekolah] dulu jah [darjah] pat [empat] [4] lima [5] dah pandai dah bowok [bawa] bot. Dia bowok [bawa] bot sendiri dia ambik [ambil] bot ayoh [ayah] dia tu [itu] bot tu [itu] gi [pergi] ngail mancing [memancing] dia (sambil menepuk paha) ikan tenggiri dapat banyak masa tu [itu] takde [tidak ada] kawan_ takde [tidak ada] apa ni [ini] di taman laut takde [tidak ada] lagi

kita boleh *mancing* [memancing] mana mana (sambil menepuk paha) tempat *coral* [terumbu karang] banyak hari *tukan* [itukan] *pahtu* [selepas itu] penyu pagi pagi dia *gerak* [kejut] selalu cekgu_ _ _ _pergi gali penyu *hok* [yang] ayah dia apa *ni* [ini] keluarga dia *lah* [ya] keluarga dia pajak jadi makan *gitu* [begitu] mula mula saya--- saya pun biasa *gak* [juga] penyu penyu_ tapi saya *tak* [tidak] pernah makan dengan air mentah. Bila *gi* [pergi] *tu* [itu] sedap saya makan *ngan* [dengan] air mentah saya makan *ambik* [ambil] mentah mentah makan banyak_ _ dua [2] tiga [3] empat [4] biji makan sekali makan penyu banyak_ _ _ penyu banyak telur penyu *kat* [dekat] sana di Pulau *tu* [itu] kemudian itu pengalaman saya seronoknya (sambil menepuk paha) *pahtu* [selepas itu] balik *ngajar* [mengajar] di Merchang [Terengganu] kemudian di_ _ _ *tiga*[3] tahun tiap tiap tahun *tiga* [3] tahun.

Mariam : **Pada tahun bilakah Tuan Haji mula bekerja sebagai kerani?**

Tuan Haji : *Tu* [itu] *lepas* [selepas] saya belajar tahun *Sembilan belas enam puluh Sembilan* [1969]_ _ _ _ _ di *KL* [Kuala Lumpur]*tu* [itu] tahun *Sembilan belas enam puluh* [1960] saya habis belajar tahun enam puluh satu [1961] masa *enam puluh Sembilan* [1969] *enam puluh enam* [1966] *enam puluh lapan* [1968] cikgu kemudian *enam puluh Sembilan* [1969] cikgu besar masa *tiga belas* [13] Mei *tu* [itu]. Selepas *tiga belas* [13] Mei saya jadi cikgu besar yang peristiwa saya yang bila kita dah menghadapi bersama sama dengan cikgu Rahman *tu* [itu] pengalaman pahit dan manis masa *tu* [itu] saya ada kawan baru rumah saya pun ditenggelami banjir masa *tu* [itu] berenang sekali_ *babtu* [sebab itu] dua tiga oranglah *lepas tu* [selepas itu]

cerita sikit lah saya *tak* [tidak] ingat enam *puluh Sembilan* [1969] banjir besar *lepas* [selepas] *tiga belas* [13] Mei.

Mariam : **Berapakah gaji yang diperolehi Tuan Haji keti [ketika] ketika itu?**

Tuan Haji : Masa *tu* [itu] gaji kecil *je* [sahaja] dalam *enam tujuh ratus* [RM600] *gitu* [begitu] *je* [sahaja] gaji *tak* [tidak] banyak *tak* [tidak] mahal macam sekarang *ni* [ini] dulu dulu masa wartawan katalah *yelah* [betullah] lebih kurang *kat* [dekat] seribu [RM1000] *je* [sahaja] *tak* [tidak] macam sekarang sekarang wartawan sekarang pun masuk sekarang dah dua ribu [RM2000] tiga ribu [RM3000] masuk jadi wartawan masa saya *tu* [itu] murah *je* [sahaja] *cikgu tu* [itu] *wape* [berapa] ratus ringgit *je* [sahaja] (sambil ketawa) murah *je* [sahaja] gaji *nak* [hendak] *prabis* [habis] *tak* [tidak] tahu malukan jadi sekarang *ni* [ini] beza la (menarik nafas) jadi kita kadang kadang sebab *tu* [itu] saya pun jadi saya dapat pendapatan hasil penulisan itu lebih banyak daripada gaji_ _ _ kadang kadang penulisan saya kadang kadang seribu *leh* [boleh] dapat macam macam melalui cara rencana, berita atau penerang cerpen sekali sajak sajak ada *jugak* [juga] kemudian skrip drama *tu* [itu] dan kumpul semua sekali sebulan *tu* [itu] lebih banyak daripada gaji *seribu* [RM1000] lebih dapat gaji *last last* [akhir akhir] *tak* [tidak] sampai *seribu* [RM1000] masa *tu* [itu] baru baru lagi kan.

Mariam : **Bagaimanakah Tuan Haji boleh terlibat dalam pekerjaan ini?**

Tuan Haji : Saya mula terjadi *cite* [cerita] mula mula saya bertugas *kat* [dekat] masa saya bertugas di lembaga peperiksaan di Kuala Lumpur *tu* [itu] kebetulan radio ke sekolah sekolah yang dekat dekat dekat berhampiran jadi saya lebih

banyak duduk dalam sekolah kadang kadang saya buat kerja sekejap sini saya *bowok* [bawa] kerja *tu* (sambil menepuk paha) saya buat kerja *kat* [dekat] lembaga peperiksaan saya buat kerja kerja berkenaan justeru saya *nulis* [menulis] saya *nulis* [menulis] saya tahu masa *tu* [itu] *area* [kawasan] sekolah sekolah masa *tu* [itu] ada siaran sekolah sekolah *tu* [itu] mengenai dengan sejarah ada sains ada geografi ada kan tiap sekolah sekolah jadi saya berminat sejarah masa *tu* [itu]sejarah sejarah banyak hal sejarah sejarah *tu* [itu] deh macam sekarang pun banyak saya baca buku sejarah dan sekarang macam *ni* [ini] (sambil berjalan mengambil buku) baca buku baru *ni* [ini] nak [hendak] tahu banyak *ni* [ini] Batu Bersurat [Terengganu] saya buat Batu Bersurat *ni* [ini] jadi saya baca lagenda bab ada lubuk mandi tu melihat secara_ (bunyi kereta) banyak buku buku sejarah saya tulis jadi secara luar begitu jugak [juga] jadi dengan cara *tu* [itu] kebetulan rancangan sekolah sekolah guru sejarah *tu* [itu] dia ada beliau lantik saya guru sejarah jadi saya minat la tiap tiap minggu mesti ada keluar oleh guru besar *tak* [tidak] sebut nama la guru sekarang guru sejarah *nak* [hendak] *cite* [cerita] hal Marcopolo kembara daripada_ _ Malaysia macam macam situ (sambil menepuk paha) ada *belake* [semua] lah pun *hok* [yang] *tu* [itu] jadi bermulanya situ minat_ memang dari awal dah memang saya minat umur daripada awal lagi daripada sekolah lagi sebab saya pernah jadi *editor* [pengarang] *kat* [dekat] sekolah semua sekali banyak sekolah macam macam ada oleh kerana minat kita membaca *tulah* [itulah].

Mariam : (sambil Tuan Haji menepuk paha).Siapakah yang banyak memberi dorongan kepada Tuan Haji untuk bekerja?

Tuan Haji : Kerja dalam bidang apa semua sekali. Sebenarnya *gini* [begini] cara katakan saya adik beradik saya pun *tak* [tidak] *care* [ambil tahu] *mok pok* [ibu bapa] saya__ ikut *dang* [sempat] dia bebas saya dah berfikiran sendiri saya pilih sendiri cara ibu bapa pun *tak* [tidak] habis habis hal saya belajar pun belajar lah saya *nak* [mahu] pergi *kut* [ikut] mana pun pergi lah dia *tak* [tidak] kisah masa *tu* [itu] (sambil membelek buku) jadi kita masa *tu* [itu] kita dah masa kita walau umur kita tua kita rasa dewasa dah jadi *mok pok* [ibu bapa] pun bila dia sekolah masa sekolah dia jaga sekolah rendah masa sekolah menengah dah sikit sikit kadang sekolah menengah pun masa dia *gi* [pergi] di sekolah sungai mal saya masa depan peristiwa *tu* [itu] saya patah tangan main bola masa sekolah menengah tu patut *duk* [duduk] asrama saya *tak* [tidak] *nak* [hendak] *duk* [duduk] asrama saya tumpang duduk dengan kawan kawan saya duduk di rumah sewa duduk rumah sewa jadi petang petang (bunyi kertas) tengah hari ke saya tunggu saya tunggu dekat di dekat dekat *tu* [itu] adik *sedara* [saudara] saya ramai la jadi pejaja ikanlah termasuk ayah ayah *tak* [tidak] kisah lah masa *tu* [itu] ayah saya kurang *jaja* [menjaja] ikan abang sepupu saya pok sedara [bapa saudara] saya saya tunggu situlah sampai saya tahu dah tempat di Kuala Ibai *tu* [itu] tempat bila orang penjaja ikan daripada Marang berhenti dia jual jual ikan saya pun tunggu situ saya tahu lebih kurang *kul* [pukul] empat [4] petang dia sampai (sambil menepuk paha) saya tunggu situ dapat lah dua *posen* [20 sen] tiga *posen* [30 sen] abang boleh bagi sepupu bagi.

Mariam : Berapakah tempoh pekerjaan pertama Tuan Haji?

Tuan Haji : *Dua* [2] *tiga* [3] tahun dulu setahun masa pegawai pegawai *tu* [itu] pegawai

kerani *gitulah* [begitulah] di pegawai tadbir *gitulah* [begitulah] di lembaga peperiksaan (menarik nafas).

Mariam : **Apakah sebab Tuan Haji berhenti?**

Tuan Haji : Sebab saya minat dalam bidang penulisanlah *tu* [itu] *je* [sahaja]. Saya *tak* [tidak] *leh* [boleh] *gi* [pergi] saya *tulah* [itulah] saya kata bukan aku *tak* [tidak] *reti* [pandai] (sambil ketawa) saya buat kerja cikgu pun cikgu sebagai sebagai satu pekerjaan satu rezeki dapat kan minat *jugak* [juga] cikgu bukan *tak* [tidak] minat tapi lebih minat pada penulisan.

Mariam : **Apakah pencapaian Tuan Haji ketika menjadi seorang guru?**

Tuan Haji : Guru biasa *je* [sahaja] kita tak *tak* [tidak] tapi kita banyak mainlah banyak banyak main banyak kerja kerja *wak* [buat] drama di sekolah *tu* [itu] buat persembahan nyayian lah macam macam buat kacau kacau di sekolah jadi pembaharuan orang buat jadi budak budak sukalah budak budak bukan boleh tahu budak budak bukan suka belajar sangat punya situ dia suka main jadi ikut dia ikut nada dia orang budak budak.

Mariam : **Apakah sumbangan Tuan Haji sepanjang bekerja?**

Tuan Haji : Saya sebenarnya masih kerja *kat* [dekat] apa *ni* [ini] *kat kat* [dekat] bidang kewartawanan *ni* [ini] saya pun menjadi pernah jadi presiden kelab wartawan Terengganu masa *tu* [itu] kelab wartawan Terengganu saya pun sebagai pengasas kelab wartawan Terengganu dan saya masa saya tukar *KL* [Kuala Lumpur] *tu* [itu] barulah saya berhenti. Dalam kelab wartawan Terengganu kita buat banyak kita buat terjahan kita buat apa ni *apa ni* [apa

ini] pemilihan anugerah kewartawanan macam macam lagi kita buat. Kemudian apabila di KL *nu* [sana] dalam bidang sosial saya jadi apa *ni* [ini] yang peringkat akimuleral biro jawatankuasa biro pendidikan biro agama dan pendidikan *pahtu* [selepas itu] saya jadi timbalan presiden persatuan wartawan melayu Malaysia di situ banyak kita buat aktiviti lah.

Mariam : **Adakah Tuan Haji pernah menerima pengiktirafan semasa bekerja sebagai guru?**

Tuan Haji : Guru *takde* [tidak ada] lah kita cuma apa *ni* [ini] dapat benda *ni* [ini] biasalah guru yang banyak yang melibatkan dalam aktiviti aktiviti sosial itu *je* [sahaja] lah *hok* [yang] dia bagi yang pertama.

Mariam : **Apakah pekerjaan Tuan Haji seterusnya?**

Tuan Haji : Saya berlepas bidang kewartawanan *ni* [ini] saya sebenarnya banyak benda benda yang kita buat lah sebab selain daripada asal saya daripada apa *ni* [ini] sidang pengarah urusan pelajar *lepah tu* [selepas itu] dalam empat tahun saya dilantik sebagai wartawan kanan lah di kumpulan akhbar utusan *tu* [itu] buat jaga bahagian pendidikan sama hal pendidikan banyak perihal perihal pendidikan macam saya yang tulis lah dalam bahasa Malaysia bahasa melayu *tu* [itu] dia bagi *column* [ruangan] untuk menulis tiap tiap_ minggu kemudian *lepah tu* [selepas itu] saya naik pangkatlah jadi ketua jadi apa *ni* [ini] penolong penolong penolong ketua berita kemudian pergi ke tukar di Kelantan untuk cawangan kemudian kita tubuh biro ketua biro biro utusan melayu bersama Pantai Timur yang jaga biro biro sahaja bukan jaga berita *je* [sahaja] saya jaga semua sekali hal pengedaran, pemasaran,

kewangan banyak kerja. Itu pengalaman yang yang susah *nak* [mahu] cari dia. Ketua Biro *ni* [ini] bukan jaga *adjustment* [penyelarasan] berita berita daripada Pantai Timur sampai ke saya *dulu* [dahulu]_ bila *publish* [menerbitkan] *tu* [itu] daripada Terengganu daripada Kelantan hantar saya *kat* [dekat] Terengganu kemudian daripada tereng--- daripada Pahang hantar *kat* [dekat] saya disini saya *edit* [mengedit] *dulu* [dahulu] pilih *dulu* [dahulu] baru kita benda *ni* [ini] saya hantar melalui masa *tu* [itu] *tak* [tidak] ada komputer pakai dan komputer *tak dok* [tidak ada] lagi masa *tu* [itu]_ _ _ _ _ orang hantar lah ada tugas tugas khas untuk *tu* [itu] yang *nak* [hendak] cerita yang paling seronok sekali masa kerja dekat kerja di Kelantan *tu* [itu] ada penjual daging penjual daging_ _ _ _ _ penjual daging dia *mintak* [minta] air *tak* [tidak] dapat di pasar *tu* [itu] di pasar kedai Pengkalan Chepa *tu* [itu] jadi budak saya buat cerita dia buat cerita dia kata penjual daging basuh daging dengan air longkang dasyat dasyat. Kita buat cerita_ _ dia basuh dengan air longkang *pahtu* [selepas itu] lepas keluar cerita *tu* [itu]_ _ _ _ _ beri air buat air lalu [selalu] lepas dia buat air *tu* [itu] dia saman dia saman utusan_ _ _ dia buat saman dia saman utusan dia kata dia salah pemberita buat salah laporan mana boleh sebab lepas pada keluar cerita *tu* [itu] daging *tak* [tidak] laku kan. Itu saya seronok daging *tak* [tidak] laku kemudian bila *tak* [tidak] laku dia mengaku bahawa dia tidak pernah daging dia tidak pernah basuh dengan air *kalu* [jika] basuh dengan air busuk dia kata di Kelantan_ _ _ *pahtu* [selepas itu] kemudian *tu* [itu] dia saman saman masa dia buat_ *lawyer* [peguam] mari saya sebagai ketua kena betul la dia kata saya kena betul betul benda *ni* [ini] apa *ni* [ini] budak budak *U* [universiti] kampung budak budak jual daging ini_ _ _ _ _ *tu* [itu]

ceritanya masalahnya akhir sekali dia selesai lah sama sama nanti dah dia dapat air dah mujur dapat air nasib baik dapat air dah kalau *tak* [tidak] buat cerita *tak* [tidak] dapat air paip *tak* [tidak] dapat dapat air jadi dengan kemudahan *tu* [itu] memang betul sungguh dia kata daging hakim_ *tu* [itu] memang salah kita dia daging *tak* [tidak] pernah *takleh* [tidak boleh] basuh *nga* [dengan] air *kalu* [kalau] basuh *nga* [dengan] air buruk busuk lah basuh dengan air longkang. *Tu* [itu] cerita suka (sambil menepuk paha).

Mariam : **Adakah Tuan Haji pernah terfikir untuk terlibat dalam bidang kewartawanan?**

Tuan Haji : Memang lah daripada *dulu* [dahulu] masa *kecik kecil* [kecil] lagi saya bidang saya memang kita buat bila kita banyak membaca macam macam kita fikir *nak* [hendak] menulis buku la *nak* [hendak] *wak* [buat] jadi pengarang la *nak* [hendak] boleh macam macam *nak* [hendak] *nulis* [menulis] kita kena banyak baca buku lah. *Tu je* [itu sahaja].

Mariam : **Berapakah umur Tuan Haji ketika menjadi wartawan?**

Tuan Haji : Masa *tu* [itu] saya terlibat dalam *tiga puluh satu* [31] tahun (bunyi pen dan kertas) *tiga puluh satu* [31] tahun saya sampai *lima puluh lima* [55] tahun *tu* [itu]. *Tiga puluh satu* [31] tahun *lima* [5] lima tolak berapa (sambil bertanya kepada saya) *tiga* [3] *lima lima* [5].

Mariam : ***Dua puluh empat* [24].**

Tuan Haji : *Dua puluh empat* [24] lah. *Lepah tu* [selepas itu] saya sambung sap---*dua*

[2] tahun *lepas tu* [selepas itu] *kut* [mungkin] sambung benda *ni* [ini] *tu* [itu] (menarik nafas) dia *mintak* [minta] sambung masa *tu* [itu] saya jadi dia beri tugas saya pengarang *editor* [pengarang] utusan utusan melayu zaman zaman jawinya dan itulah dia tulisan jawi. Jadi saya berhenti pun atas nama pengarang utusan zamanlah macam *tu* [itu] *lepas tu* [selepas itu] saya terlibat banyak *nguh* [sungguh] lebih macam lepas bersara *tu* [itu] saya bolehla dakwah *ni* [ini] tiap tiap keluaran ada lah macam *ni* [ini] penulis ialah bekas *editor* [pengarang] utusan zaman bahan bahan terbaru ayah pin *ni* [ini] ayah pin *ni* [ini] hebat *tu* [itu]. Tiap tiap keluaran memang ada majalah dakwah *ni* [ini]. Saya tulis dakwah daripada *dulu* [dahulu] masa saya kerja *dulu* [dahulu] saya tulis dah (sambil menepuk paha) jadi sambung sambung lah terus tiap tiap keluaran ada lah majalah baru (menarik nafas) dan selain itu majalah fikrah majalah fikrah yang terbit untuk majlis agama islam dan istiadat melayu *tu* [itu] ada *jugak* [juga] hok *ni* *hok ni* [yang ini] jahil sebab apa *ni* [ini] untuk *ni* [ini] saya buat sendiri *ni* [ini] terbaik (sambil membelek buku) daripada syarikat *media* *daripada syarikat* *memang khusus harta kerajaan negeri* *jabat* [pejabat] agama banyak *jugak* [juga] benda *ni* [ini]. Mula mula sekali buku saya adalah buku lubuk mandi tahun berapa *ni* [ini] *hok* [yang] pegang *ni* [ini] saya cuti tiga hari buat cerita *ni* [ini] tiga hari saya buat cerita *ni* [ini] lubuk mandi *ni* [ini] masa saya bertugas sibuk lah (sambil membelek buku) Sembilan belas sembilan puluh empat buku yang dewan bahasa letak la yang buku lain buku *kecik kecil* [kecil kecil] ada la buku *kecik kecil tu hok* [kecil kecil itu yang] cerita pendek pendek *tu* [itu] yang cerita nipis nipis banyak lah hantar *kat* [dekat] *publisher* [penerbit] dapat dua ratus *ya* [RM200 ringgit] macam *tu* kan [itu]

(sambil menghempas buku) banyak dah *tu* [itu] boleh *pitih* [duit] (sambil menghempas dan membelek buku) (bunyi batuk) (mencari buku) banyak buku *ni* [ini] mencari emas kapal karam apa *wak kecil kecil* [yang kecil kecil] banyak la *tu* [itu] *hok tu* [yang itu] yang disimpan *tu* [itu] yang lain *takde* [tidak ada] dah hilang budak budak *ambik* [ambil] habis anak cucu lah *ambik* [ambil] *ni* [ini] macam macam *ni* [ini] (sambil membelek buku) *ni* [ini] buku baru *ni* [ini] bekas *publication* [penerbitan] macam macam *mintak* [minta] *ni* [ini] baru *ni* [ini] *dua ribu empat* [2004] (sambil membelek buku)- drama sejarah sejarah *jugak ni* [juga ini] sejarah drama sastera __ sastera pasal sejarah *ni* [ini] __ __ cetakan *dua ribu* [2000] *dua ribu tiga belas* [2013] tahun *ni* [ini] baru *jugak* [juga] baru baru lama lama mungkin ada sana *tu* [itu] (sambil ketawa) baru baru lagi (sambil menghempas buku).

Mariam : **Apakah jawatan---**

Tuan Haji : Buku banyak lagi (sambil menepuk paha) __.

Mariam : **Apakah jawatan yang dipegang oleh Tuan Haji semasa bergelar wartawan?**

Tuan Haji : Saya jadi *editor* [pengarang] lah pengarang daripada wartawan biasa jadi wartawan kanan kemudian ketua berita ketua berita ketua biro pengarang ketua penyunting kemudian daripada ketua penyunting penolong pengarang pengarang semua kita lalui *belaka* [semua] daripada awal daripada bekerja sampai ke atas kita belajar habis semua ada jawatan *belake* [semua] masa *tu* [itu].

Mariam : **Di negeri manakah Tuan Haji mula bekerja sebagai wartawan?**

Tuan Haji : Di__ mula mula di *KL* [Kuala Lumpur] di ibu pejabat. Masa *tu* [itu] masa *tu* [itu] saya bekerja utusan belajar. Utusan belajar *tu* [itu] adalah sebuah akhbar yang diterbit oleh utusan melayu mula mula sekali lah jadi sidang pengarang masa *tu* [itu] *lepas tu* [selepas itu] jadi ketua cawangan di di Kelantan *pahtu* [selepas itu] ketua biro Pantai Timur__ *pahtu* [selepas itu] tukar balik di *KL* [Kuala Lumpur] sebagai apa *ni* [ini] ketua penyunting. Ketua penyunting *ni* [ini] *chief* [ketua] sub *editor* [pengarang] lah daripada inggeris *chief* [ketua] *subeditor* [penolong pengarang] ketua penyunting.

Mariam : **Adakah Tuan Haji pernah ke luar Negara semasa menjadi wartawan?**

Tuan Haji : Banyak boleh kata hampir seluruh dunia saya pergi habis ke mana kita *puah* [bosan] *tak nak* [tidak mahu] pergi *dah* [sudah] dekat saya *nak* [hendak] bersara *tu* [itu] ada tawaran pergi ke Jepun saya *tak nak* [tidak mahu] pergi *dah__ puah* [bosan] *dah* [sudah] kalau pergi *sorang* [seorang] kalau *gi* [pergi] dengan anak anak *gini* [begini] pergi la. Kalau pergi *sorang* [seorang] bertugas la masa ikut masa allahyartul Ismail *dulu* [dahulu] ikut pergi kemudian menteri menteri melawat la menteri pelajaran kita ikut lah menteri pelajaran kemudian disamping kita pergi kursus. Kursus di Qatar di Jerman berapa kali *dah* [sudah] banyak tempat juga lah. Banyak tempat lagi kemudian di Filipini *Filipin* [Filipina] kemudian Jepun *tu* [itu] di Australia New Zealand melawat *gitu* [begitu] la sebab *tu* [itu] saya sekarang saya *tak* [tidak] pergi luar sekarang *tak* [tidak] payah panduan kita tahu *dah* (sambil membelek buku) *pahtu* [selepas itu] *ajak* [menjemput] *gi* [pergi] kan dia *nak gi* kan [hendak pergi] dia *nak* [hendak] New Zealand kita *gi* [pergi] lah.

Glukos lagi. *Gi* [pergi] dua orang *je* [sahaja] glukos. Glukos pergi dua orang tu yang cerita yang baru saya pergi baru *ni* [ini] kena tahan baru *ni* [ini] *takleh* [tidak boleh] masuk orang orang saya lepas. Saya tahan untuk visa *tak* [tidak] lulus balik lama dah kemudian dekat *airport* [lapangan terbang] sejam lebih sejam setengah *duk* [duduk] *airport* [lapangan terbang] *nak* [hendak] lulus. Dia kata kita bila nama Mohamad ada dia *tak beri* [tidak bagi] islam masa *tu* [itu] Mohamad ke nama pelik pelik dia *tak beri* [tidak bagi] masuk dia *cek* [periksa] masa *tu* [itu] habis lama lama dia tahu kita *ni* [ini] asal bekas wartawan dia takut lah (sambil ketawa).

Mariam : **Negara manakah yang Tuan Haji paling suka?**

Tuan Haji : Saya suka di New Zealand. Yundin saya *gi* [pergi] Universiti Yundin. Yundin baru ingat. Yundin *tu* [itu] dua [2] kali saya pergi. Kebetulan pergi baru *ni* [ini] kebetulan anak saudara_ saya dia belajar dia *ambik* [ambil] PHD doktor pergi baru *ni* [ini] masa dia pergi *jela* [sahajala] Yundin duduk tempat cantik bunga cantik lawa cantik saya naik naik kereta api paling tua kereta api yang paling tertua di dunia lah. Dia buat *round* [pusingan] bukit dua kali saya pergi baru *ni* [ini] rasa seronoknya cantik kawasan naik bukit turun bukit kereta api turun Allah cantiknya New Zealand. Pemandangan bunga bunga berkembang banyak gambar gambar tengok [lihat] dalam *naktengok* [hendak lihat] cantik macam macam ada banyak benda boleh katakan sejak *lima* [5] tahun *tiga* [3] tahun tiga tahun *ni* [ini] saya pergi umrah *tu* [itu] saya pergi ke apa *ni* [ini] Jepun, Hong Kong, China Shenzen dua tiga tempat China *dua* [2] *tiga* [3] *empat* [4] kali *gi* [pergi] *dah* [sudah]. Boleh kata setahun *dua* [2] *tiga* [3] kali *gi* [pergi] macam *tu* [itu] lah. *Ni*

[ini] dan tiap tiap tahun keluarga saya daripada *dulu* [dahulu] sampai zaman zaman *dulu* [dahulu] saya *topup* [tambah nilai] duit untuk lawatan luar negeri ke kita ada tabung kebajikan. Saya sendiri *topup* [tambah nilai] jadi duit *tu* [itu] dia orang guna lah sekarang *ni* [ini] saya *tak* [tidak] keluar duit satu [1] sen sejak saya bersara *tak* [tidak] keluar duit *satu* [1] sen. Anak anak semua *ni* [ini] anak anak anak menantu kumpul duit dalam tabung jadi siapa anak anak cucu yang dapat bagus bagus dia bagi hadiah bagi duit bagi *seratus* [RM100] *dua ratus* [RM200] bagi duit lah kemudian tiap tiap tahun hari jadi saya *tujuh belas* [17] November tiap tiap tahun *gi* [pergi] melawat Bandung pergi ke buat hari *family day* [hari keluarga] lah. Sekarang dalam *empat puluh dua* [42] orang dalam satu keluarga saya anak menantu semua sekali nak *gi* [mahu pergi] *dua puluh tiga* hari bulan [23] *ni* [ini] patut patut *tujuh belas* [17] hari bulan *tu* [itu] hari jadi saya *nak* [hendak] buat jamuan sembelih lembu rumah buat *tiga* [3] orang cucu *laki* [lelaki] *nak* [hendak] potong jawi di Rusila wak [buat] di Rusila lah lau [jika] ada masa boleh la pergi *dua puluh tiga* [23] *tu* [itu] dua puluh tiga hari bulan *tu* [itu] (sambil ketawa). Orang Rusila tahu la__ padahal kita boleh kata hampir di negeri di apa *ni* [ini] Singapura kita *dah* [sudah] buat *dah* [sudah]. Johor di negeri seluruh Malaysia *ni* [ini] banyak kita buat berapa tahun *dah* [sudah] dalam dekat *sepuluh* [10] tahun *dah* [sudah] sepuluh kali *dah* [sudah] di Bandung [Indonesia] *dah* [sudah] pergi *dah ni* [sudah ini] *dua puluh tiga* [23] bulan *ni* [ini] di Padang semua pergi di Padang [Indonesia] *dah booking* [sudah tempahan] siap *belake* [semua] *dah* [sudah]. *Bawok* [bawa] mari semua keluarga pergi lah mesti seronok lah. Saya *takleh* [tidak boleh] keluar *dulu* [dahulu] saya keluar duit saya sendiri pun *takde* [tidak ada] lah. *Nak nak*

[tiap tiap] tahun *ni* [ini] anak anak semua *ujung* [tolong] urus (sambil menepuk paha). Suami isteri *free je* [percuma sahaja] *ujung urus* [tolong urus] (sambil ketawa).

Mariam : **Apakah anugerah yang pernah diterima oleh Tuan Haji sepanjang menjadi wartawan?**

Tuan Haji : Saya pernah jadi apa *ni* [ini] menang hadiah rencana terbaik tapi banyak la rencana sains apa *ni* [ini] sejarah kemudian rencana bahagian apa dia *ni* [ini] alam sekitar kemudian yang (sambil membelek buku)_anugerah pertama tempat pertama anugerah pelancongan sejarah pelancongan negeri Terengganu *hok tu* [yang itu]__ dan akhir sekali yang baru dua [2] tahun lepas anugerah anugerah kewartawanan (sambil mencari buku) *tak* [tidak] ingat *dah* [sudah]. Sijil sijil ada lagi kadang. Tokoh wartawan Terengganu tokoh wartawan Terengganu ni__ __ __ __ __ sijil ada lah *tak* [tidak] ingat *dah* [sudah] banyak ngat [sangat]-(sambil mencari buku). Persatuan ibu bapa banyak *gak* [juga] di bukan sahaja persatuan ibu bapa saya mengajar di pengerusi persatuan ibu bapa dekat Rusila, Marang, arab Marang, sekolah Sri Malek di *KL* [Kuala Lumpur] pun anak belajar *tu* [itu] sekolah menengah Sungai Busu pengerusi *gak* [juga] sekolah menengah wilayah *tu* [itu] masa anak belajar *tu* [itu] pengerusi *PIBG* [Persatuan Ibumama dan Guru]*gak* [juga] semua pandai pandai lepas pinang sampai ke pinang anak *MRSM*[Maktab Rendah Sains Mara] Pulau Pinang saya *duk* [duduk]*KL* [Kuala Lumpur] orang lantik *gak* [juga] jadi pengerusi saya *tak nak* [tidak mahu] *dah* [sudah] kata banyak sangat saya *ambik gak* [ambil juga] sebab saya *nak* [hendak] buku buku saya bagi. Saya__ pergi sekolah perpustakaan

tak dok [tidak ada] buku saya hantar sekolah lah. *Tu* [itu] saya hantar sekolah *tu* [itu] (sambil menunjukkan buku) buku buku banyak. Buku__ istimewa *gi* [pergi] hantar sekolah *tu* [itu] anak anak cucu *ambik* [ambil] *gi* [pergi] hantar sekolah tiga *butir* [3 biji] *ambik lah* [ambil lah] budak budak (bunyi plastik) macam macam buku nak ambik la *wak* [buat] balik buku *tu* [itu] *nak wi* [hendak bagi] sekolah adik adik. Adik sekolah *deh* [ya] (Tuan Haji menanya penemuramah) *ni* [ini] budak budak sekolah menengah banyak *ni* [in] (sambil meletak buku atas plastic)_____ buku lubuk mandi saya buat tapi lama *dah* [sudah] saya buat pun *suh* [suruh] kawan saya betul balik *ni* [ini] *buh* [letak] nama dua Tasik Kenyir [Terengganu] masa *duk* [tinggal] *KL* [Kuala Lumpur] *butir je* [sebiji sahaja]__ *ni* [ini] (sambil menunjuk buku) kena *nampar* [tampar] pakai tidur *kali nga* [sekali dengan] gajah *tau dop* [tahu tidak] *ni* [ini]_ tidur *kali nga* [sekali dengan] gajah *tak* [tidak] takut saya__ _ tidur *kali nga* gajah *ni* [ini]__ _ marah ke saya *nak* [hendak] boleh__ _ *takpe* [tidak mengapa] *nak* [hendak] hantar sekolah terbaik *ni* [ini] hantar sewa bot *ni* [ini] tiap tiap_masa *tu* [itu] mana ada gambar gambar mana ada hantar hantar *nga* [dengan] kapal terbang *ni* [ini] ke *KL* [Kuala Lumpur] tulis tulis hantar jurugambar hantar *nga* [dengan] bot sewa bot hantar seberang pemberita telefon pemberita *ambik* [ambil] hantar *KL* [Kuala Lumpur] cerita *ni* [ini] kesan *ni* [ini] (sambil ketawa)___ di pelabuhan saya buat cerita *ni* [ini] di pelabuhan operasi *takdok* [tidak ada] operasi gajah liar pelabuhan *ni* [ini] ada cerita *takdok* [tidak ada] mari *ambik* [ambil] habis budak budak *ni* [ini] operasi *takdok* [tidak ada] *ni* [ini]__ operasi gajah liar *ni lepas* [selepas ini] operasi tawan pelabuhan *ni citer* [ini cerita] banyak *citer* [cerita] hal sekolah *ni* [ini] cikgu sekolah *bodo* [bodoh]

dia *dah* [sudah] cikgu sekolah *KL tu* [Kuala Lumpur itu] dia cina betul kawan saya. Dia dapat tukar di sekolah ladang sekolah kebangsaan ladang dia *tak* [tidak] mahu pergi *kat* [dekat] ladang *tu* [itu] ladang sawit yang pergi dia *mintak* [minta] lain di *ganu* [Terengganu] *gak mintak* [juga meminta] sekolah Kuala Pin hulu Terengganu dia *ambik* [ambil] sekolah Kuala Pin *gak* [juga] dia *citer* [cerita] saya *alah apela* [apalah sangat] tertanya saya dia kata *nak gi* [hendak pergi] ladang *tu* [itu] bandar di bandar dia *tak* [tidak] ingat ladang *tu* [itu] ladang dulu ingat dia *tak* [tidak] mahu *gi* [pergi] ladang *tak lawa* [tidak cantik] dia kata susah *nak* [hendak] balik anak anak mak mak *ye* [dia] tua *takdop* [tidak ada] arah *nak* [hendak] balik *ni* [ini] *kena* [harus] Kuala Pin jauh *agi* [lagi] masa *tu* [itu] lagi teruk dia *citer tu* [cerita itu] dia buat cerita nama *je* [sahaja] tempat Kuala Pin dekat *nga* [dekat] gajah kan jadi cerita cerita budak budak sekolah *gi* [pergi] tengok gajah_ _kan *tu*[itu] buat cerita *tu* [itu] cerita asalnya *citer* [cerita] cikgu *bodo* [bodoh] *tu* [itu] la *tak mboh* [tidak mahu] dapat ladang *tak mboh gi* [tidak mahu pergi] lagi orang tak [letak]. *Gitu lah citer* [begitulah cerita] (sambil ketawa).

Mariam : **Apakah cabaran yang pernah dilalui oleh Tuan Haji semasa menjadi wartawan?**

Tuan Haji : Cabaran saya yang paling saya takut sekali adalah masa apa *ni* [ini] masa *tu* [itu] apa *ni* [ini] latihan latihan *caya* [cahaya] *dua* [2] di Sungai Padi Thailand masa *tu* [itu] saya pulang daripada Kelantan pergi *nga* [dengan] *heli* [helicopter] *jap* [sekejap] *gi nga kete* [pergi dengan kereta] lagi dengan_ _*dua* [2] *tiga* [3] hari kita *gi* [pergi] sekali laporan kita buat laporan

berita tentera *satu* [1] hari *tu* [itu] apa nama *ni* [ini] kita *kete* [kereta] kita konvoi *dua* [2] buah sama sama wartawan lain pertama kita terima *call* [panggilan] (sambil menepuk paha) daripada pihak berkuasa di sana *so* [jadi] kita berhenti kita berhenti lah sebab kalau kita pergi terus *kete* [kereta] kita kena *ambush* [serangan hendap] balik *komis* [komunis] *sekat* [menahan] tahan tengah jalan dia ingat *kete* [kereta] askar dia memang biasanya *family* [keluarga] dia *tak* [tidak] buat kerja wartawan *ni* [ini] dia ingat kita askar dia *ambush* [serangan hendap] lebih kurang dalam *seratus* [100] meter *gitu lah* [begitulah] kalau kita *gi* [pergi] habis la *kete* [kereta] kita habis kita berhenti lah waktu itu tahu tahu *kete* [kereta] kebal datang daripada sungai Padi sungai Padi Thailand la *sapa tu* [sampai itu] dia beritahu nasib baik (sambil menepuk paha) kita dapat *call* [panggilan] salah sorang wartawan kita *ni* [ini] suruh berhenti tidak kalau kita *gi tak sapa* [pergi tidak sampai] *seratus* [100] meter *ni* [ini] kena *ambush* [serangan hendap] habis kita (sambil menepuk paha) khianat kita seberang seluruh Thailand *pahtu ok* [selepas itu baiklah] dia bawa kita dia kata *komis dah* [komunis sudah] ada situ *nak ambush* [hendakserangan hendap] jadi dia *tengok kete* [melihat kereta] kebal dia lari lah *tak dang* [tidak sempat] lah *pahtu* [selepas itu] pergi lagi *tu* [itu] setahun *tiga* [3] kali *tu* [itu] jadi menteri dalam negeri dia *gi* [pergi] melawat di kawasan *tu* [itu] kita pun sampai *tu* [itu] jalan kaki masuk lorong lorong lorong situ la *iring* [mengiringi] *kete* [kereta] kebal jalan jalan kaki depan *tu* [itu] askar kena *sorang tu* [seorang itu] kena bagi trek *lepas tu* [selepas itu] sebelum kita jumpa paip sebelum kita jumpa paip *tu* [itu] masa *tu* [itu] sebelum_ _ _ _ kita jumpa paip *dah* [sudah] saya jumpa orang jumpa paip paip Rashid Mohidin ada artikel saya buat lagi paip dia Rashid

Mohidin Rashid Mohidi komunis ketua komunis dia pakai paip paip dia *molek* [elok] paip dia saya ingat saya *ambik* [ambil] gambar paip buat cerita *tu tu* [itu itu] menariknya jadi cabarannya masa hendak *hok tu* [yang itu] pertama yang keduanya masa kena *sorang* [seorang] askar kena bagi trek tapi jangan rapat lari lah (sambil menepuk paha) *tak* [tidak] kena lah saya nampak *berkebuk* [laju] lari menteri *duk* [duduk] belakang saya kita *duk* [duduk] depan lagi jadi macam *tu* [itu] lah kalau kita kalau dia *tak* [tidak] kena_ habis la kita terpijak bagi trek komunis tahan (sambil menepuk paha) dia ada bangsar bangsar dalam kawasan hutan di sungai padi ada bangsar bangsar dia buat__ komunis.

Mariam : **Selain bahasa Melayu bahasa apa lagi yang boleh Tuan Haji bertutur sekarang?**

Tuan Haji : Saya bahasa inggeris *tu* [itu] *yelah* [betullah] kita belajar bahasa inggeris kan daripada dulu dulu orang kira *form one* [1] [tingkatan satu] *form two* [2] [tingkatan dua] fasih *dah* [sudah] bahasa inggeris *tu tak dok* [itu tidak ada] *tak leh* [tidak boleh] tawan *form five* [5] [tingkatan lima] *form six* [6] [tingkatan enam] saya *tak leh* [tidak boleh] tawan masa *tu* [itu] sungguh cakap terus terang macam masa *tu* [itu] (sambil menepuk paha) pun saya cakap bahasa inggeris *gak tu* [juga itu] yang *tubik* [keluar] *exam* [peperiksaan] sebab *tu ngajar* [itu mengajar] bahasa inggeris saya pun__ __ __ jadi inggeris tapi saya *tak* [tidak] minat pun bahasa inggeris tapi *dah* [sudah] belajar bahasa inggeris kena belajar la jadi kita guna bahasa inggeris bahasa bahasa inggeris kita guna kadang kadang bahasa arab boleh sikit sikit la masa saya di Jakarta *tu* [itu] tahu cerita Jakarta saya di jemput oleh

kerajaan Jakarta la saya wakil Malaysia la *sorang* [seorang] dia lebih kurang *tak* [tidak] ramai dalam *dua belas* [12] orang kata seluruh dunia dia jemput wartawan wartawan kurang saya pengarang *dah* [sudah] saya wakil Malaysia China ada wakil China ada *Bangla* [Bangladesh] apa dia *ni* [ini] *apa ni apa ni* [apa ini] di Palestin ada India ada Inggeris ada *gak* [juga] sampai sana kita pergi la lepas kita balik jumpa jumpa raja raja dia bagi hadiah jam jam emas la *sorang* [seorang] qur'an *ambik* lah [ambil] ada anak saya simpan sekarang *ni* [ini] kemudian balik daripada *tu* [itu] jumpa wartawan Cina kan dia bahasa arab fasih Cina fasih kita *tak* [tidak] fasih *gitu* [begitu] kita faham dia cakap raja cakap kita faham tapi kita *nak* [hendak] bercakap bahasa inggeris banyak cakap inggeris *ni* [ini] bahasa arab Cina *ni* [ini] bahasa arab jadi kita cakap bahasa inggeris dengan dia *duk* [duduk] hotel lepas *tu* [itu] balik hotel saya *ajak* [mengajak] *semayang* [sembahyang] asar dia *ni* [ini] nama chi lupa nama dia chi chi orang panggil chi chi *ajak* [mengajak] lah *come go to pray* [mari kita pergi sembahyang] pergi lah *lepas tu* [selepas itu] dia suka suka suka tanya nama tanya *hok* [yang] orang sebelah tahu *dop* [tidak] dia kafir *tu* [itu] kata kafir fasih bahasa arab nya jadi dia tahu semayang dia tahu *belaka* [semua] dia belajarkan subjek dia__ *gak* [juga] fasih khas saya belajar dulu bahasa arab *saja* [sahaja] la cakap cakap jadi kita cakap arab sikit sikit *nga* [dengan] dia kita *tak* [tidak] pernah cakap arab sikit sikit boleh la tapi orang cakap kita faham *tu* [itu] cakap bahasa la maknanya orang Cina *ni* [ini] kafir laknat *ni* [ini] tahu fasih bahasa arab kita *ni* [ini] *dop* [tidak] banyak orang melayu sendiri islam apa *tu* [itu] *tak* [tidak] tahu bahasa arab *nak* [hendak] tinggal bahasa arab *tu* [itu] kata patut kena *ambik* [ambil] bahasa arab kata (sambil ketawa)

cakap bahasa gurau gurau.

Mariam : **Bagaimanakah Tuan Haji membahagikan masa antara kerja dan keluarga?**

Tuan Haji : Masa kerja *dulu* [dahulu] memang saya kerja masa di *KL* [Kuala Lumpur] misalannya *KL tu* [itu] kerja kerja sini pun *gitu gak* [begitu juga] kita nya minat kan cakap terus terang kita kerja lebih daripada masa *sokmo* [selalu] saya tahu_ lain dia kerja masa masa saya di *KL* [Kuala Lumpur] kan saya kerja masuk petang sampai ke malam lah ceritanya satu cerita yang menariknya masa Tan Sri Yahya Mamat dia dia dia naik kapal terbang balik__ tahu *dop* [tidak] Yahya Mamat *tu* [itu] orang yang_ agak jutawan la orang Terengganu kawan saya kawan sekolah dulu *lepas tu* [selepas itu] dia balik *tu* [itu] Dato Dr Hasyim tadi kenal Dr Hasyim *dop* [tidak] yang apa *ni* [ini] Dr Hasyim yang bahagian pakar pakar apa *ni* [ini] jantung dia telefon lah dia kata Tan Sri Yahya jatuh kapal terbang masa *tu* [itu] kapal terbang dia naik *tu* [itu] jatuh dia dengan suami dia meninggal kan besar besar *tu* [itu] berapa hari berbulan bulan cerita dia masa *tu* [itu] saya ingat masa *tu* [itu] saya jaga malam la lebih kurang dalam pukul dia balik malam la mak dia sakit lebih kurang *gitu tu* [begitu itu] la tapi *kul* [pukul] *dua* [2] pagi dia siap *nak* [hendak] balik sebab kita kerja sampai malam kan habis *tu* [itu] siap siap *nak* [hendak] balik balik ada orang bagi tahu kata Dato Hasyim tanya pergi balik *office* [pejabat] balik apa apa jadi bangun *tiga* [3] *empat* [4] pagi lah *tak* [tidak] kira lah makna kita keluarga *tu* [itu] keluarga kita apa *ni* [ini] bukan kata *tak* [tidak] penting kita utama *gak* [juga] keluarga tapi kita jaga *gak* [juga] kerja memang tugas kita kan kita minat walau

macam mana pun sampai sini pun jadi sini *gak* [juga] sampai malam patut dia kalau kita kerja semua wartawan *dua* [2] hari *off* [cuti] tahu dari dulu *dah* [sudah] dulu lama sampai sekarang *dua* [2] hari *off* [cuti] tapi saya *tak* [tidak] pernah *ambik off* [ambil cuti] pun masa kerja *duk* [duduk] sini kita pergi kerja kerja *gi* [pergi] *sokmo* [selalu] kerja kan sampai malam pun kadang waktu kerja biasa kul [pukul] *lapan* [8] *kul* [pukul] *enam* [6] balik lah biasa *dah* [sudah] malam *kul* [pukul] *dua belas* [12] malam ada lagi kita minat kan *lepas tu* [selepas itu] kita balik *tak dop* [tidak ada] *gitu* [begitu] lah *tak dop hok* [tidak ada yang lain] lain lain saya hari lain ada la maknanya kita bebas la *tak* [tidak] susah la ceritanya bagi masa bagi masa lah keluarga mesti kita bersama *gak* [juga]__ __ anak saya ikhlas dengan anak anak wartawan anak anak isteri boleh tahu *bini* [isteri] wartawan memang begitu sekarang lain makan gaji kita *tak* [tidak] kira gaji bukan kira makan gaji kita kira minat kita tugas kita sekarang *ni* [ini] semua bukan *nak* [mahu] sebut apa la boleh kata semua lah dia kerja *tu* [itu] kerana *nak* [mahu] duit kerja *tu* [itu] kerja la kerja *nga* [dengan] duit kita *dop* [tidak]_ duit kedian kerja dulu itu masalah payah__ __ wartawan__ __ *gitu lah* [begitu lah].

Mariam : **Dalam setahun berapa kalikah Tuan Haji bertugas di luar negeri?**

Tuan Haji : Biasanya tiap tiap tahun tiap tiap setahun memang ada la dia bagi macam__ __ setahun memang dia bagi belanjawan *sorang* [seorang]_ dia dapat__ __ tapi tiap tahun la *tak* [tidak] menentu kadang *dua* [dua] kali setahun kalau ada *hak tu* [yang itu] boleh *gi* [pergi] kursor seminar belajar macam macam sekali lah *tak* [tidak] ikut musim musim melawat.

Mariam : Adakah Tuan Haji menggalakkan anak anak untuk menceburi bidang kewartawanan?

Tuan Haji : Sebenarnya *gini* [begini] cakap terus terang dalam semua_ ada *sorang je* [seorang sahaja] saya tahu dia boleh perempuan yang menjadi lecturer di *USM* [Universiti Sains Malaysia]*tu* [itu] dia *tu* [itu] daripada sekolah Sri Malek Wilayah kemudian dia memang menulis dia minat saya tengok bahasa dia *ok* [baik]minat_ _ _ dia tulis dekat wanita macam macam saya tengok la dia kata dia *kabar* [beritahu] akhir *tu* [itu] abah *nak* [hendak] kerja *kat* [dekat] utusan boleh memang kita digalakkan memang orang kerja utusan mudah dapat_ _ _ biar lah tapi saya *tak wi* [tidak bagi] anak *puang* [perempuan] *tak* [tidak] boleh saya kata *tak sah* [tidak payah] la kerja kata abah *tak* [tidak] suka kalau perempuan kerja terlalu bebas *gi mari gi mari* [pergi mari] *sorang* [seorang] kita pun jaga *gak* [juga] kan tapi sekarang *tak* [tidak] kisah *dah* [sudah] kalau *tak dop* [tidak ada] peluang lain kalau boleh jadi cikgu kata orang *puang* [perempuan] *ni* [ini] baik jadi cikgu kata dia tahu kan orang *laki* [lelaki] *takpe* [tidak mengapa] tapi anak *laki tak dop* [lelaki tidak ada] minat dia *tak* [tidak] minat *wak* [yang] bongsu *ni* [ini] pun *gitu gak* [begitu juga] *wak* [yang] bongsu *tak* [tidak] minat dia main jenis apa la *ngarut* [mengarut] *gitu* [begitu] minat saya *tak wi* [tidak bagi] lah *hok tu sorang je* [yang itu seorang sahaja] saya *tak wi* [tidak bagi] dia memang *nak mintak* [hendak minta] *kabar nak* [beritahu hendak]_ _ jadi *lecturer* [pensyarah] cikgu *lecturer* [pensyarah] *takpe* [tidak mengapa] lah bagus la *tu* [itu] *wak puang* [yang perempuan] (sambil ketawa).

Mariam : **Apakah pandangan Tuan Haji terhadap bidang kewartawanan?**

Tuan Haji : *Yelah* [betullah] wartawan *ni* [ini] sekarang *ni* [ini] masa *dulu* [dahulu] saya rasa baru la membaca bukan hanya di sekolah *tu je* [itu sahaja] saya buat *tu* [itu] jadual kena baca la minat minat baca *tu* [itu] yang terpenting jadi masalah sekarang *ni* [ini] kita mestilah *nak* [hendak] jadi wartawan sekarang *ni* [ini] dia banyak praktik la kadang kadang orang *tak* [tidak] berapa mulia sangat wartawan *ni* [ini] *dulu* [dahulu] bila sebut wartawan *je* [sahaja] orang takut dia kadang wartawan *ni* [ini] mata panel kita kan tengah wartawan kan masa *tu* [itu] apa apa *nak* [hendak] jatuhkan banyak perkara perkara yang kita *nak* [hendak] jatuhkan seseorang *tu* [itu] atas panel kita__ sekarang *ni* [ini] banyak orang bila dipuji pujilah *oklah* [baiklah] tapi dia dikawal kadang dia *dah* [sudah] takut la__ benda benda yang pelik takut_ benda benda yang isu isu politik sikitkan ada masalah *pulak* [pula] *dulu* [dahulu] kita bebas *dulu duk* [dahulu duduk] buat buat kita buat cara halus la jadi wartawan sekarang banyakkkan dia *tak* [tidak] berani dia *tak* [tidak] berani pergi *underground* [bawah tanah] saya tengok dia *tak gi* [tidak pergi] kan kadang kadang dia dapat laporan daripada kawan dia kadang macam dia pergi tukar tukar berita berita harian misalan utusan sinar harian dia tukar tukar berita sekarang *ni* [ini] kita tengok la sekarang cara fikir lebih kurang kita *dulu dop* [dahulu tidak] kita skop kita utusan saya macam kerja (sambil menepuk paha) utusan misalan masa saya pergi misalan macam saya di di bertugas di Kota Bharu hari *tu* [itu] saya *gi* [pergi] minum kopi sebelah kedai kedai wartawan *tu* [itu] saya dengar pemandu teksi *je* [sahaja] dia kata ada motor (bunyi kereta lalu) kapal

singgah di Pengkalan Kubor dia tengok kata macam orang luar kan orang Bugis *duk* [duduk] kawal situ jadi saya dengar *tu* [itu] saya tanya dia (sambil menepuk paha) saya tanya mana *kat* [dekat] Pengkalan Kubor [Tumpat] saya tergopoh gopoh *gi* [pergi] lah *gi* [pergi] terus lalu dia lalu_ _ _ _ dia tunggu tunggu laporan la *pahtu* [selepas itu] boleh la sekarang *ni* [ini] saya *gi underground* [pergi bawah tanah] *gi underground* [pergi bawah tanah] sampai di Pengkalan Kubor Pengkalan Kubor dekat *nga* [dengan] sempadan kan sampai Pengkalan Kubor kadang bukan kata Bugis *tu* [itu] *bodo dop* [bodoh tidak] *tak* [tidak] *baik kata bodo* [elok cakap bodoh] saya *gi tu* [pergi itu] saya kenal Dato ketua polis kan *gi tu* [pergi itu] kata saya *ni* [ini] saya beritahu la ketua polis *tak* [tidak] boleh *tak* [tidak] boleh wartawan lagi *tak boleh* [tidak boleh] orang luar lagi *tak boleh* [tidak boleh] masuk orang luar lagi *tak boleh* [tidak boleh] saya takut kena orang hadang ketua polis saya *nak* [mahu] tanya dia lepas ketua polis beri laporan *dah* [sudah] dia kata dalam bot *tu* [itu] ada *empat puluh lapan* [48] orang bukan *empat puluh lapan* [48] orang dia kata ada *enam puluh tujuh* [67] orang saya ingat *enam puluh tujuh* [67] orang saya dengar cerita orang sakit ada budak ketua polis ketua polis lawak la ketua polis *nak* [hendak] kawal saya saya buat belas_ berbohong dia saya kata kita *nak* [hendak] dapat berita kan kita dapat *dah* [sudah] dapat *enam puluh lapan* [68] orang *ok* [baiklah] *pahtu* [selepas itu] dia kata saya kata ketua polis kata ada budak orang sakit kata orang beranak ada kata dia *kabar* [beritahu] lalu jadi_ *tu* [itu] dia *kabar* [beritahu] terus terang dia *kabar* [beritahu] habis kita tanya berapa orang *mari* [datang] daripada mana dia cerita la berapa orang *ok* [baiklah] *takpe* [tidak mengapa] la saya senyap lantak balik masuk dalam kereta tulis takut

tak [tidak] ingat tulis tulis *tape* [pita] *tak bawak tu* [tidak bawa itu] *kalu ada tape* [jika ada pita] senang la *tape tak bawok* [pita tidak bawa] tinggal dalam kereta tinggal pejabat *tak* [tidak] ingat *tak dop* [tidak ada] cari cari *tak dop* [tidak ada] *takpe* [tidak mengapa] la saya *ni nak ambik* [ini hendak ambil] gambar boleh *dop* [tidak] *tak leh ambik* [tidak boleh ambil gambar] gambar dia kata dia *tak wi ambik* [tidak bagi ambil] gambar la saya pun *takpelah* [tidak mengapa lah] saya balik la balik *gi* [pergi]_ ketua polis dia *duk* [tengah] main golf ketua polis kata saya *dah gi dah ni* [sudah pergi sudah ini] Pengkalan Kubor awalnya *gi* [pergi] saya *gi nak* [pergi hendak] dapat laporan *nak* [hendak] dapat maklumat awal la saya *kabar dah* [beritahu sudah] *KL KL* [Kuala Lumpur] *nak* [hendak] pakai minggu depan kata saya *kabar* [beritahu] dia betul *KL nak* [hendak] pakai minggu depan saya *kabar dah* [beritahu sudah] kata *tak* [tidak] pun saya buat cerita *tu* [itu] skop di dalam skop sekali skop cerita la *gitu* [begini] kita *sorang* [seorang] dapat la __ *wak* [buat] cerita *gini* [begini] orang ada anak kecil *sorang* [seorang] menangis masa *tu* [itu] saya buat *gege* [bising] kerusi la tapi benda *tu* [itu] pun *dah* [sudah] cerita kata saya *nak* [hendak] kod nama_ ada ke memang esok *dah* [sudah] esok baru dia bagi *press conference* [sidang akhbar] dia panggil wartawan esok saya *nak* [hendak] buat selalu *ni* [ini] saya kata tulis la kita__ saya balik buat esok keluar muka depan utusan Malaysia keluar muka depan melayu muka depan mengamuk radio mengamuk berita harian kena *mapuh* [hentam] habis dia kena marah daripada KL ibu pejabat dia marah dapat berita besar *gini* [begini] berita saya cerita pula peraian islam kemeyan pertama mendarat di Kelantan masa *tu* [itu] tidak ada lagi mula mula sekali mendarat saya dapat skrip masa *tu* [itu] saya buat cerita *tu* [itu]

(sambil menepuk paha) muka depan *tu* [itu] walau kita baik *belaka* [semua] dengan orang tapi dalam segi berita kita semua_ kita dapat kita *tak* [tidak] bagi tahu dia kata_ apa *tak* [tidak] bagi tahu kita orang bagi la sikit *hint* [tanda tanda] apa semua *takpe* [tidak mengapa] la buat cerita sikit pun aku keluar orang *ni* [ini] kena marah semua kena marah dia kata kita relax buat tak [tidak] tahu *je* [sahaja] baik dengan dia pun baik dia pun *gitu gak* [begitu juga] dapat pun dia senyap *gak gitu* [juga begitu] kadang kadang kita kena marah cerita *gitu* [begitu] sekarang *dop* [tidak] dia *pakat* [janji]_ _ _ bagi sikit sikit habis_ _ _ *tak dop* [tidak ada] benda la boleh sama *je* [sahaja] jadi kita sekarang kita *nak* [hendak] benda kita berlawan dia panggil skop *sorry* [minta maaf] *tu* [itu] berlainan cerita lain kita susah pakai *dulu tu* [dahulu itu] ceritanya *tu* [itu] berlainan sekarang *ni* [ini].

Mariam : Adakah sebelum ini Tuan Haji pernah ditemuramah oleh pelajar berkaitan bidang kewartawanan?

Tuan Haji : Banyak kalau cerita *ni* [ini] yang wartawan yang *interview* [temuramah] wartawan ada juga yang pelajar pelajar sekolah menengah banyak *ni* [ini] ada tapi *tak* [tidak] ingat *dah* [sudah] ada yang banyak ceritanya *ni* [ini] la (sambil membelek buku) cerita *ni* [ini] mana ada_ _ islam semua banyak cerita nanti sekejap (sambil ketawa) banyak sangat jadi budak budak universiti ada *gak* [juga] (sambil mencari dan membelek buku) banyak *ni* [ini] buku pun *denu* [sana] (sambil menunjuk buku) ada lagi sanding *tu* [itu] orang muda muda ayah dia *tak* [tidak] kahwin lagi *hok ni* [yang ini] masa budak budak umur berapa lama lama mohd Jali *ni* [ini] berita harian pun *ni* [ini] masa masa sebelum *tu ni* [itu ini] sebelum_ _ _ _ utusan belajar banyak

(bunyi kertas) menteri besar mantan presiden *ni* [ini] anugerah semua *ni* [ini] banyak anugerah *ni* [ini] ada belaka [semua] simpan *ni* [ini] (sambil ketawa) macam macam ada jawi__ __ apa__ __ sini ada gak [juga] (sambil menunjuk buku yang dipegang) beri ceramah kepada ada gambar *gi* [pergi] kena beri ceramah tiga orang menteri besar menteri besar Kelantan menteri besar Terengganu menteri besar Pahang Dato Najib Johan ada gambar gambar dia hal hal utusan__ __ __ __ surat khabar Indonesia (sambil membelek kertas) rombakan utusan__ __ (sambil ketawa) majalah utusan mana ruangan bikisan ada *belaka* [semua] *ni* [ini]__ __ saya buat buku tradisional Terengganu makanan masakan Terengganu buku masakan Terengganu masa saya kerja *tu* [itu] saya ambik makanan *tu* [itu] saya bagi gi [pergi] *kat* [dekat] pasar *ambik ambik* [ambil] mari *pulak* [pula] utusan *ambik* [ambil] gambar gambar buat *etek* [juga] *se* [satu] rumah *etek* [juga] buku kerajaan negeri beli berapa ribu *tu* [itu] banyak beli *saja* [sahaja] la banyak (sambil ketawa).

Mariam : **Apakah sebab Tuan Haji berhenti bekerja sebagai wartawan?**

Tuan Haji : *Dop* [tidak] saya bersara *dah* [sudah] sampai ke peringkat umur *lima puluh lima* [55] tahun sara tapi saya boleh sambung tapi dia utusan tawar lagi setahun *dua* [2] tahun kerja dia suruh saya kerja lagi saya pun kata *tak* [tidak] cukup la kata malas *nak duk* [hendak duduk] balik kampung la sampai *lima puluh lapan* [58] saya kerja (sambil menepuk paha) masa *tu* [itu] lima puluh lima [55] *je* [sahaja] *lima puluh lima* [55] tahun *so* [jadi] *lima puluh lima* [55] berhenti utusan dia bagi kontrak la setahun gaji sama *gak* [juga] dia bagi *nak* [hendak] sambung boleh *enam puluh* [60] boleh

sebab kebetulan *tu* [itu] ada tawar kerajaan negeri tawar kerja kan jadi saya kerja di sebagai ketua pengarang apa *ni* [ini] berita Darul Iman kerajaan negeri Terengganu *tiga* [3] tahun selepas bersara *tu* [itu] kerja pulak selepas bersara bertugas ketua sebagai pengarang dengan kerajaan negeri Terengganu la *tiga* [3] tahun *tu* [itu] saya berhenti *tu tak* [itu tidak] sambung (sambil membelek kertas).

Mariam : (Sambil Tuan Haji membelek kertas) Tuan Haji telah mengarang pelbagai jenis buku. Di antara buku-buku yang Tuan Haji karang itu, buku yang manakah paling mendapat sambutan?

Tuan Haji : Setakat ini, kebanyakan buku-buku saya *tu* [itu] di hantar ke sekolah-sekolah seluruh negaralah. Dia dicetakkan hantar ke sekolah-sekolah sebab buku saya *ni* [ini] banyak berbentuk pendidikan dan sejarah. Kemudian yang terutamanya di Sabah. Sabah, Sarawak *tu* [itu] memang dia *kalu* [kalau] dia cetak khas *tu* [itu] kebanyakan yang Impiana *tu* [itu] biasa dia cetak *kalu* [kalau] seribu *copy* [salinan] *tu* [itu] memang dia hantar terus Sabah, Sarawak. Yang lain-lain, yang dihantar ke *ni* [sini]. Kebanyakan buku yang banyak yang buku *ni* [ini] adalah Dato'---buku *ni* [ini] buku mana *ni* [ini] (sambil mencari buku) Jejak Razali Giliran Pendidik yang mana *hok* [yang] dapat lancar pada hari *tu* [itu] memang buku *ni* [ini] Jejak Razali Giliran Tokoh Pendidik *ni* [ini] mendapat sambutan yang baik di kalangan guru-guru. Pada hari pelancaran *tu* [itu] macam saya kata pelancaran Hari Guru *tu* [itu] memang banyaklah jual saya *tak* [tidak] sebut banyak mana sebab benda *ni* [ini] yang jual *ni* [ini] adalah KIST, Kolej Islam Sains dan Teknologi sebab dia cetak, dengan harga *dua puluh lima ringgit* [RM25] dan yang paling banyak. Kemudian buku Lagenda *ni* [ini] Lagenda ape *ni* [apa]

ini] Lagenda (sambil mencari buku) Batu Bersurat. *ni* [ini] Batu Bersurat. *Ni* [ini] (sambil menunjukkan buku) yang mula-mula sekali yang paling banyak sekali yang cetak adalah yang dijual adalah buku Lubuk Mandi, Tragedi Lubuk Mandi. Yang mana diterbitkan tahun Sembilan puluh berapa tadi saya__ (sambil ketawa) *tak* [tidak] ingat *tau* [tahu] (sambil mencari buku) yang ini (sambil menunjukkan buku) diterbitkan berdasarkan cerita sebenar *Sembilan belas Sembilan puluh lima* [1995]. Ini kerajaan negeri *ambik* [ambil] kerajaan Terengganu beli *dua ribu* [2000]. Dia beli dia cetak siap-siap dia beli dengan Dewan Bahasa *dua ribu* [2000]. Kemudian yang lain-lain banyakkkan habis. *Ni* [ini] *dah* [sudah] *empat* [4] kali cetak, maknanya *empat* [4] kali cetak *tu* [itu] lah saya *tak* [tidak] *tau* [tahu] maknanya *Sembilan puluh empat* [1994] cetakan pertama, cetakan *kedua* [ke-2] *Sembilan puluh lima* [1995], cetakan *ketiga* [ke-3] *Sembilan puluh enam* [1996] kemudian *Sembilan puluh lapan* [1998], empat [4] kali dia cetak. Maknanya banyaklah buku *ni* [ini] semua.

Mariam : **Apakah tajuk buku yang pertama yang dikarang oleh Tuan Haji?**

Tuan Haji : Saya terlupa banyak buku yang (sambil ketawa) dikarang masa saya *stugas* [bertugas] *dulu* [dahulu] banyak buku yang *kecik-kecik* [kecil-kecil] la buku yang saya sebut tadi buku saya ingat buku cerita mengenai ape ni [*apa ini*] saya ada jugak [*juga*] (sambil mencari buku) buku *ni* [ini] *takde* [tidak ada] *dah* [sudah] tapi bahan fotostat *tu* [itu] ada dengan saya, saya simpan (sambil membelek kertas) Mengejar Bayang-Bayang. Mengejar Bayang-Bayang *ni* [ini] (sambil menunjukkan kertas fotostat) yang *ni* [ini] saya atas nama Mohamad Johari. Buku ini adalah yang paling laris sebab dia cerita

mengenai macam mana budak sekolah *ni* [ini] belajar kemudian *sorang* [seorang] sepupu dia *tu* [itu] dia *sorang* [seorang] rajin, saya pakai nama anak saya yang sulung Maryati masa *tu* [itu]. Anak sulung saya masa *tu* [itu] dia *kecik* [kecil] lagi saya *dah* [sudah]---Maryati kemudian *sorang* [seorang] lagi sepupu dia. Dia selalu berselisih faham *dua* [2] orang *tu* [itu] (sambil ketawa) banyak cerita dia yang *tu* [itu] yang paling banyak sekali ingat yang dijual. Yang *ni* [ini] (sambil menunjukkan buku) Mohamad Zali saya *jugak* [juga] *ni* [ini]_kemudian ini Haji MJ, MJ lah macam-macam nama. Suara Dari Bilik Mayat ada *jugak* [juga]. Ini (sambil membelek buku) kita di hospital lah. *Ni* [ini] masa saya *duk* [duduk] di Thailand. Saya tiap-tiap kali cuti sekolah biasa, ingat masa saya tingkatan *empat* [4] tingkatan *lima* [5] *tu* [itu] *sdare* [saudara] selalu *memang* ____. Kemudian saya cerita betul-betul masuk bilik geruda la saya cerita. *Ni* [ini] (sambil menunjukkan buku) keluar dalam majalah filem *Sembilan belas enam puluh Sembilan* [1969] *tak* [tidak] lahir lagi *dok* [tidak]__ Mohamad Johali. Mohamad Johali *gak* [juga] nama banya__ Cikgu Mat contohnya *hok* [yang] *ni* [ini]_ *Cikgu Mat* ada macam-macam (sambil ketawa) nama pengarang *ni* [ini]___. *Ni* [ini] antara yang buku-buku yang menarik la. Macam *ni* [ini] Rencana Pengarang saya buat la macam Rencana Pengarang Utusan Melayu, Utusan Zaman_pengarang Mohamed Jusoh. Tiap-tiap keluaran minggu keluar la. Dia kena__ isu-isu semasa banyak la. Kemudian *ape ni* [apa ini] yang nama-nama banyak jadi kita *tak* [tidak] tahu yang dapat sambutan boleh katakan yang akhir sekali yang paling--kemudian yang paling akhir sekali yang tahun *ni* [ini] buku *ni* [ini] sastera (sambil mengambil buku) Teater Sastera, Seniman Sejarah dan Sejarah Teater. Ini dicetak oleh Pekan *Publication*

[penerbitan] ini dipajakkan di sekolah-sekolah yang dia beli la sekolah-sekolah *ni* [ini] sekolah-sekolah yang dia buat perpustakaan. Dan mungkin ada *satu* [1] *dua* [2] buku yang dihantar ke Kementerian Pendidikan dia *mintak* [minta] la untuk bekal buku *ni* [ini] akan jadi buku teks saya *tak* [tidak] tahu lah saya *tak* [tidak] tahu, mana-mana buku *ni* [ini] yang ada *publisher* [penerbit] suruh saya *sign* [tanda tangan] maknanya perjanjian *tu* [itu] *kalu* [kalau] dia buat buku teks banyak lah dia cetak banyak lagi, buku teks sekolah-sekolah, sekolah menengah.

Mariam : **Bagaimanakah cara Tuan Haji mempromosikan buku-buku tersebut?**

Tuan Haji : Buku saya cuma pengarang *je* [sahaja] sebab *kite* [kita] saya ada catat sini (sambil menunjukkan kad) *MEH* [Mohamed, Embong, Harun] *Media Publication* [penerbitan] jadi *tiga* [3] orang, MEH M, Mohamed, E, Embong H, Harun. Semua bekas kerja utusan, kita buka *satu* [1] syarikat yang *ni* [ini] kita terbit banyak, *editor* [penyunting] perunding, pengarang penerbitan dan pengedaran buku. Saya Pengerusi Eksekutif *MEH* [Mohamed, Embong, Harun] Media. Jadi di antara Samudera macam *tu* [itu] *gak* [juga] kita cetak tapi kita *ni* [ini] cetak tapi kita *tolok* [tolak] *pada* [kepada] pemasaran orang lain dan ada *jugak* [juga] kita hantar ke kedai-kedai buku. Sekarang buku saya yang paling banyak ada dijual di lapangan terbang Kuala Terengganu. Lapangan Terbang Kuala Terengganu *tu* [itu] ada dia punya kedai KIST, Kolej Islam Sains Teknologi. Buku *ni* [ini] (sambil menunjukkan buku) pun ada semua, boleh dikatakan semua buku saya ada di situ, yang ada stok lagi la, yang *takdok* [tiada] yang lama-lama *takde* [tiada] la yang baru-baru *ni* [ini] semua *situ* [di sana] lagi termasuk buku *ni* [ini] buku *ape ni* [apa ini]

Lagenda *tu* [itu] lagu yang buku Gajah Liar Tasik Kenyir *tu* [itu] yang *tu* [itu] ada baki lagi_ *saya nak* [hendak] hantar minggu *depan* [hadapan] dia *mintak* [minta] *tak* [tidak] habis dia ada minta banyak lah. Kemudian buku-buku lain *tu* [itu] macam biasa la __ sebab sekarang *ni* [ini] mengikut kedai-kedai buku yang saya kata saya pergi *tu* [itu] memang kurang *sikit* [sedikit] la. Kurang, *tak* [tidak] tahu la budak-budak_ biasa awal-awal tahun laku la buku *tu* [itu]. *Tu* [itu] *jelah* [sahajalah] buku-buku yang saya rasa antara yang *tu* [itu]---

Mariam : **Di manakah buku-buku hasil karya Tuan Haji dicetak dan diterbitkan?**

Tuan Haji : Buku saya banyak cetak, macam saya cerita dalam *ni* [ini] (sambil menunjukkan kad) dia cetak di saya cetak sendiri MEH Media *Publication* [penerbitan], Samudera kemudian yang banyak Impiana *Publication* [penerbitan], Pekan *Publication* [penerbitan] dan *Publication* [penerbitan] kemudian ada buku-buku cetak yang *kecik* [kecil] *tu* [itu] (sambil mencari buku) yang Dato' Razali (sambil mencari buku). Buku *ni* [ini] ada (sambil menunjukkan buku) saya *tak* [tidak] sebut sini (sambil membaca sebahagian isi kandungan buku) *ni* [ini] WK *Publishing* [penerbitan] *ni* [ini] Dewan Bahasa Pustaka, Fajar Bakti ada buku-buku sekolah, buku *ni* [ini] jadi buku teks Fajar Bakti, buku teks sekolah untuk bacaan umum tingkatan *dua* [2]. *MAS* [Malaysia Airlines] Sendirian Berhad, Serindik, Tulip *Publication* [penerbitan], Permai itu antara yang banyaklah di cetak yang dijalankan cetakan_ _yang *ni* [ini]_ _besar, jadi saya hantar buku-buku secara yang mana kadang-kadang *diorang* [mereka] *mintak* [minta] saya hantar lah. Macam *publisher* [penerbit] *ni* [ini] *mintak* [minta] saya hantar saya tahu dia

nak pakai macam buku-buku sejarah dia *mintak* [minta]. Baru-baru *ni* [ini] ada Johan Jaafar, Dato' Johan Jaafar dia mari sini dia *nak* [hendak] apa dia *ni* [ini] novel remaja kan kemudian dia beritahu lah kisah cinta mengenai dengan sejarah negeri Terengganu. Jadi, saya *dah* [sudah] buat ada *lima* [5] *enam* [6] biji *dah* [sudah] belum hantar lagi, *dah* [sudah] siap *dua* [2] *dah* [sudah] untuk sejarah negeri Terengganu berbentuk novel remaja lah. Saya cerita mengenai sejarah macam mana tokoh Paloh, pahlawan Tengku Paloh bagaimana masa muda dulu kita boleh bayang, kita *gi* [pergi] jumpa la orang-orang yang tahu, pergi ke Cherang Cina Hulu Terengganu, di kampung Paloh sendiri, di Duyong jumpa orang-orang yang tahu. Orang tua dia cerita lah mengenai macam mana apa *ni* [ini], macam mana yang di--- macam mana tauladan, dia beri pengajaran dan macam mana dia menyampaikan ilmu dia, apa jenis ilmu dia macam tauhid ke, fiqah ke, apa nama *ni* [ini] hal-hal mengenai ilmu tasawuf. Kita belajar situ kemudian kita masukkan dalam cerita *tu* [itu]. Kita olah balik sebagai apa *ni* [ini] cara moden lah *tak* [tidak] lah sejarah *straight forward* [lurus ke hadapan] *gitu* [macam itu]. Sejarah banyak buku orang tahu *doh* [sudah] kan sejarah-sejarah ni. Macam buku-buku sejarah *ni* [ini] kan (sambil mencari buku) kita ambil macam *ni* [ini] buku sejarah Sahabat Tengku Paloh. *Bila* [apabila] kita berpandukan buku *ni* [ini] kan saya buat buku *ni* [ini] sebab saya salah seorang penulis rencana tetap di majalah di pejabat agama ada keluar majalah Fitrah (sambil menunjukkan majalah). Kemudian tiap-tiap keluaran *tu* [itu] ada, jadi saya hantar *tu* [itu] saya masukkan ciri bersejarah, sejarah Tengku Paloh ke, sejarah Sultan Zainal Abidin, Syeikh Kadir Bukit Bayas apa *ni* [ini] macam syeikh Duyong, Syeikh Abdullah Duyong, sejarah-

sejarah macam mana islam datang ke Malaysia ke Terengganu *ni* [ini] daripada Parsi banyak. Kita *combine* [gabung] semua dalam *tu* [itu] sebab *tu* [itu] kadang disini sebenarnya orang bersepah bilik (sambil menunjukkan keadaan bilik) orang rumah saya pun dia *tak* [tidak] kisah, saya pun senang *nak* [hendak] buat rujukan di dalam *ni* [ini]. Jadi, budak-budak, anak cucu mari dia *tak* [tidak] masuk dalam *ni* [ini] kunci__ ____. Kawan-kawan mari yang ada kaitan *nak* [hendak] buat kajian saya datang *ambik* [ambil], banyak buku *hok* [yang] lama-lama, jadi tempat rujukan.

Mariam : Berapakah jumlah naskhah buku yang telah dihasilkan oleh Tuan Haji?

Tuan Haji : Setakat ini ada lebih kurang *empat puluh* [40] buah la. Yang banyaknya. Dalam *tiga puluh* [30], sejak saya bersara *ni* [ini] lah banyak *sikit* [sedikit] yang *tiga puluh* [30], yang *sepuluh* [10] buah yang besar *tu* [itu] (sambil menunjukkan buku) mungkin masa saya bertugas lagi la *takde* [tiada] masa lagi kan kita buat. __ __ __ __ pelbagai tajuk la. Bidang *tu* [itu] saya banyak, saya *nak* [hendak] skop pelancongan, pembangunan, dan kita selit-selit agama, pendidikan, tauladan cerita *gitu* [begitu] *je* [sahaja].

Mariam : Pernahkah Tuan Haji mengarang tentang kehidupan Tuan Haji sendiri?

Tuan Haji : Belum lagi, ada orang Impiana *Publication* [penerbitan] dia *mintak* [minta] saya *nak* [hendak] buat sendiri *tak* [tidak] sedap la, *tu* [itu] saya suruh orang lain karang, macam saya kata budak *u* [universiti] apa dia *ni* [ini] universiti *UMT* [Universiti Malaysia Terengganu] dulu kan, bukan *UMT* [Universiti Malaysia Terengganu], *UUM* [Universiti Utara Malaysia] Sintok yang saya

kata dia datang tadi. Memang dia buat *interview* [temubual] dengan saya, tapi sampai sekarang dia tak [tidak] hantar bahan *tu* [itu], saya ingat benda *tu* [itu] maklumat banyak *tu* [itu], masa *tu* [itu] dia cerita *belake* [semua] *hok* [yang] lama-lama, yang *ni* [ini] mungkin yang *kediang-kediang* [kemudian-kemudian] yang lama-lama macam mana saya berkecimpung dalam bidang, aktif dalam persatuan, video, macam-macam masa di sekolah, banyak-banyak cerita-cerita yang lama-lama yang kita kadang-kadang benda *ni* [ini] bila dihuraikan kita ada kaitan baru kita cerita. Macam saya terlibat dalam persatuan pelajar-pelajar melayu semenanjung gabung bakti pergi Jitra mesyuarat agung dan macam-macam cerita yang ada. Banyak cerita-cerita menarik boleh kata sebab *tu* [itu] saya pun masa sekolah lagi, kita pernah masa *tu* [itu] tingkatan *dua* [2] misalnya, kita *dah* [sudah] pergi, saya pemimpin persatuan pelajar, persatuan sejarah di sekolah Sultan Sulaiman, jadi setiausaha. Jadi masa *tu* [itu] kita buat banyak persatuan sejarah buat lawatan hampir ke seluruh negeri, di Melaka kita *gi* [pergi], di Perak mana-mana tempat-tempat sejarah *tu* [itu] walaupun apa *ni* [ini] benda *tu* [itu] tidak kena mengena dengan kita tapi benda *tu* [itu] dalam bahan kita masih ingat lagi dan saya juga boleh katakan diari *tu* [itu] (sambil menunjukkan ke arah rak yang mengandungi diari) daripada sekolah *dulu* [dahulu] sampai sekarang tiap-tiap tahun memang ada simpan diari ada saya buat sebab *tu* [itu] saya buat cerita mengenai dengan Ayah Pin, pengalaman yang tadi, saya rujuk balik diari, saya buka balik diari ada lepas *tu* [itu] kita *flash* [kilas] kembali balik ingat. *Kalu* [kalau] tidak *nak* [hendak] ingat sebab saya banyak sangat, terlalu banyak susah, diari akan membantu kita. _ _ _ orang lain kadang-kadang mungkin *tak* [tidak] simpan diari, kita walau macam mana

malas menulis pun, kita ada *dumoh* [di rumah] kita rehat saya tulis *jugak* [juga] *catit* [catat] dalam diari apa-apa yang *you* [awak] buat hari *tu* [itu]. Jadi kita dapat tahu perkembangan-perkembangan semasa, apa yang berlaku daripada masa tertentu la. *Bila* [apabila] kita tulis, kita boleh *flashback* [imbas kembali] jadi baru, banyak yang orang-orang wanita, buku-buku, rencana-rencana kan dia tahu saya pernah menulis buku macam cerita Ayah Pin. Saya sebenarnya Ayah Pin saya meneliti sendiri, pejabat agama *tak* [tidak] tahu, saya meneliti sendiri, saya, *ni* [ini] kawan saya pergi dedahkan benda *tu* [itu]. Begitu *jugak* [juga] cerita Tragedi Lubuk Mandi, emas, orang lain *tak* [tidak] tahu, saya *gi* [pergi] teroka sendiri, saya *gi* [pergi] cari emas sendiri. Saya ikut penjual madu *tu* [itu], benda *ni* [ini] dia *ambik* [ambil] madu, dia kata saya jumpa dia, tanya dia *nak* [hendak] *gi* [pergi] mana, dia kata *nak* [hendak] cari madu, saya ikut dia ajak dia pergi. Saya yang mula-mula sekali tahu, bukan orang kampung tahu, saya antara lepas pada orang yang jumpa *tu* [itu] emas *tu* [itu] saya *gak* [juga] yang jumpa. *Tu* [itu] peliknya saya. Saya tengok pelik, saya ikut selalu, kita *gi* [pergi]. Itulah *dulu* [dahulu] wartawan *dulu* [dahulu] *diorang* [mereka] siasat *tak* [tidak] boleh, kalau dia tengok dia turut. Sebab *tu* [itu] saya buat cerita pun, kita *tak* [tidak] payah jadi, saya cerita sendiri, saya dapat emas banyak *ni* [ini], banyak dapat (sambil ketawa) ada_banyak cerita__berapa saya jual, hari saya *gi* [pergi] *tu* [itu] sekejap *je* [sahaja] kali-kali boleh la dalam *lima, enam ratus ringgit* [RM500, RM600] *dah* [sudah] masa *tu* [itu] emas di Lubuk Mandi. Orang-orang yang dapat mula-mula *tu* [itu] pun tahu, beribu-ribu dapat duit. *Lepas tu* [selepas itu] saya dedah punya dedah *tu* [itu] bising *baloh* [bergaduh] orang ramai mari, beribu-ribu orang mari (sambil meletakkan buku). Kita

untuk *pekdoh* [faedah] orang ramai kita buat macam *tu* [itu], kita siasat sendiri (sambil ketawa). Menarik cerita *tu* [itu] pada zaman *dulu* [dahulu] banyak.

Mariam : **Pada tahun berapakah Tuan Haji mula menceburi diri dalam Kelab Khat Negeri Terengganu?**

Tuan Haji : Kelab Khat, saya sebenarnya mula-mula khat *ni* [ini] sebab oleh kerana saya di Utusan Melayu saya jadi pengarang Utusan Melayu Utusan Zaman yang jawi *tu* [itu], mula-mula dekat Utusan Malaysia jadi dia oleh kerana *takde* [tiada] orang kita pengarang ada *dua, tiga, empat* [2,3,4] orang, jadi dia hantar *sorang* [seorang] *satu* [1] suruh jaga Utusan Melayu kan. Jadi bila saya *tu* [itu] saya mula-mula saya jadi setiausaha Persatuan Pencinta Tulisan Jawi, *PENJAWI* [Persatuan Pencinta Tulisan Jawi] dia panggil yang di pengerusikan oleh Dato' Mokhtar masa *tu* [itu]. Kemudian Dato' Ramlah Adam pengerusi, saya setiausaha. Jadi bila saya jadi setiausaha Persatuan Tulisan Jawi seluruh Malaysia *ni* [ini] jadi saya terlibat sama jadi bila ada *PENJAWI* [Persatuan Pencinta Tulisan Jawi] *ni* [ini] di Johor ada apa *ni* [ini] cawangan Johor ada, di Terengganu ada jadi saya cadangkan supaya di Terengganu tubuh Persatuan Khat sebab khat *tu* [itu] di Terengganu saya tengok orang Terengganu bakat-bakat ramai penulis khat, *takde* [tiada] persatuan. Kemudian sedangkan di *KL* [Kuala Lumpur] sekarang di *KL* [Kuala Lumpur] satu *je* [sahaja] Persatuan Seni Khat Kebangsaan, tempat *tu* [itu] *je* [sahaja]. Tempat lain mungkin *takde* [tiada] tempat lain kecuali yang *ni* [ini]. Kemudian *diorang* [mereka] lantik saya sebagai penasihat, saya *duk*

[duduk] *KL* [Kuala Lumpur], tubuh Terengganu kawan-kawan ramai. Saya pun bukan pandai menulis *ngat* [sangat] khat *ni* [ini] tahu dan saya kan sekolah Inggeris, sekolah saya pun belajar petang, belajar agama *gitu* [macam itu] petang-petang tahu, jadi saya *mintak* [minta] dia kawan saya *ni* [ini] tiga orang kawan tubuh persatuan. Dia boleh tulis Persatuan Khat, jadi Persatuan Khat *tu* [itu] secara *tak* [tidak] langsung dia buat juga aktiviti jawi. Jadi bila *dah* [sudah] Persatuan Khat *ni* [ini] saya selalu balik la penasihat kan, ada apa panggil mesyuarat agung setahun sekali saya balik. *Saje-saje* [sahaja-sahaja] *nak* [hendak] tengok *nak* [hendak] bagi nasihat dia cara *nak* [hendak] buat *ni* [ini] cara *nak* [hendak] dapat bantuan, cara *nak* [hendak] hubungi, *nak* [hendak] naikkan kita *ni* [ini], kita *nak* [hendak] peraduan' mulanya saya tahu peraduan orang buat, pemenang pun pertandingan khat ialah *lima puluh ringgit* [RM50], *tiga puluh ringgit* [RM30], jadi *tak* [tidak] boleh, malu rasa, biar Persatuan Khat *ni* [ini] biar kita *takdok* [tiada] *gi* [pergi] cari duit, kita bagi_saya pun dapat duit daripada Dewan Bahasa, kita duk [duduk] *KL* [Kuala Lumpur] Utusan *sponsor* [menaja] *dua, tiga ribu* [RM2000, RM3000] jadi banyak duit dapat. Itu hidup persatuan dan sini pun cari *gak* [juga] kerajaan negeri bagi bila *dah* [sudah] hidup *tu* [itu] jadi tiap-tiap pemenang kita beri hadiah sampai *lima ratus* [RM500] *sorang* [seorang] nombor *satu* [1], nombor *dua* [2], *tiga ratus* [RM300] jadi *diorang* [mereka] baru ramai *nak* [hendak] mari, tidak *kalu* [kalau] bagi *sepuluh ringgit* [RM10], saguhati ada bagi *lima ringgit* [RM5], ada yang saguhati *tujuh* [7] orang *hok* [yang] akhir nombor *empat* [4], *lima* [5], *enam* [6], *tujuh* [7], *lapan* [8], *Sembilan* [9], *sepuluh* [10] *tu* [itu] saya ingat lagi *lima ringgit* [RM5] *sorang* [seorang] bagi. Jadi *tak* [tidak] padan lah, yang saguhati

berilah *lima puluh ringgit* [RM50] kata, lepas, walaupun pen kita sedia *belake* [semua]. Jadi barulah ramai orang mari jadi ahli. Jadi bila saya balik sini Persatuan Khat *ni* [ini] kira hampir mati *takde* [tiada] orang pemimpin *dah* [sudah]. Saya *duk* [duduk] *KL* [Kuala Lumpur], sebab *tu* [itu] saya pun terpaksa hadir, saya kata buat mesyuarat, *takde* [tiada] orang *nak* [hendak] jadi, dia tinggalkan jawatan, dia lantik saya penasihat lagi tapi jawatan yang *tu* [itu] dikosongkan *takde* [tiada] orang. *Diorang* [mereka] *pakat* [bekerjasama] (sambil ketawa) *dah* [sudah] sini saya *tak* [tidak] tahu *pakat* [bekerjasama] *nak* [hendak] lantik saya jadi Yang Dipertua *gak* [juga] tidak *tak* [tidak] boleh, *tak* [tidak] hidup, payah. Jadi, akhirnya saya terima lah *takpelah* [tidak mengape lah] saya terima *takde* [tiada] orang *dah* [sudah]. Orang ramai tapi dia *tak* [tidak] tahu cara hak berpersatuan, cara dia *nak* [hendak] pergi, *nak* [hendak] naikkan imej persatuan *tak* [tidak] boleh. Saya pegang *tu* [itu] lebih kurang dalam selepas saya bersara dalam *lima* [5] tahun ke *enam* [6] tahun, *lima* [5] tahun *dah* [sudah] saya bersara kemudian barulah kita ada *dulu* [dahulu] *tak* [tidak] tahu mana Persatuan Khat. Bila saya *start* [mula] jadi apa dia *ni* [ini] *tu* [itu] saya *mintak* [minta] dengan *TTI* [Taman Tamadun Islam] (sambil menepuk paha). Kita ada pejabat *TTI* [Taman Tamadun Islam], persatuan lain saya Persatuan Wartawan saya pimpin dan sedia Persatuan Wartawan Terengganu saya presiden, Persatuan Karya lagi *ni* [ini], apa lagi *ni* [ini] persatuan apa dia *ni* [ini] banyak, apa *ni* [ini] Majlis_Veteran, Kelab Veteran *KL* [Kuala Lumpur] *takpe* [tidak mengapa] Pusat, kemudian Majlis Teater Terengganu, Majlis Pengarang dan Sastera Terengganu *takde* [tiada] persatuan *takde* [tiada] rumah, dia buat rumah saya dalam pejabat. Jadi Persatuan Khat *special* [khas] ada pejabat

khas di *TTI* [Taman Tamadun Islam]. *Kahu* [kalau] *gi* [pergi] di *TTI* [Taman Tamadun Islam] ada dia tulis Persatuan Khat Negeri Terengganu. *Dulu* [dahulu] masa saya pegang Persatuan Khat Terengganu baru dua tahun baru panda *ni* [ini]. Jadi baru kita naik buang Persatuan Khat Terengganu jadi naik Persatuan Khat Negeri Terengganu. Jadi ahli seluruh Terengganu. *Dulu* [dahulu] Kuala Terengganu *saje* [sahaja] sebab kita *nak* [hendak] naikkan *nak* [hendak] latih mereka yang berbakat dalam bidang seni khat *ni* [ini] di daerah Kuala Terengganu *je* [sahaja]. Jadi sekarang, seluruh negeri ada *dah* [sudah] kita buka cawangan, jawatankuasa kita ada la di Dungun ada, Kemaman ada, Setiu, Kuala Berang ada *belake* [semua]. Jadi baru boleh jadi Persatuan Khat Negeri Terengganu. *Dulu* [dahulu] ahlinya orang Kuala Terengganu *je* [sahaja] jadi setakat Kuala Terengganu *jelah* [sahaja lah]. Jadi saya fikir-fikir *tak* [tidak] jadilah luaskan lagi. Jadi *start* [mula] tahun lepas kita *nak* [hendak] adakan pertandingan khat di setiap daerah. Tiap-tiap daerah kita *nak* [hendak] buat di sekolah-sekolah tiap-tiap tahun. Sekarang *ni* [ini] orang daerah mari di Terengganu. Kita buat pertandingan di Perpustakaan Awam Terengganu, di Muzium Terengganu, di Taman Tamadun Islam situ *je* [sahaja] kita buat yang situ yang kita mampu buat tempat yang *sponsor* [menaja] kan *tak* [tidak] kena bayar dewan, kadang-kadang makan *diorang* [mereka] bagi. Jadi sekarang *ni* [ini] mungkin tahun *depan* [hadapan] kita buat setiap daerah *start* [mula] daripada Dungun Kemaman, setiu rata-rata kita kena buat barulah kita hidup balik, sebab saya pun *nak* [hendak] tumpu sepenuhnya pun *tak* [tidak] boleh, saya banyak persatuan lain *gak* [juga]. Saya *jugak* [juga] Presiden Persatuan Wartawan Terengganu kan jadi *dulu* [dahulu] saya Presiden Kelab Wartawan

Terengganu, *dah* [sudah] *takde* [tiada] *dah* [sudah] Kelab Wartawan Terengganu, jadi saya *ambik* [ambil] persatuan baru *nak* [hendak] Persatuan Wartawan Terengganu *ni* [ini] dia ada kursus kewartawanan di seluruh negeri. Baru tahun lepas kita buat kursus kepada semua sekolah-sekolah menengah di kawasan *KETENGAH* [Lembaga Kemajuan Terengganu Tengah], *enam belas* [16], *empat belas* [14] buah sekolah, kursus sekolah menengah kita buat habis untuk kewartawanan hujung minggu. Kemudian yang lain-lain kita buat di kawasan Dun_dipilih *tiga* [3] orang sebuah sekolah di Dungun. Kemudian di Setiu ke *dua* [2] orang di setiap sekolah *gitu* [begitu] lah. Tempat lain Besut *tak* [tidak] buat lagi. Kemudian kita juga antara persatuan-persatuan Terengganu *ni* [ini] kita buat kursus kewartawanan untuk apa nama *ni* [ini] para pelajar yang *nak* [hendak] masuk universiti. Budak habis *periksa* [peperiksaan] kita buat jadual, tahun *ni* [ini] *tak* [tidak] buat lagi, *tak* [tidak] tahu *nak* [hendak] buat ke *tak* [tidak] tahun *ni* [ini] (sambil ketawa). Jadi dengan kerjasama Jabatan Pelajaran Negeri, jadi masa Dato' Razali *acap* [sering] buat sebab kita baik, Dato' Razali jadi orang teater, orang kelab, drama, baca sajak, dia suka la. Kita rapat dia *SS* [Sekolah Menengah Kebangsaan Sultan Sulaiman] *jugak* [juga] *ni*. Di *SS* [Sekolah Menengah Kebangsaan Sultan Sulaiman] banyak dia buat drama. Kemudian kita Pejabat Pelajaran pilih para pelajar tingkatan *enam* [6] dan tingkatan *lima* [5] juga tingkatan *enam* [6] atas, dia *ambik* [ambil] *dua, tiga* [2, 3] buah sekolah semua yang terlibat dengan majalah sekolah di Terengganu. Masa *satu* [1] hari dia jemput makna *ni* [ini] kawan-kawan sekali la untuk bagi kursus, buat bengkel dan sebagainya. *Satu* [1] hari ramai pelajar, lebih kurang dalam *lima ratus* [500] orang *tu* [itu] yang paling

puncak lah. Kemudian akhirnya, budak-budak *ni* [ini] kita bawa melawat dia minta peruntukkan daripada wakil rakyat melawat ke tempat-tempat cetakan di *KL* [Kuala Lumpur], di Utusan, tahun lepas *gi* [pergi] Utusan. Dia tengok macam mana perkembangan surat khabar, majalah-majalah, jinakkan dia dengan bidang pengurusan. Lagi dari segi bidang penulisan kebanyakan yang saya sebenarnya daripada Kelantan lagi. Kelantan pun saya pernah pergi kursus masa kerja di Kelantan dulu [dahulu] dan ramai *jugak* [juga] *hok* [yang] saya bagi kursus macam apa *ni* [ini]_ _ _ramai orang-orang budak-budak *ni* [ini] jadi pemberita jadi penulis (sambil menepuk paha). Di Terengganu pun ada *gak* [juga] *sorang* [seorang] dua, contoh Mat Zani Sulung sini, saya boleh email lah banyak *jugak* [juga] jadi orang yang minat macam Ibrahim Mamat, sampai boleh jadi ketua biro *dah* [sudah].

Mariam : **Adakah Tuan Haji minat menulis khat, tulisan khat?**

Tuan Haji : Saya memang minat daripada *dulu* [dahulu] *dah* [sudah] tapi saya *tak* [tidak] ada masa *nak* [hendak] *concentrate* [menumpukan perhatian] saya banyak buat mengarang, kalau saya menulis insyaAllah saya boleh menulis, *ni* [ini] pun boleh menulis *sikit-sikit* [sedikit-sedikit] boleh, yang *tu* [itu] (sambil menunjukkan tulisan khat) saya buat *okay* [baik] *jugak* [juga]. *Puas* [bosan] *duk* [duduk] *saje* [sahaja] saya tulis *jugak* [juga] *sikit-sikit* [sedikit-sedikit] tapi *tak* [tidak] berapa mahir macam budak sekarang *ni* [ini]. Orang *dah* [sudah] mahir, dia khat *ni* [ini] kena latih *sokmo* [selalu] kita berhenti masa kita kerja *kat* [dekat] Utusan langsung, *tak* [tidak] boleh menulis langsung. Masa sekolah *dulu* [dahulu] sekolah agama kita tulis, belajar benda *ni* [ini]. Sekarang sekolah agama ada belajar ada kelas, ada kan tulisan khat, *tak*

[tidak] ada, ada rasanya sekolah agama_ _ _ada subjek tulisan khat ada sekolah agama. Saya tanya ustaz-ustaz yang saya pergi kursus-kursus jawi kan ada_ _ _kurikulum dia ganti moral lah, ganti mata pelajaran apa pendidikan moral dia panggil.

Mariam : **Apakah cabaran semasa belajar tulisan khat?**

Tuan Haji : Tulisan khat *ni* [ini] saya sebenarnya belajar *sikit-sikit* [sedikit-sedikit] *je* [sahaja] khat *ni* [ini] banyak jawi, kita banyak belajar jawi. Jadi kita *nak* [hendak] kita *dah* [sudah] *nak* [hendak] pinda ejaan jawi lama hingga ejaan jawi baru. Saya terlibat sama dalam apa *ni* [ini] *nak* [hendak] daripada tulisan lama ke baru, sebab tulisan baru macam jawi *ni* [ini] dia *dok* [tidak] macam *dulu* [dahulu] *takdok* [tiada] alif *takdok* [tiada] a macam bata, b ta alif, *takde* [tiada] alif, b alif ta alif *gitu* [macam itu] dia ada alif sekarang *ni* [ini] ejaan baru dia ikut sistem ejaan rumi tu [itu] *je* [sahaja] la. Khat *ni* [ini] kita kena mahir dengan tangan kita, tangan kita kena lembut, payah. Kita *ni* [ini] jenis keras jadi boleh la tulis *sikit-sikit* [sedikit-sedikit] (sambil ketawa) susah *nak* [hendak] buat kerja. Cabaran *tu* [itu] banyak la, kadang-kadang kita apa la, *tak* [tidak] cantik la, kadang-kadang kita *frust* [kecewa] *gak* [juga] buat *tak* [tidak] tahu *je* [sahaja]. Tapi akhir kita buat sendiri-sendiri boleh la *sikit-sikit* [sedikit-sedikit]. Cara lambat *slow* [perlahan] *nak* [hendak] cepat-cepat *tak* [tidak] boleh.

Aqilah : **Apakah keistimewaa kelab khat?**

Tuan Haji : Kelab khat *ni* [ini] dari segi apa *ni* [ini] kita ada *nak* [hendak] jalankan aktiviti perkembangan seni jawi (sambil mencari fail) kita buat musabaqah

seni khat. Seni khat *ni* [ini] tahun (sambil membaca kertas) kita gabung semua *ni* [ini] Persatuan Khat jadi penaja lah. Anjuran Persatuan Khat Terengganu dengan kerjasama Lembaga Muzium Terengganu, Pejabat Pelajaran, Jabatan Hal Ehwal Agama Terengganu. Jadi kita gabung, kita *nak* [hendak] kembangkan seni khat *ni* [ini] satu budaya jadi satu budaya yang boleh diketengahkan. *Ni* [ini] sijil (sambil menunjukkan sijil khat) _ _ _ _ _ . Oleh kerana ada Persatuan Khat *ni* [ini] macam urusan seminar pendidikan jawi dan manuskrip melayu. Dia ada tulisan khat dalam *tu* [itu]. Sebab kekurangan bahan *ni* [ini], khat adalah satu seni yang halus. Kita boleh kembangkan seni khat *ni* [ini] secara kita hayati keindahan dia, keindahan khat *ni* [ini] memang *kalu* [kalau] kita betul-betul menghayati kita terpesona *jugak* [juga] dengan keindahan dia. *Tu* [itu] lah rasanya pasal tulisan khat. Banyak benda-benda *ni* [ini], macam kita tubuh *ni* [ini] macam *TTI* [Taman Tamadun Islam] *ape ni* [apa ini] *nak* [hendak] tubuh kaligrafi islam. Kaligrafi *ni* [ini] ke arah meningkatkan lagi *ape ni* [apa ini] pengiktirafan seni khat di Malaysia *ni* [ini]. Sama *jugak* [juga] macam di Terengganu *nak* [hendak] tubuh pusat jawi sedunia di batu bersurat. Jadi ke arah *tu* [itu] kita kena kembangkan, saya pun ambil peluang ini untuk membantu kerajaan *jugak* [juga], membantu apa dia *ni* [ini] *TTI* [Taman Tamadun Islam] sendiri untuk memajukan benda *ni* [ini]. *Kalu* [kalau] kita *tak* [tidak] usaha *jugak* [juga], ianya *tak* [tidak] boleh, kita *je* [sahaja] orang-orang yang boleh main benda *ni* [ini], orang-orang kita *je* [sahaja] sebenarnya. Dia macam *nak* [hendak] buat. Jadi mungkin apa-apa pun dia akan dapat bantuan kita *jugak* [juga] pertolongan kita. Jadi, kita kena usaha lah. Persatuan Khat lah yang akan memartabatkan seni jawi ke, seni khat ke, kaligrafi ke, *nak* [hendak]

buat dunia jadi tempat rujukan tamadun islam seluruh dunia. Sebenarnya, orang yang *nak* [hendak] belajar jawi sebelum *ni* [ini] akan mari merujuk kepada kita *jugak* [juga] sebab jawi sekarang *dah* [sudah] berkembang bukan *saje* [sahaja] di Singapura, di Thailand ianya *jugak* [juga] hampir di seluruh dunia. Tamadun China pun ada, India, *ape ni* [apa ini] Istanbul. Cuma kita *ni* [ini] khat boleh katakan walau macam kita boleh majukan, kita boleh berkembang betul-betul khat *ni* [ini] dalam masa *sepuluh* [10], *dua* [20] tahun *ni* [ini] *je* [sahaja]. *Dulu* [dahulu] negara lain memang lama *dah* [sudah]. Sebab *tu* [itu] dalam pertandingan tahun lepas, pertandingan kaligrafi di Saudi Arabia yang buat pertandingan *tu* [itu], Istanbul yang menang. Lawa tulisan dia, yang *ketiga* [ke-3] China, yang *kedua* [ke-2] *je* [sahaja] boleh kita Malaysia, orang Terengganu. Itulah maknanya di negara-negara lain telah maju. Saya tengok dia tulis pun secara spontan orang-orang daripada China. Walaupun kita tengok *tak* [tidak] cantik tapi dia cepat. Dia orang China dia boleh tulis jawi, pandai jawi. Ada lecturer [pensyarah] universiti saya *dulu* [dahulu] ada *tak* [tidak] ingat nama-nama dia, nama-nama dia *blake* [semua]_*tak* [tidak] tahu. Banyak kad *ape tu* [apa itu] ada *tiga puluh* [30] keping *ape ni* [apa ini] *tiga puluh* [30] fail *dah* [sudah] kad (sambil menunjukkan ke arah bekas yang berisi kad). *Tak* [tidak]_cari, *tak* [tidak] jumpa *dah* [sudah]. *Tak* [tidak] tanda tahun-tahun berapa, semua dia bagi (sambil menunjukkan kertas tulisan khat).

- Aqilah** : **Seterusnya, apakah sumbangan kelab khat kepada bidang pendidikan?**
- Tuan Haji : (sambil membelek kertas) Pendiidikan *ni* [ini] banyak kita tumpukan kepada pembelajaran dalam kelas sebab kebanyakan budak-budak *ni* [ini] budak-

'budak pelajar *ni* [ini] dia tidak tahu khat sebab setakat saya tahu khat *ni* [ini] sudah di ajar di sekolah-sekolah sebab *tu* [itu] tiap-tiap kali kita ada pertandingan sambutan adalah menggalakkan. Kemudian kita *jugak* [juga] kita kumpul *jugak* [juga] seni-seni khat, ahli seni khat tulisan jawi dalam *satu* [1] persatuan. Persatuan *tu* [itu] supaya dia dilatih; kita adakan kelas macam di *TTI* [Taman Tamadun Islam], *dulu* [dahulu] sekarang *dah* [sudah] tutup. Dia ada had dalam *dua* [2] bulan, *tiga* [3] bulan kita adakan khat yang pelajar-pelajar sekolah menengah agama *tu* [itu], sekolah arab *tu* [itu] dan belajar khat dia pergi latih *situ* [sana] *jugak* [juga]. Kita ada pakar, kita ada *lecturer* [pensyarah] daripada *ape ni* [apa ini] *UnisZA* [Universiti Sultan Zainal Abidin]. *UnisZA* [Universiti Sultan Zainal Abidin] *tu* [itu] dia jugak [juga] ahli jawatankuasa kita, dia mengajar khat di *UnisZA* [Universiti Sultan Zainal Abidin]. Di universiti ada, kemudian sebab *tu* [itu] saya jumpa dengan canselor *tu* [itu], dia akan jadikan, mulai tahun *depan* [hadapan] bukan sahaja setakat diploma. Diploma seni khat akan ada. Akan ada pelajar-pelajar *dah* [sudah] ada berapa orang lebih kurang dalam lebih daripada *sepuluh* [10] orang lah pelajar yang *ambik* [ambil] seni khat. Jadi, diploma mungkin tahun *depan* [hadapan] *ni* [ini] tahun *dua ribu empat belas* [2014] tahun *ni* [ini] *start* [mula] *dah* [sudah] diploma tahun *depan* [hadapan] *ni* [ini] *degree* [ijazah] akan ada *degree* [ijazah] *pulak* [pula]. *Tu* [itu] maknanya *kalu* [kalau] pelajar-pelajar yang berminat memang *ape ni* [apa ini] masa *depan* [hadapan] dia memang cerah *jugak* [juga] lah yang masuk sebab *tak* [tidak] ramai, dia pilih dan mungkin di *KUSZA* [Kolej Ugama Sultan Zainal Abidin] *tak* [tidak] ramai dalam *sepuluh* [10] orang ke, *lima belas* [15] orang ke, *dua puluh* [20] orang ke, tapi macam di *UiTM* [Universiti Teknologi Mara] *tu*

[itu] *UiTM* [Universiti Teknologi Mara] Shah Alam *tu* [itu] kita boleh katakan hampir setiap tahun adakan seminar jawi, seminar tulisan jawi. Seminar jawi pun ada kaitan dengan khat *jugak* [juga] lah. *Lecturer-lecturer* [pensyarah-pensyarah] *tu* [itu] ramai *lecturer* [pensyarah] yang saya boleh kenal la, apa dia *ni* [ini] profesor Rohana, profesor apa dia *ni* [ini] Siti Rohaya ramai *lecturer-lecturer* [pensyarah-pensyarah] dia memang pernah jadi jawatankuasa *PENJAWI* [Persatuan Pencinta Tulisan Jawi] dan dia *jugak* [juga] mengajar di apa *ni* [ini] di Universiti Sultan Idris, Tanjung Malim dia ajar jawi. *Tu* [itu] *lecturer* [pensyarah] yang dipinjam, *lecturer* [pensyarah] yang saya tahu dan saya pun pernah *gi* [pergi] *gak* [juga], pernah pergi kursus sekali.

Aqilah : **Berapa ramaikah ahli kelab khat?**

Tuan Haji : Sekarang *ni* [ini] kita ada *enam puluh tiga* [63] orang termasuk yang *mati* [meninggal dunia] kita *tolok-tolok* [tolak-tolak] baru *ni* kita tapis di mesyuarat agung baru *ni* [ini] *enam puluh tiga* [63] orang di seluruh Terengganu lah sebab kita *ni* [ini] kita menganjurkan aktiviti pelbagai aktiviti apa dia *ni* [ini] kita ada pertandingan berkaitan dengan semua syarat-syarat mengenai mengenali dan memartabatkan seni khat *ni* [ini] serentak dengan tulisan jawi. Jadi sambil-sambil kita seni khat *ni* [ini] kita memartabatkan jawi sama. Kita *mintak* [minta] orang-orang, pelajar-pelajar sama terlibat sama. Sebab *tu* [itu] budak-budak pelajar-pelajar iqra' yang apa pelajar yang kelas tahfiz Quran. Banyak jadi ahli kita, ramai jadi ahli pun kita *tak* [tidak] mahu ramai *gak* [juga] mungkin kita *ambik* [ambil] wakil *je* [sahaja] la dalam *sepuluh* [10] orang *gitulah* [begitulah]. Makna ramai yang

nak [hendak] jadi ahli, *nak* [hendak] jadi ahli kita nanti dia keluar *dulu* [dahulu] dia *tak* [tidak] boleh sebab pengetua dia *tak* [tidak] benar ramai-ramai kan. Dia pilih orang yang betul-betul minat dan orang yang pandai khat dia bagi. Jadi di situ kita *train* [latih] saya *tak* [tidak] latih la, kita ada guru-guru pakar dan kita latih percuma *je* [sahaja]. Tempat *TTI* [Taman Tamadun Islam] bagi. *Ni* [ini] dia suruh buat lagi, kata tahu *depan* [hadapan] la buat letih *dah* [sudah] sebab kita pun membatu *gak* [juga] *leni* [sekarang ini] kita bantu kerajaan *jugak* [juga], badan-badan Terengganu ke, syarikat-syarikat yang memerlukan tulisan khat. Banyak macam saya *gi* [pergi] *umah* [rumah] Yazid *ni* [ini] dia dapat tempahan banyak daripada syarikat-syarikat *kecik-kecik* [kecil-kecil] banyak, syarikat apa tadi, dewan bahasa. Dewan bahasa ada *mintak* [minta] dia tulis khat. Sekolah Zainal Abidin *tu* [itu] pun dia tolong buat tulis tulisan khat buat di papan-papan di dinding sekolah tulisan khat. Sekarang dia sedang buat di Marang. Ada *dua* [2] *tiga* [3] *empat* [4] orang ahli kita sedang buat di Sekolah Menengah Marang, *ape ni* [apa ini] di dinding dewan bahasa *tu* [itu] tulisan khat *belake* [semua] di dinding dia. Jadi, dengan kita ada *ni* [ini] *kurang-kurangnya* [sekurang-kurangnya] ahli-ahli kita yang pandai, yang mahir, yang terpilih *tu* [itu] boleh bekerja dapat peluang. Cuma, kita Persatuan Khat mungkin *ambik* [ambil] dalam *dua tiga puluh peratus* [20%, 30%] *kalu* [kalau] dia dapat katalah *lima ribu* [RM5000] mungkin dia bagi kita *dua tiga ratus* [RM200, RM300] cukuplah persatuan tambah. Jadi *hok* [yang] lain dia bagi sama dia, jadi dapat pekerjaan dia. Sebab *tu* [itu] *dua* [2] *tiga* [3] orang jawatankuasa kita dia ada bengkel, yang dia ada bengkel dia latih la *sorang* [seorang] *dua* [2] *apa ni* [ini] pekerja *tu* [itu] tanpa diberi elaun *sikit* [sedikit] la. Dia buka kedai untuk

buat *ni* [ini] untuk tulisan *ni* [ini] (sambil menunjukkan kertas tulisan khat) ini yang macam tadi, yang *ni* [ini] mahal *ni* [ini] yang macam *ni* [ini] *kalu* [kalau] tidak *ni* [ini] *seratus* [RM100] *dua ratus* [RM200] dia *ambik* [ambil]. Dia *frame* [bingkai] lagi, dia *frame* [bingkai] cantik *lima ratus* [RM500] laku *ni* [ini]. Sebab *tu* [itu] kita pada *lima belas* [15] *enam belas* [16] *lapan* [8] *ngan* [dengan] *sembilan* [9] November *ni* [ini] kita cuma buat promosi *saje* [sahaja]. Persatuan Khat kita buat karnival khat *dua* [2] hari anjuran persatuan. Kemudian pada *lima belas* [15] *enam belas* [16] *tujuh belas* [17] *tu* [itu] seluruh dunia kita ada gerai. Gerai *tu* [itu] sewa dalam *seribu*, *seribu lima ratus* [RM1000-RM1500] *satu* [1] gerai kita *ambik* [ambil] gerai *tu* [itu] untuk ahli-ahli untuk persatuan *promote* [mempromosikan] dan jual barang-barang khat ini. Antara *ni* [ini] (sambil menunjukkan kertas tulisan khat) orang *nak* [hendak] tulis nama dia beri *lima ringgit* [RM5] *sepuluh ringgit* [RM10] *sorang-sorang* [seorang-seorang] *kecik-kecik* [kecil-kecil] dan kita buat di masa pesta buku di Perpustakaan Awam dan di UPU kita Yazid yang bawa *geng-geng* [kumpulan-kumpulan] *dua* [2] *tiga* [3] *empat* [4] orang *tu* [itu], dia cuma duduk situ gilir-gilir selama *tiga* [3] hari gilir-gilir, kita dapat *collection* [pungutan] banyak *jugak* [juga] lah dapat ribu ringgit *jugak* [juga] la dapat cuma tulis dengan jual dakwat dengan pen resang, dia cari resang *tu* [itu] batang resang *tu* [itu] *kat* [dekat] pejabat banyak lah, saya *wat* [bawa] balik *satu* [1] buat contoh. Batang resang, dakwat tulis dengan *tu* [itu] *tak* [tidak] payah beli, Kita jual *tu* [itu] *sepuluh ringgit* [RM10] sekali *ngan* [dengan] dakwat kita masuk *hok* [yang] dakwat *kecik* [kecil] *tu* [itu] (sambil menunjukkan pen resang) batang resang *ni* [ini] kita jual la *sepuluh ringgit* [RM10]. *Satu* [1] set *ni* [ini] *sepuluh ringgit* [RM10] *je* [sahaja] jual, benda

ni [ini] *free* [percuma] *je* [sahaja] dapat, dakwat berapa sen *je* [sahaja] payah *nak* [hendak] dapat benda *tu* [itu]. Itu la tulis yang *ni* [ini] yang cantik, yang *tu* [itu] tulis *ni* [ini] la (sambil menunjukkan kertas tulisan khat) batang resang *tu* [itu] macam orang tahu dapat di *kat* [dekat] hutan Tasik Kenyir banyak benda *tu* [itu] *kat* [dekat] negeri kita. __ *ni* [ini] tulis *gini* [macam ini] __ (sambil ketawa) kita boleh duit, maknanya kita boleh jual *ni* [ini]. Yang *tu* [itu] mungkin hari promosi kita jual la *tu* [itu] *sape* [siapa] yang jual benda *ni* [ini]. Jadi, sekurang-kurang ahli-ahli kita dapat pekerjaan, yang *tak* [tidak] ada kerja boleh la mari dan kita galak lagi *kalu* [kalau] ada yang minat, masuk, kita tulis kita jual (bunyi plastik) sebab *tu* [itu] kita kena cari ahli-ahli ramai-ramai *ni* [ini]. *Kalu* [kalau] *tak* [tidak] kembang kita buat *ni* [ini], benda *ni* [ini] akan mati. Jadi akan mati *takde* [tiada] kubur, habis *takde* [tiada] orang buat sebab *tu* [itu] kita hidup balik. Saya pun tolong-tolong *je* [sahaja] sayang ke tulisan jawi, sayang ke khat takut *takde* [tiada] orang tulis. *Kalu* [kalau] kita *tak* [tidak] buat *gini* [macam ini] *takde* [tiada] orang *nak* [hendak] menulis, mana kita *nak* [hendak] cari khat. Orang sejak kita buat-buat *ni* [ini] barulah *TTI* [Taman Tamadun Islam] buat *tiga* [3] tahun. Tahun *ketiga* [ke-3] *ni* [ini] buat (sambil membelek fail) apa *ni* [ini] dia panggil karnival, karnival khat antarabangsa (sambil mencari kertas). Pertemuan penggiat kaligrafi. Orang ramai berpeluang menemui badan tokoh seni khat *tersohor* [terkenal] dunia pada PIEF *dua* [2] *kosong* [0] *tiga* [3] yang bermula November, *lima belas* [15] November yang *ni* [ini] festival kesenian islam antarabangsa Terengganu *dua ribu tiga belas* [2013] di Taman Tamadun Islam yang akan bermula pada *lima belas* [15] November *tiga* [3] hari. Yang *ni* [ini] ada la Dato, yang *tersohor* [terkenal] daripada Turki,

Hassan __ *ni* [ini] cantik. *Kalu* [kalau] kita tengok cantik, *tak* [tidak] tahu lah *kalu* [kalau] kita betul-betul minat la __ __ __ __ dia *nak* [hendak] mari tahun *ni* [ini]. Anam Syeikh Othman dari Syria, *nak* [hendak] mari *belake* [semua] *ni* [ini] dari Istanbul Doktor Halid Adam. Doktor-doktor *belake* [semua] *ni* [ini] *kelas-kelas* [pangkat tinggi] *belake* [semua] *ni* [ini]. *Lecturer* [pensyarah] universiti Brunei pun yang tahun lepas saya jumpa Brunei, ada kad *tu* [itu] dia yang *dua* [2] orang *tu* [itu] kerja dewan bahasa orang dia apa *ni* [ini] daripada Persatuan Khat la. Pertandingan khat di Brunei dapat sambutan ramai tetapi dia bertanding di Singapura dia dapat juara tahu Brunei, cantik dia. Tapi dia bertanding di Johor baru *ni* [ini] boleh kata nombor *satu* [1] nombor *dua* [2] orang Terengganu *belake* [semua] seluruh Malaysia semua *takdok* [tiada] habis *takleh* [tidak boleh]. Yang lain nombor *tiga* [3] saguhati *je* [sahaja] dapat. Ahli persatuan la dapat.

Aqilah : Adakah kelab khat ini menetapkan sebarang syarat untuk mendaftar sebagai ahli kelab?

Tuan Haji : Dia *takdak* [tiada] asal dia minat kita terima. Kadang-kadang yuran *tak* [tidak] penting, kita tengok macam budak sekolah kita pun *ambik* [ambil] *je* [sahaja] lah *kalu* [kalau] ada duit bayar, *kalu* [kalau] *takdak* [tiada] duit kita biar *dulu* [dahulu]. Kemudian hasil dia tulis khat *ni* [ini] dia pandai, dia bayar la *pulak* [pula]. Jadi sebab kita pun, kita punya yuran *tak* [tidak] mahal (sambil mencari kertas) jadi orang pun *dah* [sudah] mengenal khat. (sambil membaca kertas) yang kita cuma ikut perlembagaan kita semua warganegara Malaysia yang berumur *lima belas* [15] tahun ke atas yang tinggal dan menetap di Terengganu layak

menjadi ahli. *Kalu* [kalau] luar *tu* [itu], macam orang Kelantan ahli bersekutu serupa *jugak* [juga]. Ahli bersekutu *takleh* [tidak boleh] mengundi la boleh jadi ahli *takde* [tiada] masalah. Ahli biasa terdiri daripada mereka yang berumur *lapan belas* [18] tahun ke atas, boleh mengundi dan mesyuarat agung dan boleh memegang apa-apa jawatan dalam persatuan. Ahli bersekutu terbuka kepada mereka yang tidak memenuhi kriteria, biasa yang berasal dari Terengganu berminat seni khat __ dan tinggal di luar Terengganu. Yang *ni* [ini] tinggal di luar Terengganu boleh la. Hari kehormat ada *blake* [semua] la. Kita ada undang-undang *gitu* [macam itu], kita boleh mengutip derma awam untuk tujuan persatuan dan kita *nak* [hendak] buat seni khat *ni* [ini] untuk pertandingan khat *ni* [ini] ada la daripada *TTI* [Taman Tamadun Islam] beri makan, kemudian *mintak* [minta] la __ bagi duit *sikit* [sedikit] dalam *dua* [2] *tiga* [3] *empat* [4] *lima* [5] *enam ribu* [6000] jadi boleh la kita tampung kan keuntungan *tu* [itu]. Kita pun bekerjasama dengan agensi kerajaan, swasta, jabatan kerajaan, mana-mana badan yang dia apa sahaja tulisan yang dia *nak* [hendak] yang dia tampal di pejabat dia __ __ dia akan hubungi kita. Sekarang *ni* [ini] pejabat agama. Minggu lepas saya jumpa dengan pesuruhjaya agama lah dan dia berminat dia *nak* [hendak] suruh kita tulis nama tiap-tiap pintu *buh* [letakkan] tulisan khat. Sekarang *ni* [ini] tulis jawi biasa *gitu* [begitu] *je* [sahaja] pejabat agama bukan dia pandai, dia *tak* [tidak] pandai tulisan khat. Bercakap dengan dia, dia *mintak* [minta] *jugak* [juga] tulis. InsyaAllah, *lepas* [selepas] mesyuarat agung *ni* [ini] pesuruhjaya agama dan apa *ni* [ini] yang juga ketua kelab eksekutif *tu* [itu] ialah penaung persatuan itu. Duit mudah *je*

[sahaja] dia bagi dia *nak* [hendak] bagi ke persatuan cara lain dia suruh tulisan khat dapat duit persatuan bagus *jugak* [juga]. Ahli kita (sambil membelek kertas) kita *dah* [sudah] naik *sikit* [sedikit] iaitu ahli biasa *dulu* [dahulu] *lima ringgit* [RM5] *leni* [sekarang ini] *sepuluh ringgit* [RM10]. Ahli bersekutu *lima ringgit* [RM5] *je* [sahaja] yang dua-dua la, ahli kehormat *lima ringgit* [RM5] *je* [sahaja]. Kita ada buka ahli seumur hidup *lima puluh ringgit* [RM50] *je* [sahaja]. Macam saya bayar *lima puluh ringgit* [RM50] *dulu* [dahulu] pun saya bayar *lima puluh ringgit* [RM50] jadi ahli seumur hidup, *tak* [tidak] payah bayar lagi. *Ni* [ini] kita naik ahli *sikit* [sedikit] la. Tiap- tiap pemohon yang memohon __ *first time* [kali pertama] macam biasa la.

Aqilah : **Apakah pencapaian terbaik yang telah dicapai oleh kelab khat?**

Tuan Haji : Kita sebenarnya boleh kata tiap-tiap penganjuran tulisan khat seluruh dunia (bunyi kertas) seluruh dunia bukan di Malaysia *saje* [sahaja] kita masuk *belake* [semua]. *Hok* [yang] *ni* [ini] antarabangsa *ni* [ini] tahun lepas juara khat, dia ada banyak kategori khat, bukan khat tulisan di kertas *saje* [sahaja] dia tulis di kulit, di kayu, di besi, macam-macam tulisan khat ada kategori dan kita keseluruhannya juara *carving* [ukiran] dengan kayu ada *ni* [ini], dalam telefon *ni* [ini] (sambil menunjukkan telefon) Syed tengah buat, dia bendahari persatuan dia ustaz dia tengah buat. Tahun lepas dia dapat juara. Dia *nak* [hendak] masuk lagi tahun *ni* [ini] juara berapa ribu, *sepuluh ribu* [RM10000] *dua puluh ribu* [RM20000] dapat. Kemudian yang tulisan khat di kulit menang orang Kelantan tahun lepas. Ada orang Kelantan duduk di kawasan apa nama,

nak [hendak] cari nama orang Kelantan (sambil membuka fail) dia menang kategori---ada orang Kelantan pun banyak *jugak* [juga] (bunyi kertas)_____memang orang Kelantan dapat juara *tu* [itu] yang tulisan cantik di kertas *tu* [itu] menang Istanbul, secara spontan dia yang kayu *tu* [itu] dia buat *dulu* [dahulu] dia beri tempoh dia beri tajuk sekarang la, dia beri tajuk *dah* [sudah] sebulan .Sebulan sebelum apa dia *ni* [ini] pertandingan dia *dah* [sudah] beri tajuk, buat sendiri la dia *bawak* [bawa] hari dekat sebelum pertandingan *tiga* [3] hari ke, seminggu ke dia ada tarikh-tarikh *tu* [itu] dia *ambik* [ambil] la dia buat pertandingan la. Apa lagi, dalam catatan saya *ni* [ini] persatuan khat Terengganu mahu semua pihak khususnya kerajaan negeri memberi maknanya di seluruh negeri, Kelantan ke mengiktiraf tokoh-tokoh seni khat yang banyak berjasa kepada negeri-negeri ini. Yang dipertua Mohamad_____penting memandangkan ramai generasi baru yang tidak mengenali tokoh yang memperjuangkan seni khat selama ini. Kita *nak* [hendak] naik sekarang, kita, saya *dah* [sudah] jumpa mingguan Malaysia saya *dah* [sudah] jumpa *MB* [Menteri Besar], *MB* [Menteri Besar] dia kata *takpe* [tidak mengapa] lah insyaAllah kita *nak* [hendak] beri anugerah macam *dulu* [dahulu] kita beri anugerah kebudayaan, anugerah kewartawanan, saya *dulu* [dahulu] dapat anugerah kewartawanan, anugerah pelancongan saya dapat anugerah kerajaan negeri beri. Kita *mintak* [minta] *jugak* [juga] kebudayaan pun ada, Persatuan Khat seni khat tidak ada tidak pernah ada mungkin takut tahun *ni* [ini] dia bagi *tak* [tidak] tahu la, insyaAllah. *Tu* [itu] cara *kalu* [kalau] tidak *takde* [tiada] berkembang manalah. Tulisan jawi *nak* [hendak] jadikan apa *ni* [ini] (sambil mencari kertas) khat *ni*

[ini] supaya apa *ni* [ini] dapat bertanding dengan tulisan-tulisan lain yang setaraf dengannya la seni-seni lain. Tempat kita buat *ni* [ini] macam kita ada *tiga* [3] bahan *ni* [ini]__ __ kerajaan negeri, kerajaan negeri kata *nak* [hendak] *buh* [letak] *nak* [hendak] buat ikhtiad *ni* [ini] dia *nak* [hendak] perluaskan lagi pendidikan dan pembelajaran seni khat islam di rantau asia. Dia *nak* [hendak] meluaskan lagi pendidikan dan pembelajaran seni khat. Makna orang yang mahir seni khat lagi boleh belajar boleh dapat *degree* [ijazah] *jugak* [juga] (sambil menepuk paha) macam matapelajaran lain. Sekarang kita *dok* [tidak] lagi, jadi kita dengan ada__ __ biar kita *tak* [tidak] dapat sekurang-kurang generasi akan datang dapat. Cantik tulisan khat *ni* [ini] (sambil menunjukkan tulisan khat) saya ada banyak koleksi tulisan khat. Ingat *nak* [hendak] gambar boleh *ambik* [ambil] banyak-banyak gambar cantik. *Ni* [ini] khat *jugak* [juga] (sambil menunjukkan kertas tulisan khat) seni khat bukan sahaja ditulis dimuzikal *jugak* [juga] tengok seni khat muzikal daripada pameran daripada *ni* [ini] Syria ke. Dia main seni dia ada buat pertunjukkan seni. Dia tulis dengan ikut muzik cantik. Memang seronok tengok memang orang yang minat memang minat betul la. __ __ __ __ bukan seni khat *saje* [sahaja] dia buat muzikal, seni khat muzikal saya *tak* [tidak] tahu *jugak* [juga] cerita luar negara *ni* [ini]. (sambil menunjukkan kertas) *Ni* [ini] di Indonesia_ ini Perancis, ini Malaysia. Malaysia ada *jugak* [juga] Malaysia *dah* [sudah] ada *dah* [sudah] dia buat_ tahun lepas. Tahun *ni* [ini] akan ada. Dia seni khat *ni* [ini] dia luas bukan bidang tulisan di kertas *saje* [sahaja] di kulit dan berbagai-bagai tulis, di kayu, di besi, di tembaga banyak benda *tu* [itu].

Aqilah : Selain di Terengganu (bunyi batuk) di negeri mana lagi terdapat kelab khat?

Tuan Haji : Sebenarnya di negeri lain ada, ada *jugak* [juga] tetapi secara berkumpulan mungkin *tak* [tidak] berapa kurang apa dia *ni* [ini] menonjol. Selain cuma di pusat ada la. Macam saya *dulu* [dahulu] pernah jadi ahli di pusat persatuan khat Malaysia, Persatuan Seni Khat Kebangsaan itu dia banyak kat [dekat] seni islam banyak tulisan dia la. Kemudian Yayasan Restu *tu* [itu] dia ada seni khat. Satu badan *NGO* [Badan Bukan Kerajaan] yang untuk mengelolakan semua jenis-jenis khat. Dalam saya *gi* [pergi] melawat baru *ni* [ini] dalam yayasan restu *tu* [itu] ada seni khat lama-lama masa zaman nabi *dulu* [dahulu] dia buat dalam bangunan *tu* [itu] dia buat tempat asal usul tempat nabi tinggal dalam *tu* [itu] ada dia buat macam-macam saya tengok berbentuk seni khat. *Hok* [yang] lama-lama seni khat di masjid-masjid *tu* [itu] disimpan lah sebab kita duduk sini *dulu* [dahulu] *pahtu* [selepas itu] di Kelantan banyak boleh seni khat. Di masjid-masjid Selehong *dulu* [dahulu] kan, masjid dekat Nilam Puri *ni* [ini] kan seni khat *gitu* [begitu]. Masjid-masjid *dulu* [dahulu] boleh katakan *seratus peratus* [100%] mesti ada seni khat di ukir kayu khat, ayat kursi di ukir kayu. Kita *tak* [tidak] sedar masuk, *kat* [dekat] masjid saya *ni* [ini] ada. Kita nak [hendak] insyaAllah kita *nak* [hendak] kembangkan lagi tulisan khat. Nama *tu* [itu] Umi, kita *nak* [hendak] __ __ biar kembang *sikit* [sedikit] khat.

Aqilah : Apakah kemudahan yang disediakan kepada ahli kelab khat?

Tuan Haji

Kita ahli kelab khat *ni* [ini] dia *tak* [tidak] *mintak* [minta] banyak la, cuma kita *mintak* [minta] kita galakkan dia supaya menceburkan diri dalam belajar betul-betul tulisan khat sebab dia khat *ni* [ini] *satu* [1] seni yang seni halus lagipun siapa-siapa yang khat, yang pandai tulis khat boleh menambah pendapatan dia la sebab kita banyak sebab macam kadang-kadang contohlah pejabat bandaran Kuala Terengganu belum lagi pejabat bandaran di Dungun, di Besut misalnya dia *nak* [hendak] buat tulis khat di papan-papan tanda. Papan tanda jalan sebagainya dia ada rancangan *dah* [sudah] *nak* [hendak] buat *tu* [itu]. Dia *mintak* [minta] kerjasama macam mana *nak* [hendak] buat dia *nak* [hendak] biar orang boleh baca. Kadang-kadang khat *ni* [ini] terlalu_atau payah *nak* [hendak] baca macam nama kan (sambil menunjukkan kertas tulisan khat) payah *nak* [hendak] baca kan. Jadi kita *nak* [hendak] biar jelas *sikit* [sedikit] macam kita buat *ni* [ini] persatuan seni khat (sambil menunjukkan kertas tulisan khat) macam *ni* [ini] orang boleh baca kan (bunyi kertas) persatuan seni khat Terengganu, dia jadi orang boleh baca kan. Kalau khat yang *tu* [itu] payah orang *nak* [hendak] baca jenis nama-nama, payah *sikit* [sedikit] yang *tu* [itu]. Dia ada banyak khat *ni* [ini]. Kita ada berbagai jenis khat la (Tuan Haji berdehem) untuk pengetahuan *ni* [ini] kita ada macam pertandingan khat, macam kita buat *ni* [ini] sekolah rendah khat nasah. Khat nasah *ni* [ini] khat yang mudah la khat nasah *ni* [ini]. *Lepas* [selepas] *tu* [itu] khat *ni* [ini] khat tujuh. *Ni* [ini] khat tujuh ada nama dia. Kebanyakan khat tujuh yang payah *tu* [itu], khat nasah yang kita banyak bertanding khat nasah. Tapi peringkat antarabangsa tidak ada *ni* [ini] khat, semua khat tujuh *belake* [semua] khat yang *gitu*

[begitu] *ni* [ini] khat biasa.

Aqilah : **Bagaimanakah cara untuk orang ramai mendapatkan maklumat tentang kelab khat ini?**

Tuan Haji : Kita ada laman web kita, kita ada *facebook* [muka buku] boleh masuk *facebook* [muka buku]. Tiap-tiap aktiviti kita masuk dalm *facebook* [muka buku] *kalu* [kalau] buka persatuan seni khat Terengganu ada dalam *facebook* [muka buku] yang kita ada nama-nama, alamat semua, *contact* [hubung] kita *mintak* [minta] semua badan-badan berkanun, badan-badan kerajaan ke, orang ramai yang *nak* [hendak] buat *nak* [hendak] adakan tulisan khat di pejabat dia, di premis dia *mintak* [minta] hubungi kita. Kita sedia apa dia *ni* [ini] berkhidmat dengan kadar bayaran yang berpatutan lah (sambil menepuk paha). Macam sebab *tu* [itu] di sekolah saya *kabar* [beritahu] di sekolah menengah Marang *ambik* [ambil] *dah* [sudah] tengah buat sekarang *ni* [ini] dan hari *ni* [ini] baru sampai surat mungkin dalam masa cuti-cuti sekolah *jap* [kejap] lagi *ni* [ini] budak-budak sibuk takut ganggu *diorang* [mereka] belajar, yang buat di dinding la, di pintu-pintu dia banyak tempat. Di situ pun ada ahli kita, kita pilih la ahli-ahli yang betul-betul mahir. Jadi biasa kita serah pada ada seorang apa dia *ni* [ini] apa *ni* [ini] jawatankuasa kita dia buka kedai di jalan_ *tu* [itu]. Kedai *tu* [itu] dia *dah* [sudah] iklan tempahan, kita serah pada dia, dia ada pekerja ramai jadi dengan bantuan ahli mana-mana yang patut, ahli kita masuk, dia masuk (sambil menepuk paha) kita *ambik* [ambil] dia tengok boleh dia buat. Dia *ambik* [ambil] dia gaji la orang gaji hari ke. *Satu* [1] hari boleh dalam *seratus ringgit* [RM100]

sehari *okay* [baiklah] banyak dapat duit *ni* [ini]. *Tu* [Itu] lah katanya *diorang* [mereka] *ni* [ini] dengan cara *tu* [itu] kalau kita *tak* [tidak] buat *gitu* [begitu] tulisan khat pun *tak* [tidak] berkembang. Yang *ni* [ini] saya kata pejabat agama dia *dah* [sudah] *mintak* [minta] *dah* [sudah] mungkin lepas *tu* [itu] papan-papan di tempat masuk *tu* [itu] di tiap-tiap pegawai dia macam dia tulis rumi sekarang nama, nama atas meja *tu* [itu], dia tulis nama saya *tak* [tidak] buat lagi atas meja tulis *name* [nama] nama selamat datang *tu* [itu], kemudian ada nama *tu* [itu] jawatan sekali. Jadi mungkin satu masa nanti kerana kecantikkan keindahan seni khat *ni* [ini] ramai yang berminat *bila* [apabila] dia tengok keadaan *tu* [itu] kita buat *tu* [itu], *tu* [itu] kita *nak* [hendak] buat pameran *tu* [itu]. *Bila* [apabila] ada pameran kita buat orang akan tengok *tu* [itu] memang dia boleh secara *tak* [tidak] langsung kita dapat pasaranlah, dapat jual nama oleh kerana tulis banyak tiap-tiap orang, tiap-tiap pejabat, tiap-tiap meja ada nama-nama *belake* [semua] tulisan *hok* [yang] *ni* [ini] rumi kan orang *dah* [sudah] *fed up* [bosan] *dah* [sudah] rumi *tak* [tidak] menarik *dah* [sudah] sekarang *ni* [ini]. *Kalu* [kalau] tulisan khat cantiknya. Itulah, kita kena buat *gitu* [begitu].

Aqilah : **Kelab ini terhad kepada berapa orang ahli?**

Tuan Haji : Kita *tak* [tidak] terhad sebab kita setakat *ni* [ini] boleh kata semua yang berminat kita boleh terima menjadi ahli. Kita *tak* [tidak] tolak dan kita beri kursus *pulak* [pula] yang minat *sikit-sikit* [sedikit-sedikit]__ sudah. Dia akan dapat latihan intensif dahulu para pelajar. Mudah sangat *nak* [hendak] menulis kita *dah* [sudah] macam tua payah *sikit* [sedikit] la.

Melainkan kita minat lama *dah* [sudah] daripada muda lagi kita minat lain. *Tu* [itu] saya kadang-kadang tulisan ustaz-ustaz ada dia belajar khat *dulu* [dahulu] dia kata dia belajar khat dekat sekolah menengah. Pengerusi dia belajar khat tapi dia *tak* [tidak] amal *tak* [tidak] tahu hilang *gitu* [begitu]. Macam guru sastera *jugak* [juga] guru sastera dia *ngajar* [mengajar] bahasa bukan *ngajar* [mengajar] sastera. Untuk tulisan khat, dia *ambik* [ambil] khat dia *tak* [tidak] ngajar khat, dia ngajar agama di pejabat agama ustaz. Jadi hilang *gitu* [begitu] dia tidak praktik. Apa yang dia belajar *tu* [itu] di sekolah kebetulan sekolah *takdok* [tiada] dok [tidak] ngajar. Dia pandai khat, pandai jawi tapi ngajar agama pun kadang budak-budak *takleh* [tidak boleh] baca ada balik tulis rumi, *kat* [dekat] sekolah. *Ni* [ini] sekarang baru *nak* [hendak] jawi balik.

- Aqilah** : **Adakah kelab khat ini mendapat sambutan daripada orang ramai?**
- Tuan Haji : *Tiap* [setiap] kali kita ada buat aktiviti kan, memang ramai orang. Kita *nak* [hendak] ada akitiviti sebab tu kita dalam, boleh dikatakan *dua* [2] bulan sekali adalah, *tiga* [3] bulan sekali, *camtu lah* [seperti itu]. Sepanjang tahun kata ada, kita mesti ada aktiviti, *dua* [2] bulan atau *tiga* [3] bulan sekali kita ada aktiviti macam-macam. Selain pertandingan *ni* [ini], pertandingan mula-mula, sekarang kita buat pertandingan besar, akhir tahun. Yang akhir tahun *ni* [ini], bulan *lapan* [8], *sembilan* [9], kira akhir tahun, semua terlibat. Daripada sekolah rendah daripada *dua* [2] kategori. Darjah *satu* [1] hingga darjah *tiga* [3], kemudian darjah *empat* [4] dengan *enam* [6]. Kemudian, sekolah menengah ada *gak* [juga], tingkatan *satu* [1] tingkatan *tiga* [3], tingkatan *empat* [4] hingga

tingkatan *enam* [6]. Kemudian, yang *STPM* [Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia] *tu* [itu], masuk pusat pengajian tinggi. Ada ketiga-tiganya. Yang dewasa, *buh suku* [asingkan]. Orang terbuka *buh suku* [asingkan], orang luar daripada Terengganu *suku* [asingkan] kita buat. Jadi banyak kategori. Itulah kita- - *Bila* [apabila] kita buat *gitu* [begitu], *ibu bapak* [ibubapa] mari sama teman. Jadi *ibu bapak* [ibubapa] kumpul-kumpul, ramailah orang. Jadi, disamping itu kita *ada* [adakan] pameran. Seni khat kawan-kawan kita dapat cantik-cantik, saya *dok wat* [tidak bawa] balik lah. Khat-khat banyak-banyak ada, saya *buh di jabat blake* [letak di pejabat semuanya]. Kita *tampar tu* [itu], orang *tengok* [lihat], orang melawat pejabat *tu* [itu] cantik, ada orang beli. Orang tempah *tu* [itu] kadang, ada. Yang- - *Ada sorang* [seorang] kawan kita, dia *patutnya* [sepatutnya], dia *nak* [hendak] jual *lima ratus ringgit* [RM500], *tapi* [tetapi] saya *letak* [meletakkan] harga *tujuh ratus* [RM700], ada orang beli. Maknanya kita boleh ke persatuan *gok* [juga].__ ____. Dia *bawak sini* [membawa ke sini], dia *bawak* [membawa]__ __ *tengok* [melihat] macam harga *ye* [dia] tulis *tiga ratus* [RM300], kita pun *mock up* [menipu harga] sampai *empat ratus* [RM400]. Kadang-kadang orang beli. Dapat duit ke persatuan *jugok* [juga]. Dia dapat, kita dapat. Kita boleh pun, dia kata, dulu __ __ seratus ringgit pun *dok laku* [tidak laku]. Betul. Kalau dia jual kat *mana-mana* [dimana-mana] __ __ __ __ persatuan, susun *molek* [baik-baik], memang cantik. *Bila* [apabila] cantik, dia pilihlah. Macam kain, kain jilbab-jilbab kan, kan laku kan, *gitu gok* [begitu juga] (sambil menepuk peha). Kalau *selai dua la* [sehelai atau dua helai] *dok* [tidak] laku, jual merata-rata *gitu* [begitu]. Jual *kat* [di] kedai banyak, *tu kita*

buat tu [sebab itu kita buat begitu]. Sekarang, sebab *tu* [itu] kita *nak* [hendak] adakan kemungkinan suatu masa kita adakan *_khas*. Lain kali, *dok* [tidak] tahu lagi lah bila-bila. *_khas* untuk jualan barang-barang seni khat sahaja. Macam-macam lah kita jual. Tembaga dia, daripada besi, daripada kayu, yang kayu *tak dop jual* [tiada dijual], cuma dalam kertas, kain dia *tu* [itu] dalam bentuk *frame* [bingkai], bentuk *frame* [bingkai] macam *frame* [bingkai] *gitu* [seperti begitu] (sambil menunjukkan ke arah satu bingkai tulisan khat) ada. Ayat Kursi *tu* [itu] (sambil menunjukkan ke arah satu bingkai Surah Kursi) khat lah *tu* [itu]. Orang kita, ahli kita lah yang buat *tu* [itu]. Dia ada *curve* [bentuk] semua, macam-macam ada (sambil menepuk-nepuk peha).

Aqilah : **Apakah kursus atau latihan yang pernah tuan haji hadiri semasa tempoh penglibatan dalam kelab khat?**

Tuan Haji : Bidang khat *ni* [ini], saya *tak* [tidak] banyaklah *_dalam* khat *ni* [ini], cuma kita ada seminarlah, seminar macam tiap-tiap tahun, di *TTI* [Taman Tamadun Islam] ada seminar. Macam seminar dalam bahasa inggeris, seminar *tu* [itu] disampaikan oleh Ismail IZ, International Islamic University Malaya. Khat manifesting the beauty of IT (sambil membaca satu keratan akhbar jawi). *Ni* [ini] seminar-seminar macam *ni* [ini] lah (sambil menunjukkan kertas-kertas di dalam sebuah fail). Kertas-kertas kerja yang saya simpan. Banyak kertas-kertas kerja *ni* [ini]. Seminar- -Bengkel, kita ada bengkel *jugok* [juga]. Kita buatlah sikit-sikit ada bengkel *tu* [itu], begitu *jelah* [sahaja]. Banyakkan, cara seminarlah. Kita banyak melatih orang, kita *_ _* kita ikut *tu* [itu], kita

dapat *tu* [itu], kita bagi *ke* [kepada] ahli-ahli kita. *Bila* [apabila] *dah* [sudah] sampai ke bidang pemeriksaan praktikal, saya suruh orang-orang yang lain buat, macam *ni* [ini] (sambil menunjukkan ke arah satu tempahan). *Ye* [dia] *mintak* [meminta]. Saya boleh buat sikit-sikit, *tapi* [tetapi] *tak* [tidak] cantiklah. Saya cari orang pakarlah, orang yang dapat johan, dia dapat johan di Johor, *gitulah* [begitulah]. Sekejap je (sambil mengajuk cara menulis khat). Saya *_* mari sini tadi, kalau tahu khas *nak* [hendak] mari, saya *_ _ _ _*. Dia *ambik* [mengambil] *STPM* [Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia] tahun *ni* [ini], pelajar di *sekolah bandar* [SMK Dato' Razali Ismail]. Dia *sorang je* [seorang sahaja] kita *train* [bagi latihan], dia rajin *pulak tu* [pula]. Yazid *nama ye* [namanya]. Dia pun, kita *mintak* [meminta] dia *jaga* [menjaga] *office* [pejabat] *tu* [itu]. Dia habis *periksa ni* [peperiksaan STPM], kalau duduk sini, selagi *tak boleh kerja* [tidak memperolehi pekerjaan], selagi *dok masuk* [tidak memasuki] universiti, *duduk situ dulu* [menetap di situ dahulu]. Masuk universiti, *takpe* [tidak mengapa], *gi* [pergi]. Cari orang lain. Ada *dah* [sudah] orang lain, orang lain pun, *tak cantik* [tidak secantik] dia lah. Dia *very smart* [sangat cekap] lah. Saya *gi* [pergi] rumah dia pun, ayah dia kata, adik dia darjah *dua* [2], dia ada *empat* [4] beradik, adik dia nombor *dua* [2] *tu* [itu] pandai sikit tulis, baru darjah *dua* [2]. Saya suruh dia tulis tadi. Dia masuk peraduan *ni* [ini], bulan *lapan* [8] ni masuk, dapat johan kalau masuk, saya katalah. Ayah dia kata masuklah. *Tak mboh* [tidak mahu], malu. Pergilah saya kata. *Dok* [tidak] tahulah dia *nak gi* [hendak pergi] masuk ke *dok* [tidak]. Adik dia, darjah *dua* [2] pandai *dah* [sudah].

Aqilah : **Adakah tuan haji pernah rasa jemu dalam menguruskan kelab khat?**

Tuan Haji : Dalam kelab khat ni, biasa. Saya seronok *pulok* [pula]. Bukan, saya *bila* [apabila] rasa minat, seronok. Kadang malam, malam kelmarin *misalan* [sebagai contoh], saya duduk *dekat office tulah* [di pejabat itu], panggillah *sorang* [seorang] *dua* [2] jawatankuasa, *nak siap hok ni lah* [mahu siapkan yang ini]. Jadi, *dua* [2] orang mari, *ok* [baiklah], kita mari, makan-makan aje *lah* [sahaja]. Pukul *dua* [2] pagi. Pukul *dua* [2], *tiga* [3] pagi baru balik. (sambil menepuk-nepuk peha). *Tu* [itu] ajak buat *ni* [ini] macam kita *nak* [hendak] tadbir gini, kita buatlah. *Tapi* [tetapi] sebenarnya saya *dah* [sudah] biasa *dah* [sudah] kan, saya *dah* [sudah] biasa, dalam bidang kewartawanan daripada *dulu* [dahulu] kan, khat *ni* [ini] baru lagi kan, bidang kewartawanan sejak saya sekolah lagi kan, saya minat. Kemudian, *bila* [apabila] *dah* [sesudah] saya masuk utusan, sebelum masuk kerja utusan melayu dulu, - - - (tuan haji batuk). Sebelum masuk Utusan Melayu *dulu* [dahulu], saya *dah jadi* [sudah menjadi] ahli dalam persatuan-persatuan yang *ada kaitan* [berkaitan] dengan penulisan kan, menjadi jawatan-jawatan kuasa. Kemudian, *bila* [apabila] saya *dah* [sudah] masuk Utusan Melayu, saya dilantik menjadi setiausaha Persatuan Wartawan, kemudian, menjadi timbalan *presiden* Persatuan Wartawan, sampai ke presiden persatuan Wartawan *ni* [ini]. Jadi, dengan itu, kita pun, selain kita bertugas hari-hari, tugas kita di pejabat *tu* [itu], kita *tak kira* [tidak mengira] masa kan. Jadi kita kira, kita seronok. Sama semua sekali, bidang lain saya masuk *tu* [itu], kalau saya minat, saya *tak* [tidak] kisah. Pukul berapa pun, saya kerja *jugak* [juga].

Kalau orang *tak suruh* [tidak menyuruh] kerja pun, saya kerja *jugak* [juga]. Sukarela. *Ni gitu gok* [yang ini pun begitu juga], ini amalan sukarela, *tapi* [tetapi] kita *nak* [hendak] bantu. Kalau kita *tak buat gitu* [tidak buat begitu], budak-budak lain, ahli-ahli kita, jawatankuasa kita, tidak, kurang pergi, kurang *beri* [berikan] tumpuan. *Bila* [apabila] kita, dia *tengok* [melihat] kita berusaha, kita buat begitu, kita sebagai ketua, dia *tengok* [melihat] kita buat, kita bersungguh, dia pun bersungguh lah. (bunyi kenderaan). Itu yang sebenar yang saya *nak* [hendak] tekan ni. Kita bukan kita- - -. Sepatutnya, dalam usia saya *ni* [ini], *patut kene* [seharusnya] berehat *dah* [sudah]. *Tapi* [tetapi] saya *tak* [tidak] suka berehat. Daripada *dulu* [dahulu], tanyalah anak-anak saya pun, dia tahu *belake* [semua tahu], orang kampung saya tahu, saya memang *jalan saje* [sentiasa merantau]. *Tak* [tidak] tahu masa rehat. Kadang-kadang *satu* [1] hari *tu* [itu], daripada pagi, ialah, kerja-kerja, buat *jugok* [juga], novel buatlah. Malam, _ _ _ _ majalah *tu* [itu], majalah politik buat *jugok* [juga]. *Dok kira* [tidak mengira], *PAS* [Parti Islam Semalaysia] pun kita buat, *UMNO* [United Malayas National Organisation] pun kita buat. _ _ _ _ . Kita buat *blake* [semua]. Macam jabatan agama pun, majalah dia *tu* [itu], majalah dewan-dewan negeri ke, _ Dato' Razali *dulu* [dahulu], Fiso, walaupun *dua* [2] bulan sekali, banyaklah kita buat. Kita tolong buat. Kita dapat tampung itu nanti, *tak* [tidak] kisahlah, dapatlah duit *jugak* [juga]. *Tak ada* [tiada] pendapatan yang tetap pun, dapat *jugak* [juga]. Maknanya, tiap _ _ _ , boleh buku, sekali buku, dapatlah duit. *Gitu jelah* [begitu sahaja]. Duit *tu* [itu] kita laburlah. Kita tolong sikit orang-orang yang tersohor *tu* [itu], bolehlah. Derma sana, derma sini.

Aqilah : **Apakah sumbangan tuan haji dalam kelab khat?**

Tuan Haji : Saya cuma banyak bagi idea, kemudian, saya *mintak* [meminta] ahli-ahli kita *ni* [ini]- - -. Saya tiap-tiap hari beri sumbangan, saya sendiri pun bagi sumbangan *jugak* [juga]. Tulislah ala *kadar* [biasa], kemudian, kadang-kadang tulisan *tu* [itu] ada *di repair balik* [diperbaiki semula]. Kawan-kawan baiki *balik* [semula] semua sekali yang *tak kena* [tidak betul], *tak* [tidak] cantik ke, kita buatlah. _ _ _ , kita jual. Kita jual pada, kita buat pameran *dekat* [di] pejabat kita *tu* [itu], *bila* [apabila] orang datang melawat, *situ* [disitu], karnival *Cruise* [pelayaran] lah. Karnival *Cruise start* [pelayaran bermula] daripada Pasar Payang, sampai Syah Bandar, berhenti situ, *diorang* [mereka] naik ke darat. Dia naik *tu* [itu], terus nampak persatuan kita. Kemudian, masuk lah. Ada laku, laku lah. _ _ _ _ . Kita pun *dok ambik* [tidak mengambil] duit. Kita buat *tu* [itu] khusus untuk persatuan. Orang beli *sepuluh ringgit* [RM10] pun, dapat ke persatuan. *Dua puluh ringgit* [RM20] pun dapat ke persatuan. *Tu lah* [itulah] sumbangan kita. Ahli-ahli pun kita *galak* [menggalakkan] begitu. Apa yang tulis, apa yang dia rasa terlintas *nak* [hendak] buat, berkaitan dengan seni khat, apa sahaja, waima dalam bentuk kayu buruk, akar kayu pun, dia tulis sahaja, kita jual. Ada orang beli. *Tak* [tidak] kisah lah, *tulah* [itulah] sumbangan kita. Saya sendiri pun, kadang tolong cari, pergi cari, macam masuk hutan, cari tu, (sambil menunjukkan ke arah alat untuk menulis khat) dapat, sesekali ada pameran, sesekali ada karnival. *Yang ni* [untuk kali ini], *dok gi cari* [tidak pergi mencari] lagi *tu* [itu]. Ingat dalam *dua* [2], *tiga* [3] hari lagi *nak gi carilah tu* [hendak

pergi mencari lah]. Macam kayu-kayu usang. *Gi cari* [pergi mencari] kayu usang dengan_, muat *satu* [1] tu (sambil menunjukkan ke arah satu beg plastik), *buat balik* [bawa pulang], *patoh lah* [patah-patahkan] (sambil membuat gaya cara mematahkan). Patah kecil-kecik, *buat* [mematahkan kecil-kecil]. *Tu* [itu] sumbangan kita, dan kita *mintak* [meminta] supaya ahli-ahli kita *jugak* [juga] memberi sumbangan yang samalah.

Aqilah : **Sudah berapa lamakah tuan haji memegang jawatan sebagai pengerusi kelab khat?**

Tuan Haji : Kelab khat *ni* [ini] sejak saya bersara. Sebelum *tu* [itu], saya menjadi penasihat *je* [sahaja] Kelab Khat Negeri Terengganu. Kemudian, *dah* [sesudah] bersara dalam *enam* [6], *tujuh* [7] tahun *dah* [sudah]. *Masa tu* [pada masa itu], aktiviti kita terhad lah, sebab kita Persatuan Khat Kuala Terengganu, dia didaftarkan atas Persatuan Khat Kuala Terengganu sahaja. Jadi sejak saya *ambik alih tu* [menggambil alih], dalam *dua* [2], *tiga* [3] tahun, baru kita fikirkan *dok jadi* [tidak menjadi]. Kita *kena luaskan* [harus meluaskan] aktiviti-aktiviti *ni* [ini] ke daerah-daerah sebab kita ramai__ khat, ustaz-ustaz di daerah-daerah, *tapi* [tetapi] dia sendiri *tak* [tidak] bersuara. Dia tak *dok* [tiada] aktiviti langsung. Jadi mari sekali-sekali, kita mari mesyuarat agong, kita *pergilah*, siapa sanggup jadi ahli? Dia pun cadang, mana aktiviti *nak* [hendak] buat? *Ok* [baiklah], *start* [bermula] tahun *depan* [hadapan], *tu* [itu] saya kata, kita *nak buat* [mehu mengadakan] aktiviti tiap-tiap daerah. Pertandingan ke, aktiviti *buat* [mengadakan] pameran ke, mungkin kita dapat kerjasama

pejabat agama di daerah-daerah. Sekolah-sekolah pun ada. Sekolah-sekolah yang ada kaitan dengan, yang ada kelas- --. __ __ kelas khat *ni* [ini] ada di sekolah. Sekolah-sekolah memang ada. Saya tanya Cikgu Norleha pun ada. Ada, saya *tak* [tidak] tahu macamana, dimana, sekolah terpilih *je* [sahaja] agaknya. Sekolah-sekolah agama *tu* [itu], sekolah agama yang cambah, mungkin ada *jugak* [juga]. *Tapi* [tetapi] kemungkinan mereka pun ada. Kementerian pendidikan pun, ada *geng-geng dulu tapi diorang bersara dah* [kawan-kawan dahulu, tetapi mereka sudah bersara], *hok* [yang] lama-lama, *junior* [pelajar baru] saya, tanya dia, memang ada rancangan *nak* [hendak] menyediakan kertas peperiksaan seni khat, menjadikan satu subjek pilihan dalam *SPM* [Sijil Pelajaran Malaysia]. *Tapi* [tetapi] sepatutnya *benda ni* [perkara ini] bermula dari awal, macam Jawi. Sekolah rendah, ada Peperiksaan Mata Pelajaran Jawi. Sekolah menengah, *PMR* [Penilaian Menengah Rendah] pun ada jawi. *Tapi* [tetapi] masalahnya, sekarang *ni* [ini], dalam kertas soalan pun, jawi-rumi. Orang jawab ikut rumi. Kita jangan, kita tegaskan bahawa mesti tulis dengan jawi. Jawapan dengan jawi. *Sebab tu* [Sebab itu] kita, Persatuan Wartawan Terengganu *jugak* [juga] akan adakan Pertandingan Mengarang Tulisan Jawi, di Muzium Negeri pada tiga puluh hari bulan sebelas [30.11.13] *ni* [ini]. Saya sebagai president, *baru ni* [baru-baru ini] kena pergi mesyuarat di *PERKAYA* [Pertubuhan Kebajikan Anak Yatim Terengganu] *tiga puluh hari bulan ni* [30hb ini], mesyuarat *sana* [disana], tidur *sana* [disana], kita *nak buat* [hendak mengadakan] rumah __ __, kita *nak* [hendak] cari pengadil, *dah ada dah* [sudah ada] *lecturer* [pensyarah] *UiTM* [Universiti Teknologi Mara]

Dungun. (tuan haji meletakkan fail). Jadi, kita dari kalangan sekolah rendah dan sekolah menengah. *IPT* [Institut Pengajian Tinggi] pun ada. Kita bagi tajuk, dia karang lah. Tajuk pelancongan, pembangunan, dia karang lah. Dia kira secara spontan (sambil menepuk peha). Kalau tidak, mati, *tak dop benda* [tiada apa-apa]. Jadi, *bila* [apabila] kita buat begitu, perpustakaan awam negeri kata baguslah buat, baru bagus. Jadi, bagilah duit sikit, dia pun bagilah. *Ok* [baiklah], makan dia tanggung. Jadi, *bereh lah* [selesai lah]. Makan, semua sekali, dia tanggung *belake* [semua]. Kita Cuma keluar duit sikit-sikit *je* [sahaja]. (sambil menepuk peha). *Tu lah* [itulah] cara dia *nak* [hendak] tolong orang. Kita adalah aktiviti dia, macam-macam. Kalau *dok* [tidak] persatuan *ni* [ini], saya di bawah, terlibat dalam karya *jugak* [juga]. *Under* [bawah] karya, *nak* [hendak] drama. *Pastu* [selepas itu] baca sajak. Drama, Majlis Teater Terengganu terlibat *jugak* [juga] dalam jawatankuasa. Kita boleh buat *blake lah* [semuanya]. (tuan haji ketawa). Semua bidang. Di masjid pun begitu *jugak* [juga]. Mari jadi pengerusi masjid, macam-macam *nak* [hendak] buat *ni* [ini] rancangan. Kemungkinan saya *nak ada* [hendak mengadakan] pertandingan jawi di masjid *kekgi* [nanti]. Panggil *budok* [kanak-kanak], *nak suruh galok budok-budok muda* [hendak menggalakkan remaja], jinakkan jawi dengan sembahyang ke apa ke. *Kena buat* [mesti buat], *pakat* [sepakat] dengan Haji Zul *tu* [itu]. Haji Zul kat *flat* [di Surau Flat Gelung Bilal]. *Tapi* [tetapi] dia kata *dok leh* [tidak boleh] buat *sini* [disini], buat *kat nung* [disana] lah. Buat disini, *dakpe* [tidak mengapa] lah. Mungkin kita adakan pertandingan futsal ke apa, di masjid. Orang *dok* [tidak] buat lagi kan. Boleh buat, futsal. *Dok*

saloh [tidak menjadi masalah], orang muda-muda. *Pada* [daripada] dia *duk main ngate* [main merata-rata tempat], main motosikal, baik dia mari sini. Pakaian kena sopan lah, *tu jelah* [begitu sahaja].

Aqilah : **Apakah cabaran yang terpaksa dilalui oleh tuan haji sebagai pengerusi kelab khat?**

Tuan Haji : Saya *tak dop* [tiada] apa-apa. Cuma saya ni, bila-bila masa *nak* [hendak] mengundur diri sebenarnya. Saya *nak* [hendak] jadi penasihat, lebih senang. *Ni* [ini] banyak, kita *mikir banyak* [banyak berfikir]. Penasihat tak dop ni [tiada]. Penasihat *dok mikir* [tidak berfikir]. Sekarang, penasihat, pengarah *TTI* [Taman Tamadun Islam]. Kemudian, penaung, Dato'_. *Dua* [2] orang *tu jelah* [itu sahaja]. Ada apa-apa, *gi tanya* [pergi bertanya] dia pun, orang khat *ni* [ini] buatlah apa yang patut. Jadi kita *kena fikir* [berfikir]. Jawatan kuasa lain, cakap terus terang, dia *tak nak* [tidak mahu] terlibat banyak. Jadi saya *dok* [tidak] boleh, *bila* [apabila] saya pegang, orang bagi kepercayaan *kat* [kepada] kita, kita *kena buat jugak* [mesti lakukan juga]. Apa kerja pun, kita *create* [cipta] lah *apa benda pun* [apa sahaja]. Kadang-kadang, susah lah. Cabaran *ni* [ini] maknanya, masa mesyuarat kadang-kadang, mesyuarat jawatan kuasa. Jadi jawatan kuasa *empat puluh* [40] orang, separuh mari. *Dah macam mana?* [kesudahannya macam mana]. *Nak kata dok kena* [hendak dikatakan pun tidak boleh], kadang-kadang dia banyak kerja lah, apa lah, macam-macam lah. *Kita nak* [hendak] hidupkan *tu* [itu], beri pendapat, *nak* [hendak] *mintak* [meminta] pendapat *diorang* [mereka], *dah dok mari* [habis tak datang], *dia dok mari* [tidak datang] mesyuarat, susah

gok [juga]. Lantik, lantik lah, pilih-pilih.

Aqilah : **Jadi, bilakah tuan haji akan bersara?**

Tuan Haji : Saya *ni* [ini] *nak* [hendak] bersara bila-bila masa *je* [sahaja], ikut *orang rumah tu* [isteri], jadilah tahun *depan* [hadapan] bersaralah, *dok* [tidak] boleh lah. Saya susah lah *nak kata* [hendak berkata]. Saya boleh matilah saya kalau macam *ni* [ini]. Saya *suka tek buat* [sebab saya suka], saya minat. Anak-anak saya telefon, jadilah *aboh* [ayah], *ni* [ini] ada *mesej* [pesanan ringkas], *satni* [baru sekejap tadi] ada *mesej* [pesanan ringkas], dia suruh berehat lah apa, tadi baru. Dia telefon *tu* [itu], sibuk lagi *mari gi mari* [sibuk berurusan]. (sambil ketawa). Anak yang *lecturer* [pensyarah], kata jadilah kerja *tu* [itu], suruh berehat. (sambil mencari pesanan ringkas anaknya dan berbual kosong pasal whatsapp). *Ok* [baiklah], *tapi* [tetapi] abah kena berehatlah dalam tempoh *dua* [2] minggu, dia suruh berehat. (tuan haji membaca pesanan anaknya sambil menunjukkan telefon bimbitnya). Abah sibuk lagi, nak berehat macam mana? Malam ni mesyuarat, esok pun mesyuarat. Hari ahad *ni* [ini] lagi ada seminar, banyak lah *benda tu* [perkara itu]. (tuan haji bermonolog sendiri).

Aqilah : **Apakah nasihat yang ingin tuan haji sampaikan kepada generasi baru yang ingin menceburi bidang khat?**

Tuan Haji : Sebenarnya, generasi baru *tak dok apa* [tiada apa-apa]. Dia kena belajar jawi *dulu* [dahulu]. Tiap-tiap sekolah, *jabat* [pejabat] pelajaran sendiri kena adakan *satu* [1] korikulum pelajaran jawi. Daripada pelajaran jawi

tu [itu], *tengok* [lihat] yang tulis jawi cantik *tu* [itu], memang dia boleh tulis khat. Kita tahu. Saya sendiri boleh baca kalau orang tulis jawi cantik dengan bentuk yang, seni dia ada nampak kan, kita boleh Nampak bentuk dia ada tulisan itu, lenggang lengguk dia, memang dia, barulah kita- -Biar dia *ni* [ini], guru dia atau ustazah yang mengajar dia pilih, biar dia masuk ke kelas khat yang disediakan. Terutama di Persatuan Khat, ada sedia. Kelas percuma, suruh mahirkan jawi. Kita *dok tahu* [tidak mengetahui], kita *boleh pilihnya* [hanya boleh pilih] masa pertandingan. Dan masa pertandingan *tu* [itu], kita *tengok lah* [lihatlah], ada *dua* [2], *tiga* [3] orang kita *ambik* [ambil]. *Ni* [ini], kita jumpa cikgu dia, *mintak* [meminta] dia hantar ke kelas, kita bayar *belaka* [semua]. Kalau payah_, kita *gi* [pergi], kita boleh sediakan tempat duduk *ke* [kepada] dia, biar dia belajar, masa cuti sekolah ke, atau *weekand* [hujung minggu] ke, kita suruh- -Kalau *takde* [tiada] *transport* [kenderaan] *gi ambik*, kita *gi ambik* [pergi jemput], kalau dekat-dekat lah. Jauh, *kita tak gi ambik* [tidak pergi jemput] lah. Kalau sekitar Kuala Terengganu lah. Sebab *tu* [itu] banyakkan kita latih orang Kuala Terengganu. Jadi mungkin yang saya kata, tahun *depan* [hadapan] kita akan latih *budok-budok* [pelajar] luar daripada Terengganu.

Aqilah : **Selain menjadi pengerusi kelab khat, bolehkah Tuan Haji ceritakan tentang jawatan jawatan lain yang pernah disandang oleh Tuan Haji?**

Tuan Haji : Dalam *NGO*[Badan Bukan Kerajaan] saya *dulu* [dahulu] dalam *NGO* [Badan Bukan Kerajaan] *ni*[ini] banyak boleh katakan_ saya cerita dalam

persatuan belia persatuan belia dulu saya *tak*[tidak] masuk politik sangat masa *tu* [itu] badan politik persatuan belia persatuan belia sendiri saya banyak menjadi setiausaha pengerusi di Rusila, Marang peringkat daerah jadi pengerusi belia *part* [bahagian] b daerah Marang peringkat negeri jadi setiausaha pengasas belia part b *bawak* [bawa] part b daripada Terengganu daripada KL [Kuala Lumpur] ke Terengganu jadi setiausaha *dulu* [dahulu] saya *tak nak*[tidak mahu] jadi pengerusi lah saya suruh orang lain jadi pengerusi kita *nak* [hendak]_ *kalu*[jika] benda *ni ngaji*[ini belajar] kita *tak* [tidak] boleh setiausaha sebenarnya sebab *tu*[itu] saya sekarang pun walau saya presiden persatuan wartawan Terengganu presiden persatuan khat presiden persatuan apa *ni* [ini] apa lagi *ni* [ini] majlis pengarang kemudian mahligai khas setiausaha sebenarnya saya banyak kerja sebagai setiausaha *gak kalu*[juga kalau] setiausaha tahu memang kita suruh buat dia *tak nak*[tidak mahu] *tak* [tidak] boleh pun *nak*[hendak] buat kertas kerja pun dia kata aku *nak*[hendak] buat bantuan kertas kerja pun dia kata semua sekali *ni* [ini] macam persatuan khat *ni*[ini] saya presiden *pahtu* [selepas itu] saya suruh buat kerja kan saya kena buat daftar ros kena masuk sekarang daftar ros kena *online* [atas talian] semua *kantak dop dah ni*[tidak ada sudah ini]__ *online dah* [atas talian sudah]setiausaha *tak* [tidak] pandai khat misalan saya kena buat berat la kerja bahan bahan teruk tapi *takpe* [tidak mengapa] la kita seronok kerja tapi kita ajar ajar ajar hari *ni*[ini] pandai *pahtu* [selepas itu] tukar ganti orang lain *pulak* [pula] dia *tak dop*[tidak ada] dia *tak buh dah*[tidak masuk sudah] ganti orang lain kena ajar orang lain *pulak*[pula] dia *tak* [tidak] boleh buat *jugak* [juga] jadi banyak kemudian saya dalam

bidang teater saya apa *ni*[ini] ahli jawatankuasa majlis teater negeri majlis kebudayaan negeri Terengganu pun jawatankuasa *jugak*[juga] ahli *ni* [ini] veteran utusan *ni* [ini] Dato__ jadi pengerusi kan kelab veteran utusan pusat *ni tak dop*[ini tidak ada] di pusat satu *je* [sahaja] saya wakil pantai timur la__ kita *sorang* [seorang] kemudian setiausaha *ni* [ini] untuk anak anak yatim jadi setiausaha *gak*[juga] setiausaha majlis pengarang sastera master *ni* [ini] setiausaha pun banyak kita buat kerja semua sekali buat kerja *nak* [hendak] dapat bantuan baru *ni mintak*[ini minta] di dewan bahasatak [tidak] tahu kita *mintak* [minta] la duit dapat *sepuluh* [10] ribu bantuan dapat kita buat aktiviti baru jalan la kemudian yang *ni* [ini] pun fungsi pengerusi eksekutif *ni*[ini] pengarang buku cerita banyak lah buat *ni*[ini] masa misalan di persatuan wartawan Malaysia dulu [dahulu] masa di *KL*[Kuala Lumpur] saya terlibat__ pendidikan agama jadi timbalan presiden kemudian di dalam masa yang sama jadi pengerusi presiden persatuan kelab wartawan Terengganu presiden persatuan kelab wartawan Terengganu pengasas kelab wartawan Terengganu *tu*[itu] sekarang wujud lagi lah dan bila lah saya *dah*[sudah] pindah lama *tu* [itu] tinggal saya tubuh persatuan wartawan Terengganu saya *tak* [tidak] mahu jadi *tak nak* [tidak mahu] jadi presiden sebab orang lain jadi presiden *tak* [tidak] jadi lepas *tu*[itu] orang lantik *gak*[juga] jadi *ambik gak*[ambil juga] tugas presiden *nak* [hendak] jalan *kalu*[jika] tidak *takleh*[tidak boleh] jalan *dah*[sudah] dan dalam persatuan persatuan pelajar *dulu*[dahulu] pun lah dekat pengajian tinggi pun ada la masa kita__ sikit *tu*[itu] kadang kadang *payah*[susah] *nak*[hendak] cerita jadi setiausaha kan ada *wak*[yang] suka *tak*[tidak] suka kita keras tegas ada

juga tegasnya kemudian masa ketua penangan pelajar melayu Selangor masa *duk*[tinggal] Selangor *tu*[itu] jadi ketua setiausaha persatuan pelajar pelajar melayu Selangor *pahtu*[selepas itu] jadi ketua penangan gabungan pelajar pelajar melayu Malaysia lah kita banyak la buat pergi ceramah (bunyi kereta) bersama sama Anwar Ibrahim ingat masa saya ceramah di Port Dickson *tu* [itu] sebilik *nga*[dengan] dia dia wakil *ABIM*[Angkatan Belia Islam Malaysia] ceramah kepada persatuan belia belia dan dalam masa kita aktif dalam persatuan *ni*[ini] banyak lah kita pergi hampir seluruh Malaysia la beri ceramah macam macam hal kegiatan motivasi *tu*[itu] kemudian dalam masa kerja *kat*[dekat] utusan *ni*[ini] hanya utusan hantar- hantar la kursus kewartawanan di maktab perguruan macam boleh kata la maktab aliran sains di Kuantan di _ _ _ _ _ dan seminar seminar yang *tu*[itu] banyak saya hadir lah wakil utusan pergi ceramah lebih kurang jadi sebab *tu*[itu] kita ramai kenal kenalan daripada (sambil menepuk paha) kementerian apa kita suka kenal kenal la kita politik *tu*[itu] kita *tak* [tidak]kan campur kita campur *belaka* [semua] orang PAS [Parti Islam Semenanjung] baik *belaka*[semua] *tak de*[tidak ada] hal *tu*[itu] hak peribadi kita kita sendiri lah orang takkan kadang kadang orang kata kita *buyers*[penting diri sendiri] saya asal orang Rusila *lagu tu* [macam itu] orang kita *tak*[tidak] kisah la kita buat kerja kita kita baik *belakangan*[semua dengan] orang orang Mat Said menteri besar *gape*[apa] (sambil ketawa) *takpe*[tidak mengapa] la *nga*[dengan] Nik Aziz pun masa *duk*[tinggal] Kelantan dulu masa saya bertugas sini saya *duk* [tinggal] Kelantan lama masa konfrantasi masa *tu*[itu] benda *ni*[ini] masa peralihan Dato Syah Lutfi Mat Nasir Dato Asri

saya banyak main peranan masa *tu*[itu] sebab masa dia panggil masa *tu*[itu] darurat darurat kan Kelantan banyak *tak dop*[tidak ada] menteri besar kerajaan *tu* [itu] banyak la kita tolong orang kampung sana tolong angkat buluh di kedai buluh kan Kuala Besar [Terengganu]*tu*[itu] Kuala Besar tolong orang kampung nelayan dapat bot ke masa *tu*[itu] mudah dapat kerajaan negeri di bank pertanian tolong orang *ni*[ini] kita paut sama *nga*[dengan] dia main main sama *nga*[dengan] dia seronok lah (sambil menepuk paha) banyak cerita cerita yang menarik la (sambil ketawa) cerita kita bantu bantu orang *tak*[tidak] mahu cerita banyak la kita tolong orang susah *tu takpe*[tidak mengapa] la *tu* [itu] lain kita macam kita saya sendiri maknanya pengalaman pergi belajar di di di Filipina luar negeri kan di Jerman di Qatar ke lawatan masa *tu*[itu] banyak lah kursus kewartawanan di— apa dia kursus kewartawanan di Asia Asia Tenggara di Asia *dah*[sudah] banyak *dah*[sudah] kita lawat lawat lawatan sambil belajar selain ikut ikut menteri menteri di pusat ke banyak kita simpan la benda *tu*[itu] kan memang kita jalan *saja*[sahaja] la banyak duduk di kadang kadang sampai *dua* [2] minggu duduk di luar negara *dah puah*[sudah bosan] juga la tinggal keluarga *tak*[tidak] kisah keluarga faham tugas kita pun semua anak beranak saya baik adik beradik saya ke ibu bapa saya *dulu*[dahulu] pun dia *tak*[tidak] kisah dia tahu kita minat *gitu tak*[begitu tidak] kisah lah sebab sekarang pun suami isteri tahu dia *tak* [tidak] kisah kita balik masa mana pun dia setia *takde*[tidak ada] masalah la gurau gurau *ngan*[dengan] orang pun *tak dop*[tidak ada] masalah kawan kawan ramai mari dia suka lah kawan *ni*[ini] macam macam dia cerita lah dan *pahtu*[selepas itu] kita hobi kita

melawat *gak tu*[juga itu] saya cerita pergi New Australia New Zealand balik *pahtu*[selepas itu] akhir tahun pergi ke bukan Melbourne *saja*[sahaja] pergi Glucos pun *dua* [2] *tiga* [3] kali *dah*[sudah] pergi jalan *pahtu*[selepas itu] kebetulan saya menantu saya kerja dekat Air Asia kan dapat tiket murah la *kohor acap*[semakin kerap] pergi Air Asia dapat murah tiket dalam misalan saya pergi ke Gluko baru *ni*[ini] *tiga ratus*[RM300] ringgit pergi balik *sorang*[seorang] tidak kena *dua ribu*[RM2000] *tu*[itu] beza *different tiga ratus*[RM300] ringgit saya pergi lah (sambil menepuk paha) sebab dia benar tengah *father*[bapa] meninggal kan menantu dia masuk nama saya dapat la peluang senang la ada peluang *dulu*[dahulu] kita belanja sendiri belanja *gitu*[begitu] la *ni*[ini] lagi senang *ni*[ini] menantu saya ada di mekah dia buat di Jeddah dia boleh buat haji dia kerja *enam* [6] bulan di Jeddah dia *gitu*[begitu] la di_ macam macam *se*[satu] tempat mana mana *tugak*[itu juga] dia telefon la abah *nak*[mahu] mari *ni*[ini] mari la dapat tiket murah (sambil menepuk paha) *tu*[itu] la senang jalan jalan pun kalau *tak doptak dop*[tidak ada] anak anak_ _ _ *nak gi*[hendak pergi] (sambil ketawa) tahu la ambil peluang mengarang lah_.

Aqilah : **Apakah harapan Tuan Haji terhadap kelab khat di masa akan datang?**

Tuan Haji : Saya harap persatuan kelab khat *ni*[ini] akan jadi persatuan yang dibanggakan lah persatuan yang boleh menarik minat orang ramai khususnya pelajar pelajar daripada segenap lapisan dari sekolah rendah sekolah menengah pusat pengajian tinggi di sanjung tulisan khat *ni*[ini]

bila tubuhkan gerakan apa *ni*[ini] kerajaan negeri buat khususnya di Terengganu adakan institut kaligrafi adakan kuzar kuzar ada perjanjian dengan kuzar ada buat dia akan naik taraf *tu*[itu] fakulti jadikan fakulti khat khat fakulti khat lah dari segi diploma *dah*[sudah] buat *dah*[sudah] kemudian akan jadi pusat pengajian tinggi kemudian bila dari kuala berang dari pusat pusat jawi seluruh dunia dengan muzium negeri juga bekerjasama kita harap semua *ni*[ini] baik baik dalam tulisan jawi tulisan khat *ni*[ini] akan jadi jadi tumpuan seluruh masyarakat di khususnya di Terengganu *tu*[itu] harapan saya mungkin mungkin benda *ni*[ini] langsung *nak*[mahu] capai dalam masa *tak*[tidak] boleh memang benda *ni* *ni*[ini] pun *dah*[sudah] lama *dah*[sudah] sebab *tu*[itu] dari peringkat peringkat nampaknya ada peningkatan daripada awal saya *ambik* *dah*[ambil sudah] jadi fungsi *ni*[ini] ada peningkatan sejak dulu dulu malap memang malap *tak*[tidak] ada orang *nak* *ambik*[hendak ambil] kisah dulu saya ambil alih saya serius sikit baru lah jawatankuasa *tak* [tidak] ramai lah *enam*[6] *tujuh*[7] orang jawatankuasa ada bersama saya saya *nak* [hendak] buat ikut jika benar saya ikut jadi senang lah cuma yang lain lain *tu*[itu] akan ikut dari belakang lah sebab *tu*[itu] kita buat aktiviti *ni*[ini] kita bagi kerja kita bagi tugas dia *hok* *ni*[yang ini] tugas *ni*[ini] tugas *ni*[ini] kita bagi *belaka*[semua] jadi bila kita beri tugas baru dia rasa dia *tu*[itu] penting selama *ni*[ini] dia buat kerja macam buat pun macam *tak*[tidak] dengar dua tiga orang buat kerja *ni* *dop*[ini tidak] maka tugas *ni*[ini] makan meja tukang penyambut tetamu sekira beri tugas baru kita beri tugas *ni*[ini] jangan pergi lah itu cara *tu*[itu] dan ahli ahli *pulak* [pula] selama *ni*[ini] diam *je*[sahaja] dia *tak* *dang* *ambik*[tidak

sempat ambil] kita beri lah ahli pun kita panggil *gak* [juga] ahli yang nampak minat sikit kita panggil suruh duduk jadi pelayan jadi apa ke tolong susun barang barang di pejabat *wak*[buat] pameran jaga pameran jadi ada jadi baru la jadi bersatu *taklah sorang*[tidaklah seorang] *dua*[2] *je*[sahaja] macam *dulu*[dahulu] mungkin *sorang je*[seorang sahaja] buat kerja saya dengar cerita *dulu*[dahulu] ada bendahari *sorang*[seorang] bendahari *tu*[itu] dia jadi jawatankuasa biasa *ni*[ini] saya latih *gak*[juga] dia pertandingan dia kalah saya tahu dia rajin dia dengan dengan yang dipertua *dulu*[dahulu] sakit sakit buah pinggang kan dia *dua*[2] *tiga*[3] orang *je*[sahaja] buat kerja saya ingat *dua*[2] *tiga*[3] orang *pah*[lepas] saya buat pertandingan pun *dua*[2] *tiga*[3] orang *je*[sahaja] jadi dia *tak*[tidak] libatkan semua ujian *belaka*[semua] ahli ahli sebagai ahli siapa *nak*[hendak] begitu *tak*[tidak] boleh la kita dalam persatuan *ni*[ini] bekerjasama kadang kadang kita sebenar dalam persatuan *ni*[ini] cakap terus terang kalau *takde*[tidak ada] duit _ persatuan kita *kena* _ _ [harus] duit duit kalau saya sayang duit *tak*[tidak] boleh lah (sambil menepuk paha) habiskan duit ada duit belanja lah kebanyakan kadang kadang jadi pengerusi kampung alam dia *tak nak*[tidak mahu] keluar duit *tak nak*[tidak mahu] pegang duit kita mesti berkorban lah tenaga masa kewangan berkorban habis *tu*[itu] kadang kadang duit habis saja saja pos surat apa semua memang saya sendiri bukan *takleh*[tidak boleh]_ benda benda *gitu* [begitu]*gak*[juga] pos ke apa ke (sambil ketawa) apa lagi.

Aqilah : Jadi saya rasa setakat ini sahaja sesi temubual kita kami ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada Tuan Haji kerana sudi memberikan kerjasama dan meluangkan masa untuk ditemubual sebagai

tokoh untuk sejarah lisan.

Tuan Haji : Ribuan terima kasih.

Tamat Bahagian B

LOG WAWANCARA

MASA	PERKARA YANG DIBINCANGKAN	NAMA/TEMPAT YANG DIRUJUK
00.44	Latar belakang pekerjaan tokoh	1) Pulau Redang 2) Merchang 3) Kuala Lumpur
00.47	Pengalaman pahit dan manis tokoh semasa berkerja	1) Cikgu Rahman
00.49	Buku yang pernah dibaca oleh tokoh	1) Batu Bersurat 2) Lagenda Lubuk Mandi
00.50	Dorongan kepada tokoh untuk menceburi bidang pekerjaan	1) Kuala Ibai 2) Marang
00.53	Sumbangan tokoh semasa bekerja wartawan	1) Terengganu 2) Kuala Lumpur
00.55	Pekerjaan tokoh sebagai wartawan	1) Kelantan 2) Pantai Timur 3) Pahang 4) Pengkalan Chepa
01.04	Negara yang pernah dilawati dan paling disukai tokoh	1) Qatar 2) Jerman 3) Filipina 4) New Zealand 5) Australia 6) Universiti Yundin 7) Jepun 8) Mohamad 9) Hong Kong 10) Bandung 11) Padang
01.08	Anugerah yang pernah diterima oleh tokoh	1) Tokoh wartawan Terengganu 2) Sekolah Sri Malek 3) Sekolah Sungai Busu 4) MRSM Pulau Pinang

		<ul style="list-style-type: none"> 5) Sekolah Kuala Pin 6) Tasik Kenyir
01.14	Cabaran tokoh semasa menjadi wartawan	<ul style="list-style-type: none"> 1) Sungai Padi Thailand 2) Rashid Mohidin
01.25	Pandangan tokoh terhadap bidang wartawan	<ul style="list-style-type: none"> 1) Sinar harian 2) Utusan 3) Kota Bharu 4) Pengkalan Kubor 5) Kuala Lumpur
01.34	Ceramah yang dihadiri bersama mantan menteri besar	<ul style="list-style-type: none"> 1) Dato Najib Johan
01:36	Buku-buku yang dikarang oleh tokoh	<ul style="list-style-type: none"> 1) Jejak Razali Giliran Pendidik 2) Lagenda Batu Bersurat 3) Tragedi Lubuk Mandi 4) Mengejar Bayang-Bayang 5) Suara Dari Bilik Mayat 6) Seniman Sejarah dan Sejarah Teater
01:43	Promosi buku-buku tokoh	<ul style="list-style-type: none"> 1) Lapangan Terbang Kuala Terengganu
01:45	Tempat buku-buku dicetak serta diterbitkan	<ul style="list-style-type: none"> 1) MEH Media Publication 2) WK Publishing 3) Dewan Bahasa Pustaka 4) Fajar Bakti 5) MAS Sendirian Berhad 6) Tulip Publication
01:55	Jawatan yang dipegang sebelum menjadi pengerusi Kelab Khat Negeri Terengganu	<ul style="list-style-type: none"> 1) Setiausaha Persatuan Pencinta Tulisan

		<ul style="list-style-type: none"> 2) Presiden Persatuan Wartawan Terengganu 3) Presiden Persatuan Karya 4) Kelab Veteran Kuala Lumpur 5) Majlis Teater Terengganu 6) Majlis Pengarang dan Sastera Terengganu
02:00	Pertandingan khat	<ul style="list-style-type: none"> 1) Perpustakaan Awam Terengganu 2) Muzium Terengganu 3) Taman Tamadun Islam
02:01	Kursus kewartawanan	<ul style="list-style-type: none"> 1) Dungun 2) Besut
02:06	Keistimewaan kelab khat	<ul style="list-style-type: none"> 1) Lembaga Muzium Terengganu 2) Pejabat Pelajaran 3) Jabatan Hal Ehwal Agama Terengganu
02:11	Sumbangan kelab khat	<ul style="list-style-type: none"> 1) Universiti Sultan Zainal Abidin 2) Kolej Ugama Sultan Zainal Abidin 3) Universiti Teknologi Mara, Shah Alam 4) Profesor Rohana
02:15	Ahli kelab khat	<ul style="list-style-type: none"> 1) Yazid

02:20	Peralatan yang digunakan	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pen resang 2) Dakwat 3) Hutan Tasik Kenyir
02:22	Karnival khat kebangsaan	<ol style="list-style-type: none"> 1) Taman Tamadun Islam 2) Anam Syeikh Othman dari Syria 3) Doktor Halid Adam dari Istanbul
02:34	Negeri yang mempunyai kelab khat selain negeri Terengganu	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kelantan
02:38	Cara untuk orang ramai mendapatkan maklumat tentang kelab khat	<ol style="list-style-type: none"> 1) Facebook persatuan seni khat Terengganu
03.03	Jawatan lain yang pernah disandang oleh tokoh	<ol style="list-style-type: none"> 1) Setiausaha pengerusi di Rusila 2) Pengerusi belia di Marang 3) Presiden kelab khat Terengganu 4) Presiden persatuan kelab wartawan Terengganu 5) Ketua penangan pelajar melayu Selangor
03.09	Pengalaman semasa tokoh bertugas di Kelantan	<ol style="list-style-type: none"> 1) Dato Syah Lutfi Mat Nasir 2) Dato Asri 3) Kedai buluh Kuala Besar

INDEX

A

ABIM, 100
album, 11
alif, 68
anugerah, 28, 38, 50, 80
Ayah Pin, 60

B

bahasa, 3, 16, 19, 30, 32, 42, 46, 73, 85, 88
bahasa inggeris, 16, 19, 42, 88
Balai raya, 12
basikal, 8
berperang, 3
bersara, 3, 11, 14, 32, 35, 37, 52, 59, 63, 93, 97
biro, 21, 28, 30, 34, 63
Brunei, 73

C

canselor, 71
cantik, 11, 36, 39, 68, 70, 73, 79, 87, 89, 92, 98
cikgu, 3, 7, 10, 16, 17, 19, 24, 25, 28, 39, 46, 98

D

derma, 77, 91
diari, 60

E

editor, 1, 26, 32, 34, 55
elaun, 73
email, 6, 63
emas, 32, 42, 60

F

fiqah, 57

G

geruda, 54

I

ikhtiad, 80
iklan, 84
Impiana, 52, 57, 59
IPT, 17, 94
Istanbul, 70, 73, 79, 111

J

jawatankuasa, 13, 21, 28, 63, 71, 73, 84, 90, 94, 100, 105

K

karnival, 73, 92
kewartawanan, 1, 3, 7, 17, 28, 29, 31, 38, 46, 47, 50, 63, 80, 90, 100, 111
khat, 1, 62, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 77, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 92, 93, 96, 98, 99, 100, 104, 110, 111, 112
Kuala Lumpur, 1, 8, 13, 15, 21, 24, 26, 28, 34, 38, 44, 48, 62, 99, 108, 109, 110
kulit, 79
kursus, 35, 63, 67, 72, 85, 88, 100
KUSZA, 72

L

laris, 54
lembaga peperiksaan, 1, 19, 26, 28

M

majalah, 1, 3, 8, 32, 50, 55, 57, 63, 91
manuskrip, 69
mata pelajaran, 16, 67
melayu, 1, 16, 19, 28, 30, 32, 34, 42, 48, 60, 69, 90, 100, 112
mesyuarat, 22, 60, 63, 72, 77, 94, 96, 97
musabaqah, 69
muzikal, 80

N

nasah, 82
NGO, 81, 99

P

pameran, 80, 85, 87, 93, 94, 105
pekeranian, 23
penaung, 78, 96
pendekar, 17
pendidikan, 1, 5, 10, 28, 30, 52, 59, 67, 69, 71, 80, 94, 100
pengarang, 1, 3, 26, 31, 32, 34, 42, 52, 55, 62, 100
pengerusi, 1, 3, 12, 20, 21, 38, 62, 93, 94, 96, 99, 105, 110, 112
penulis, 3, 19, 32, 57, 62

perlembagaan, 77
persatuan, 3, 12, 16, 20, 28, 38, 59, 62, 71, 73, 77, 79,
81, 82, 84, 87, 91, 92, 94, 99, 104, 112
persatuan budaya, 3
premis, 84
presiden, 28, 50, 63, 91, 100
publication, 32
Pulau Redang, 20, 23, 108

R

rencana, 3, 19, 25, 38, 57, 60
resang, 73, 111
rumi, 68, 85, 94

S

saguhati, 63, 73
Samudera, 55, 57
sastera, 3, 16, 32, 55, 85, 100
sejarah, 1, 19, 22, 26, 32, 38, 52, 57, 60, 106
sekolah, 1, 3, 8, 13, 14, 15, 17, 20, 21, 23, 26, 27, 28,
38, 44, 46, 47, 50, 52, 54, 57, 60, 62, 67, 71, 73, 77,
82, 84, 85, 86, 89, 90, 94, 98, 104
Serindik, 57
SMC, 8
sultan, 3, 15

T

tahfiz, 73
tasawuf, 57
Tasik Kenyir, 39, 55, 73, 109, 111
tauhid, 57
tawaran, 12, 19, 23, 35
terang, 6, 8, 11, 16, 17, 20, 42, 44, 46, 48, 96, 105
Terengganu, 1, 5, 13, 15, 23, 26, 28, 30, 38, 44, 50, 52,
55, 57, 59, 62, 69, 72, 77, 80, 81, 82, 84, 87, 93, 98,
99, 105, 108, 109, 110, 111, 112
Thailand, 40, 54, 70, 109
tokoh, 1, 7, 13, 38, 57, 73, 80, 106, 108, 109, 112
Tulip, 57, 110
tuluh, 82
tusyen, 14

U

umrah, 3, 36
UnisZA, 71
Universiti, 1, 5, 17, 36, 46, 59, 71, 94, 111
utusan, 1, 6, 8, 10, 30, 32, 34, 46, 47, 50, 52, 55, 90,
100

W

wartawan, 1, 3, 7, 25, 28, 29, 32, 34, 35, 38, 40, 42, 45,
47, 50, 51, 60, 100, 108, 109, 112

Senarai Soalan

LATAR BELAKANG

1. Apakah nama sebenar tuan haji?
2. Apakah nama panggilan tuan haji?
3. Tahun bilakah tuan haji pergi ke mekah?
4. Dengan siapakah tuan haji pergi ke mekah?
5. Berapa kalikah tuan haji pergi ke mekah?
6. Berapakah umur tuan haji sekarang?
7. Apakah hobi tuan haji?
8. Apakah makanan kegemaran tuan haji?
9. Apakah minuman kegemaran tuan haji?
10. Apakah warna kegemaran tuan haji?
11. Apakah lagu kegemaran tuan haji?
12. Siapakah idola tuan haji dari kecil hingga sekarang?
13. Bilakah tuan haji dilahirkan?
14. Di manakah tuan haji dilahirkan?
15. Apakah nama bapa & ibu tuan haji?
16. Berapakah bilangan adik-beradik tuan haji?
17. Tuan haji ada berapa orang adik beradik perempuan?
18. Tuan haji ada berapa orang adik beradik lelaki?
19. Adakah semua adik-beradik tuan haji sudah berkeluarga?
20. Tuan haji anak ke berapa dalam keluarga?
21. Di manakah adik-beradik tuan haji sekarang?
22. Apakah pekerjaan adik-beradik tuan haji?
23. Bolehkah tuan haji ceritakan sedikit tentang zaman kanak-kanak tuan haji?
24. Bilakah tuan haji berkahwin?
25. Apakah nama arwah isteri tuan haji?
26. Jika tuan haji tidak kisah, bolehkah kami bertanya tentang arwah isteri tuan haji?
27. Bagaimanakah tuan haji mula berkenalan dengan arwah isteri tuan haji?
28. Dimanakah tempat kali pertama tuan haji bertemu dengan arwah isteri?
29. Bilakah arwah isteri tuan haji meninggal?
30. Apakah pekerjaan arwah isteri tuan haji?

Senarai Soalan

31. Adakah tuan haji sudah berkahwin lain?
32. Apakah nama isteri tuan haji yang sekarang?
33. Berapakah umur isteri tuan haji yang sekarang?
34. Apakah pekerjaan isteri tuan haji yang sekarang?
35. Berapakah bilangan anak tuan haji?
36. Berapakah bilangan anak lelaki & perempuan?
37. Apakah status anak-anak tuan haji?
38. Apakah taraf pendidikan anak-anak tuan haji?
39. Adakah anak-anak tuan haji sudah berkahwin?
40. Adakah tuan haji sudah ada cucu?
41. Berapa orangkah cucu tuan haji?
42. Berapa orangkah cucu lelaki tuan haji?
43. Berapa orangkah cucu perempuan tuan haji?
44. Bagaimana pula dengan cicit?
45. Pada umur berapakah tuan haji mula bersekolah?
46. Dimanakah tuan haji mula bersekolah?
47. Dimanakah sekolah menengah tuan haji?
48. Semasa belajar, apakah matapelajaran yang paling tuan haji minati?
49. Dimanakah tuan haji menyambung pelajaran selepas sekolah menengah?
50. Apakah jawatan yang pernah disandang oleh tuan haji semasa di sekolah?
51. Apakah jawatan yang pernah disandang oleh tuan haji semasa di IPT?
52. Apakah kursus yang diambil semasa menuntut di IPT?
53. Berapa tahunkah tuan haji menuntut di IPT?
54. Apakah kenangan manis tuan haji semasa bergelar pelajar?
55. Apakah kenangan pahit tuan haji semasa bergelar pelajar?
56. Siapakah yang memberi dorongan kepada tuan haji semasa belajar?
57. Apakah cita-cita tuan haji semasa bergelar pelajar?
58. Apakah prinsip hidup tuan haji?
59. Apakah impian tuan haji?
60. Adakah kesemua impian tuan haji sudah tercapai?
61. Apakah impian tuan haji yang belum tercapai?

Senarai Soalan

Kerjaya -----

62. Apakah bidang pekerjaan pertama tuan haji selepas tamat belajar?
63. Di manakah tempat pertama tuan haji mula bekerja? *
64. Apakah jawatan yang disandang ketika itu?
65. Pada tahun bilakah tuan haji mula bekerja?
66. Berapakah gaji yang diperolehi tuan haji ketika itu?
67. Bagaimanakah tuan haji boleh terlibat dalam pekerjaan ini?
68. Siapakah yang banyak memberi dorongan kepada tuan haji untuk bekerja?
69. Apakah kenangan manis semasa bekerja?
70. Apakah kenangan pahit semasa bekerja?
71. Berapakah tempoh pekerjaan pertama tuan haji?
72. Apakah sebab tuan haji berhenti?
73. Apakah pencapaian tuan haji ketika itu?
74. Apakah sumbangan tuan haji sepanjang bekerja di sana?
75. Adakah tuan haji pernah menerima pengiktirafan semasa bekerja?
76. Bolehkan tuan haji nyatakan pengiktirafan yang pernah tuan haji terima?
77. Biasanya, pengiktirafan yang tuan haji dapat itu, dalam bentuk sijil atau piala?
78. Apakah pekerjaan tuan haji seterusnya?
79. Adakah tuan haji pernah terfikir untuk terlibat dalam bidangewartawanan?
80. Berapakah umur tuan haji ketika menjadi wartawan?
81. Bagaimanakah tuan haji boleh terlibat dalam bidangewartawanan?
82. Apakah jawatan yang dipegang oleh tuan haji semasa bergelar wartawan?
83. Apakah jawatan tertinggi yang pernah tuan haji sandang semasa bergelar wartawan?
84. Di negeri manakah tuan haji mula bekerja sebagai wartawan?
85. Apakah peranan tuan haji sebagai wartawan?
86. Adakah tuan haji pernah ke luar negara semasa menjadi wartawan?
87. Apakah kenangan manis tuan haji semasa menjadi wartawan?
88. Apakah kenangan pahit tuan haji semasa menjadi wartawan?
89. Apakah anugerah yang pernah diterima oleh tuan haji sepanjang menjadi wartawan?
90. Apakah cabaran yang pernah dilalui oleh tuan haji semasa menjadi wartawan?
91. Bagaimanakah tuan haji menghadapi cabaran tersebut?

Senarai Soalan

92. Selain bahasa melayu, bahasa apa lagi yang boleh tuan haji bertutur sekarang?
93. Bagaimanakah tuan haji membahagikan masa antara kerja dan keluarga?
94. Bagaimanakah hubungan tuan haji dengan anak-anak?
95. Dalam setahun, berapa kalikah tuan haji bertugas di luar negeri?
96. Apakah penerimaan anak-anak terhadap penglibatan tuan haji dalam bidang kewartawanan?
97. Adakah tuan haji menggalakkan anak-anak untuk menceburi bidang kewartawanan?
98. Adakah anak-anak tuan haji meminati bidang kewartawanan?
99. Apakah pandangan tuan haji terhadap bidang kewartawanan?
100. Adakah tuan haji pernah ditemuramah oleh pelajar berkaitan bidang kewartawanan?
101. Berapa lamakah tuan haji bekerja sebagai wartawan?
102. Apakah sebab tuan haji berhenti bekerja?
103. Tuan haji telah mengarang pelbagai jenis buku. Di antara buku-buku yang tuan haji karang itu, buku yang manakah paling mendapat sambutan?
104. Apakah tajuk buku yang pertama dikarang oleh tuan haji?
105. Pada tahun berapakah buku tersebut mula diterbitkan?
106. Bagaimanakah cara tuan haji mempromosikan buku-buku tersebut?
107. Dimanakah buku-buku hasil karya tuan haji dicetak dan diterbitkan?
108. Berapakah jumlah naskhah buku yang telah dihasilkan oleh tuan haji?
109. Kebiasaannya, apakah yang difokuskan tuan haji dalam mengarang sesebuah buku?
110. Pernahkan tuan haji mengarang tentang kehidupan tuan haji sendiri?
111. Pada tahun berapakah tuan haji mula menceburi diri dalam kelab khat negeri Terengganu?
112. Mengapakah tuan haji memilih pekerjaan ini?
113. Adakah tuan haji minat menulis khat?
114. Bagaimanakah tuan haji boleh terlibat dalam bidang ini?
115. Adakah tuan haji pernah belajar tulisan khat?
116. Pada usia berapakah tuan haji mula belajar tulisan khat?
117. Dimanakah tempat tuan haji mula belajar tulisan khat tersebut?
118. Siapakah yang banyak memberi dorongan kepada tuan haji untuk belajar tulisan khat?
119. Apakah cabaran semasa belajar tulisan khat?

Senarai Soalan

120. Apakah keistimewaan kelab khat?
121. Apakah fungsi kelab khat?
122. Apakah sumbangan kelab khat kpd bidang pendidikan?
123. Apakah jawatan pertama tuan haji dalam kelab khat ini?
124. Apakah peranan tuan haji semasa memegang jawatan tersebut?
125. Apakah jawatan tuan haji seterusnya dalam kelab khat?
126. Berapa ramaiakah ahli kelab khat?
127. Adakah kelab khat ini menetapkan sebarang syarat untuk mendaftar sebagai ahli kelab ini?
128. Bolehkah tuan haji nyatakan syarat-syarat untuk menjadi ahli kelab khat ini?
129. Bagaimana pula dengan yuran pendaftaran kelab ini?
130. Apakah pencapaian terbaik yang telah dicapai oleh kelab khat ini?
131. Berapakah kelab khat yang ada di Terengganu?
132. Selain di Terengganu, di negeri manakah lagi terdapat kelab khat?
133. Apakah aktiviti kelab khat?
134. Apakah kemudahan yang disediakan kepada ahli kelab khat?
135. Bagaimanakah cara untuk orang ramai mendapatkan maklumat tentang kelab khat ini?
136. Adakah melalui surat khabar ataupun secara atas talian?
137. Adakah kelab khat ini pernah membuat pameran tulisan khat?
138. Selain pameran, apakah aktiviti lain yang dijalankan oleh kelab khat bagi menarik minat orang ramai?
139. Kelab ini terhad kepada berapa orang ahli?
140. Adakah kelab khat ini fokus kepada ahlinya sahaja ataupun kelab ini ada menyediakan kursus di sekolah-sekolah untuk pelajar?
141. Berapa orangkah kakitangan kelab khat ini?
142. Adakah kelab khat ini mendapat sambutan daripada orang ramai?
143. Apakah kursus atau latihan yang pernah tuan haji hadiri semasa tempoh penglibatan dalam kelab khat?
144. Adakah tuan haji pernah rasa jemu dalam menguruskan kelab khat?
145. Apakah sumbangan tuan haji dalam kelab khat ini?
146. Berapa lamakah tuan haji memegang jawatan sebagai pengerusi kelab khat ini?

Senarai Soalan

- 147.Bolehkah tuan haji ceritakan pengalaman tuan haji sepanjang terlibat dalam kelab ini?
- 148.Apakah cabaran yang terpaksa dilalui oleh tuan haji sebagai pengerusi kelab khat ini?
- 149.Jadi, bilakah tuan haji akan bersara?
- 150.Apakah perancangan tuan haji selepas bersara?
- 151.Apakah nasihat yang ingin tuan haji sampaikan kepada generasi baru yang ingin menceburi bidang khat?
- 152.Apakah harapan tuan haji terhadap kelab khat ini di masa akan datang?
- 153.Selain menjadi pengerusi kelab khat, bolehkah tuan haji ceritakan tentang jawatan-jawatan lain yang pernah disandang oleh tuan haji?
- 154.Jadi, setakat ini sahaja sesi temubual kita. Kami ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada tuan haji kerana sudi memberi kerjasama dan meluangkan masa untuk ditemubual sebagai tokoh untuk sejarah lisan.

Nur Aqilah binti Rahmad

25 Oktober 2013

Melalui,

Puan Nor Kamariah Bt Chik,
Pensyarah,
Fakulti Pengurusan Maklumat, Kampus Machang Kelantan,
Universiti Teknologi Mara,
Bukit Ilmu, 18500 Machang,
Kelantan.

Kepada:

Tuan Haji Mohamed bin Jusoh

Puan,

MEMOHON KEBENARAN MENEMURAMAH

Sukacitanya perkara diatas dirujuk.

2. Ada dimaklumkan bahawa saya adalah pelajar dari Fakulti Pengurusan Maklumat ingin menemuramah tuan bagi memenuhi keperluan kursus Pendokumentasian Sejarah Lisan. Melalui pengajian awal, saya mendapati bahawa tuan mempunyai banyak pengalaman dalam bidang kewartawanan dan seni khat.

3. Saya berharap dengan temuramah ini, dapatlah saya dan pihak fakulti mengetahui dengan lebih mendalam lagi tentang latar belakang tuan dan peristiwa-peristiwa pahit serta pengalaman-pengalaman yang tuan lalui sepanjang menceburi bidang kewartawanan dan seni khat. Diatas penglibatan dan pengalaman tuan itulah yang membuatkan saya memilih untuk menemuramah tuan.

4. Segala keprihatinan dan kerjasama dari pihak tuan amat dihargai dan didahului dengan ucapan terima kasih.

Sekin terima kasih.

Yang Benar

.....
(Nur Aqilah binti Rahmad)

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA

Machang, Kelantan

PERJANJIAN MENGENAI SEJARAH LISAN

Syarat-syarat mengenai wawancara yang telah diadakan antara Universiti Teknologi MARA dengan TUAN HAJI MOHAMED BIN JUSOH

Pada 25 OKTOBER 2013

1. Pita rakaman hasil wawancara yang tersebut di atas adalah diserahkan kepada Universiti Teknologi MARA untuk disimpan buat selama-lamanya.
2. Pihak Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA akan mengambil apa-apa tindakan yang difikirkan perlu untuk memelihara pita rakaman ini.
3. Pihak Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA boleh membuat transkrip pita rakaman dan transkrip-transkrip ini perlu/tidak perlu disemak oleh pengkisah (interviewee).
4. Pita rakaman/transkrip ini akan dibuka kepada sernua penyelidik sama ada dari Malaysia atau luar negeri yang bertujuan membuat penyelidikan yang sah tanpa syarat-syarat / dengan syarat: -

Apabila petikan diambil dari pita rakaman/transkrip ini untuk digunakan di dalam penerbitan, tesis dll., sumbernya hendaklah diakui oleh penyelidik-penyelidik.

5. Adalah dipersetujui bahawa pita rakaman/transkrip ini akan dibuka kepada penyelidik-penyelidik dalam dan luar negeri mulai dari ..... (tarikh). Dipersetujui pada ..... oleh kedua pihak yang berkenaan.

Pengkisah (interviewee)

Tuan Haji Mohamed bin Jusoh

Dr Ghazali Bin Osman

Ketua Program

Fakulti Pengurusan Maklumat

Universiti Teknologi MARA.